

Diagnosi: Educació per a la Justícia Global a l'escola Pràctiques (Barcelona)

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Josep Manel Abad i Navarrete

Marta Bretos Lahera

JULIOL 2022

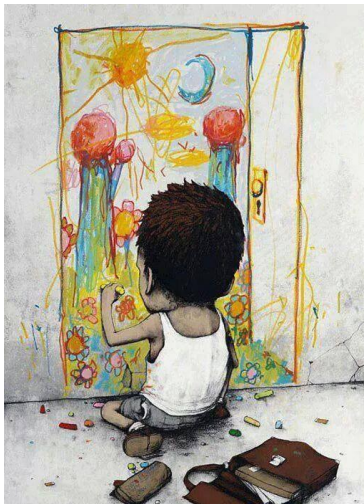
TUTOR: XAVI MARTÍ-GONZÀLEZ

MÀSTER EN GLOBALITZACIÓ, COOPERACIÓ I DESENVOLUPAMENT (UB)

RESUM I PARAULES CLAU

Treball realitzat en el marc del Màster de Globalització, Desenvolupament i Cooperació de la UB (Món-3) que pretén mostrar el grau d'implantació de la visió de l'Educació per a la Justícia Global (EpJG) en una escola pública de Barcelona, l'escola Pràctiques. La metodologia emprada per a la realització del treball, recorre l'anàlisi de la construcció del concepte cap a la idea d'educació emancipadora, el corpus legal regulador, el context de l'escola on volem estudiar quina vida té l'EpJG i a continuació, la recopilació d'informació sobre l'activitat relacionada a partir d'enquesta al personal de l'escola. Amb la informació obtinguda, detectem l'existència de sensibilitat i voluntat per part de tots els agents educadors, afegint que l'EpJG té un llarg camí per recórrer.

Educació per a la Justícia Global, globalització, Educació per al Desenvolupament, consciència crítica, educació transformadora.

"La educación no cambia al mundo, cambia a las personas que van a cambiar al mundo"
~Paulo Freire

El cervell no és un got per omplir, sinó un llum per encendre.

Plutarco

"Sembrad en los niños ideas buenas aunque no las entiendan. Los años se encargarán de descifrarlas en su entendimiento y de hacerlas florecer en su corazón."

María Montessori

@moontessori_barcelona

Per un món on siguem socialment iguals, humanament diferents i totalment lliures.

Rosa Luxemburg

Temir una mica menys de PAU per tenir una mica més de PAU.

"Educar la mente sin educar al corazón no es educar en absoluto"

Aristóteles

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	6
2. METODOLOGIA	9
3. LA NOSTRA MIRADA: UNA EDUCACIÓ TRANSFORMADORA	10
4. MARC TEÒRIC	13
4.1. Generacions de l'Educació per al Desenvolupament - Evolució històrica	13
4.2. Ciutadania Global per a una Justícia Global	19
4.2.1. De la ciutadania global	20
4.2.2. De la Justícia Global	22
4.3. Un canvi de paradigma: Educació per a la Justícia Global	25
4.4. Eixos definidors de l'EpJG com a educació transformadora	32
5. CONTEXT	40
5.1. Context legislatiu a Catalunya	40
5.1.1. Marc curricular actual	40
5.1.2. Els elements del currículum	41
5.1.3. Relació entre el Decret 119/2015 i l'EpJG	44
5.1.4. Breu descripció del Nou decret d'ordenació de l'educació bàsica	50
5.1.5. Conclusions del context legislatiu	52
5.2. Context de l'Escola Pràctiques	53
5.2.1. Història	53
5.2.2. El barri de Sants i el Districte Sants-Montjuïc	54
5.2.3. Trets d'identitat de l'escola	55
5.2.4. Documents d'escola	55
6. RESULTATS	60
6.1. Dades generals	60
6.2. Aspectes metodològics de centre	62
6.3. Aspectes organitzatius de centre	65
6.4. Recull transversal d'activitats realitzades (curs 21-22) per cada eix.	66
6.4.1. Continguts: "Què" es treballa?	66
6.4.2. Metodologia: "Com" es treballa?	67
6.5. Reflexions finals	81
7. CONCLUSIONS	83
8. AGRAÏMENTS	87
9. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	88
10. ANNEXES	95
10.1. Enquesta: Educació per a la Justícia Global a l'escola Pràctiques	95

ÍNDIX DE FIGURES I QUADRES

ÍNDIX DE FIGURES

Figura 1: Eixos definidors de l'EpJG com a educació transformadora.	33
Figura 2: Currículum de l'Educació Primària. Els elements del currículum.	42
Figura 3: Currículum de l'Educació Primària. Les 8 competències bàsiques.	43
Figura 4: Enquesta: Dins de l'escola Pràctiques, a quin sector educatiu pertany?	62
Figura 5: Enquesta: Coneixies el terme "Educació per a la Justícia Global"?	62
Figura 6: Enquesta: Es promou la reflexió crítica dels infants a l'escola Pràctiques?	63
Figura 7: Enquesta: Com a educador/a valores més el procés o el resultat?	64
Figura 8: Enquesta: Com creus que s'està treballant l'EpJG al centre?	82

ÍNDIX DE QUADRES

Quadre 1: Continguts i objectius dels eixos definidors de l'EpJG.	34
Quadre 2: Criteris per determinar si una activitat està metodològicament alineada amb l'EpJG.	39
Quadre 3: Àmbits i àrees de coneixement del Currículum d'Educació.	43
Quadre 4: Àmbits i dimensions del Currículum d'Educació.	44
Quadre 5: Àmbits, àrees i continguts del Currículum d'Educació relacionats amb els eixos de l'EpJG.	47
Quadre 6: Àmbits, dimensions, competències bàsiques i continguts clau del Currículum d'Educació relacionats amb els eixos de l'EpJG.	50
Quadre 7: Continguts dels eixos definidors de l'EpJG.	68
Quadre 8: Activitats transversals d'escola per a cada eix.	74
Quadre 9: Activitats de cada curs (P3 - 6è) per a cada eix.	75
Quadre 10: Activitats no-formals per a cada eix.	79
Quadre 11: Entitats externes per a cada eix.	79

TAULA D'ABREVIACIONS

AFA	Associació de Familiars d'Alumnes
AOD	Ajut Oficial al Desenvolupament
DDHH	Drets Humans
DENIP	Dia Escolar de la No-Violència i Pau
ED	Equip Directiu
EpCG	Educació per a la Ciutadania Global
EpD	Educació per al Desenvolupament
EpJG	Educació per a la Justícia Global
OCDE	Organització per a la Cooperació i Desenvolupament Econòmic
ONGD	Organitzacions No Governamentals per al Desenvolupament
ONU	Organització de les Nacions Unides
PEC	Projecte Educatiu de Centre
PGA	Programació General Anual
TFM	Treball de fi de Màster

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball de final de màster (TFM) suposa un repte considerable. Veiem que és el moment de tancar i donar forma al que hem construït a l'aula durant aquests dos anys. Al llarg del màster hem après com funciona el món des de diferents perspectives i àmbits, hem rebut informació i dades de tota mena. Essencialment, pensem que ens ha ajudat a canviar la mirada que tenim del món. Hem après a posar-nos les ulleres crítiques i ètiques que ens permeten observar el món d'una manera més justa. Creiem que aquest canvi de mirada és una de les claus per transformar la societat en la qual vivim.

En aquest sentit, tenim present que qualsevol transformació comença en l'educació i les escoles tenen un paper clau i transformador. Creiem en el poder de l'educació per canviar el món i ens agradaria poder aplicar els coneixements adquirits al màster a un cas real, abordant les problemàtiques globals existents des de la base, això vol dir, amb les alumnes i els alumnes de les nostres escoles.

Actualment, moltes escoles de Catalunya es troben en processos de transformació pedagògica. Les escoles són institucions on hi ha canvis constants i estan (o haurien d'estar) en constant revisió, per adaptar-se al context social i construir cada dia "què" i sobretot "com" s'ha d'aprendre. En aquesta línia, l'Educació per al Desenvolupament (EpD) ha tingut un paper fonamental. De tot el que engloba l'EpD, ens atrau l'estudi per a la visió transformadora i innovadora del món actual de l'EpJG, encara que com podrem veure, està en alguns aspectes a les beceroles, ja que és un terme en procés de construcció i en constant evolució. Volem analitzar de quina manera tracten entitats, referents en matèria d'innovació pedagògica, organitzacions no governamentals per al desenvolupament (ONGD) i col·lectius socials, en les seves obres i les seves propostes els diferents eixos vertebradors de l'EpJG, sense excloure les visions d'altres generacions d'EpD. Apostem per una educació emancipadora que requereix ser assumida pel món educatiu i pel conjunt de la societat, una educació que promogui la consciència crítica y generi condicions perquè d'una manera igualitària, tothom pugui participar en la vida econòmica, política, cultural i social dels diferents pobles, països i comunitats.

És per això, que en el context actual, molts centres s'adonen que és primordial formar a ciutadans i ciutadanes responsables i crítiques d'una comunitat global. Aquest és el cas de l'escola que estudiarem, l'Escola Pràctiques, que amb el nou Equip Directiu (ED) s'està plantejant quins canvis metodològics i pedagògics cal implementar. És important ressaltar, que aquesta escola, situada al barri de Sants, és el lloc de treball d'una de les autores del treball i ha permès tenir una aproximació a la comunitat educativa molt més tangible i real, comprovar "in situ" la realitat que es viu i ajustar-nos al que l'escola necessita i es planteja

d'una manera realista. Com hem comentat, el nou ED valora la idea d'introduir canvis i la possibilitat d'incorporar la mirada de la Justícia Global podria ser, sense ser la única, una opció molt adient.

Per aquest motiu, en aquest treball, plantejem l'EpJG com un nou paradigma. El nostre problema-objecte d'estudi és analitzar com es tracten de manera transversal, en tots els cursos de l'escola (P3-6è) i espais (educació formal i no-formal) els diferents eixos definidors d'una educació transformadora: perspectiva feminista, justícia econòmica i social, pau i no-violència, Drets Humans (DDHH) i democràcia, medi ambient i interculturalitat crítica.

El que pensem extreure d'aquesta recerca és la compilació d'informació de les diferents experiències, projectes, tallers i activitats que s'estan realitzant en l'àmbit formal (a l'aula) i no formal com menjador, extraescolars i Associació de Familiars d'Alumnes (AFA) per a cadascun dels àmbits, per saber com es treballa des de tota la comunitat educativa, així com també comprovar quina relació té l'escola amb altres entitats del barri. A nivell metodològic, volem analitzar si l'alumnat participa i coopera, si es tenen en consideració les seves preguntes i neguits, si es promou l'escolta activa i el diàleg, si es connecta a les activitats la dimensió local i global, així com també si es realitzen projectes de transformació reals. A nivell organitzatiu volem comprovar quina és la percepció dels diferents agents educatius respecte al rol de l'alumnat, famílies i entitats del barri dins l'escola. I finalment, volem conèixer les diferents opinions pel que fa a com podem fer de l'escola un espai amb una visió més transformadora i crítica.

Afrontem il·lusionades aquesta petita diagnosi, que avançarà cap a descobrir la diversitat d'opinions i de coneixement dins la comunitat educativa pel que fa a l'EpJG i que englobarà tota la feina que s'està realitzant, donant-li valor i determinant les línies on hi podem veure febleses, per tal de pensar el camí a seguir. Hi ha però, alguns factors que considerem que cal tenir en compte abans de començar, sense ànim de treure conclusions precipitades; podem trobar situacions que poden condicionar algunes expectatives inicials. Per una banda, per exemple, el major o menor coneixement previ del terme EpJG per part de les persones a consultar. Per altra l'heterogeneïtat en el claustre, els perfils molt diversos en l'equip docent ens proporciona una gran incògnita pel que fa a la diversitat de mirades.

Aquest TFM reflecteix el nostre propi procés d'aprenentatge i el desig que aquest document, a més d'instrument per avaluar les nostres competències, pugui ser útil a qui no conegui la visió de l'EpJG i en tingui algun interès. És per això que s'ha fet una extensa anàlisi i evolució dels principals conceptes, així com una exposició de com està configurat el marc legislatiu en matèria d'educació, per tal de contextualitzar el treball partint des de la base.

En aquest treball el/la lector/a trobarà quatre parts ben diferenciades: el marc teòric, on es conceptualitza l'EpJG i l'evolució del terme. El context, que inclou el marc educatiu actual i el context de l'escola i barri, i els documents de centre. El cas d'estudi, on es fa la diagnosi de l'escola a través d'enquestes respecte als 6 eixos vertebradors (perspectiva feminista, justícia econòmica i social, pau i no-violència, DDHH i democràcia, medi ambient i interculturalitat crítica) i s'exposen els resultats. Potser la lectora/lector noti l'absència de la decolonialitat o descolonialisme entre els eixos vertebradors. Si bé és un instrument absolutament transversal que creiem necessari per afrontar la epistemologia hegemònica del nord, no l'hem tractat específicament com a eix ni hi hem aprofundit a causa de la seva complexitat. En qualsevol cas, no el menystenim i en fem menció al llarg del TFM.

Finalment, a la darrera part del treball, les conclusions extretes com a resposta al problema-objecte d'estudi, amb una aproximació a les línies obertes del treball i les idees a suggerir de cara al futur.

2. METODOLOGIA

La metodologia emprada per a la realització d'aquest treball serà tant amb fonts primàries com fonts secundàries. En primer lloc, per a la conceptualització del marc teòric hem emprat fonts secundàries fent una anàlisi de textos (literatura diversa, articles acadèmics, estudis diagnòstics, documentació específica i obres de referència). També hem consultat alguns plans directors de cooperació d'àmbit local i autonòmic (Ajuntament de Barcelona, Fons Català de Cooperació al Desenvolupament, Direcció General de Cooperació al Desenvolupament de la Generalitat de Catalunya) els quals ens han ajudat a situar-nos en el tractament que es dona a l'EpD i quin abast té l'EpJG en les intencions de les polítiques públiques en matèria de cooperació al desenvolupament. També hem analitzat el marc legal actual de Catalunya en matèria d'educació, a partir del corpus legal que regula el model i sistema educatiu català.

A partir de la definició, hem extret la relació dels àmbits que considerem que conformen tot allò que cal treballar per entendre treballar la visió de l'EpJG. És des d'aquests eixos vertebradors que fem la diagnosi del centre educatiu públic Escola Pràctiques en relació a l'EpJG. En aquest punt, partint de la font primària que suposa l'enquesta, relacionant amb els eixos establerts en el marc teòric, hem recollit informació dels diferents actors del centre educatiu: ED, docents, representants de l'Associació de Familiars d'alumnes (AFA) i monitoratge (extraescolars i menjador). L'enquesta s'ha enviat via "google forms" als diferents agents esmentats i hem procedit a extreure resultats que determinaran el coneixement previ de la comunitat educativa respecte a l'EpJG, l'opinió dels enquestats en referència a aspectes organitzatius i metodològics del centre i el recull transversal per cursos de les activitats i tallers que s'estan realitzant per a cadascun dels àmbits. Tot això ens proporciona informació per poder fer una mirada global de com s'està treballant l'EpJG a l'Escola Pràctiques.

3. LA NOSTRA MIRADA: UNA EDUCACIÓ TRANSFORMADORA

És una realitat que el nostre món s'enfronta a desafiaments globals sense precedents: el canvi climàtic, les ideologies basades en l'odi, les crisis econòmiques recurrents, la desigualtat i violència que pateixen les dones, la pèrdua massiva de biodiversitat, les pandèmies mundials, la pèrdua de DDHH, les migracions massives i l'escalada de guerres i conflictes en un món que situa els diners i poder al centre, rellevant l'ésser humà i la justícia social a un segon pla. Aquestes són algunes evidències i dades (d'entre centenars que podem trobar) que reflexen la situació mundial actual:

- “La desigualtat extrema al món està assolint cotes insuportables. Actualment, l'1% més ric de la població mundial té més riquesa que el 99% restant.” (Oxfam, 2016).
- “Les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle segueixen augmentant i els plans actuals per abordar el canvi climàtic no són prou ambiciosos. Els països més rics són responsables d'una quantitat desproporcionadament més gran d'emissions que els països en desenvolupament, però són aquests que estan sentint impactes climàtics més severos.” (Intergovernmental Panel on Climate Change [IPCC], 2019).
- “El juny del 2020, hi havia al món gairebé 80 milions de persones desplaçades de manera forçada a conseqüència de les violacions dels DDHH, les guerres, la violència i les persecucions. Es tracta de la xifra més gran mai aconseguida històricament.” (Comisión Española de Ayuda al Refugiado [CEAR], 2021).
- “El 54% de les dones assassinades a Espanya entre 2003 i 2017 ho ha fet a mans de la seva parella o ex-parella.” (Delegación del Gobierno contra la violencia de Género, 2021).
- “La crisi climàtica no és “imparcial pel que fa al gènere”. Les dones i les nenes pateixen els pitjors efectes del canvi climàtic, cosa que agreuja la desigualtat de gènere existent i planteja amenaces úniques als seus mitjans de vida, salut i seguretat.” (ONU Mujeres, 2022).

Davant d'aquest escenari, centres educatius de tot el món es pregunten com preparar l'alumnat per a allò que el futur ens depara. Aquí és just on es fa necessari pensar en el canvi de paradigma; hem de deixar de veure les alumnes i els alumnes com a persones passives d'un món irrevocablement canviant i injust, per convertir-les en agents actives del canvi. Més que mai aquests centres en la seva globalitat (docents, monitors, famílies, serveis del barri, etc.) han de ser conscients del poder i la responsabilitat que tenen. Necessitem una educació transformadora que sensibilitzi i estigui acompanyada per un esperit crític de mobilització i

incidència. Les pràctiques i metodologies que es donen a l'aula han de tenir com a fi que l'alumnat pugui analitzar la realitat global que l'envolta i prengui consciència de les diferències i les desigualtats que es donen per acabar incidint positivament en la realitat.

Som conscients que aquest canvi de paradigma pot comptar amb reticències dins dels diferents membres de la comunitat educativa, ja que suposa un trencament amb l'educació tradicional entesa d'una manera unidireccional en la que el docent és el que té la veritat absoluta, model que encara perdura en algunes escoles. Una de les accions que ha pres el Departament d'Educació ha estat crear dins del seu pla de formació permanent "La Xarxa Cb" que està formada per equips docents de centres que volen iniciar, mantenir o consolidar processos de reflexió-acció en equip i en xarxa per transformar l'escola en un espai que afavoreix l'aprenentatge. L'objectiu d'aquesta acció conjunta dels equips de treball és desenvolupar l'aprenentatge i l'avaluació per competències en els centres educatius, a partir de la reflexió pedagògica sobre la pròpia pràctica docent, orientada a assolir millores en els aprenentatges de l'alumnat, sent conscients que el fet d'adoptar la mirada competencial en els processos d'ensenyament-aprenentatge implica necessàriament un canvi metodològic i organitzatiu en els centres educatius (Departament d'Educació, 2019).

Els sistemes educatius s'han de reorientar per dotar els/les estudiants dels coneixements, els valors i les competències necessàries per treballar en favor de la millora del planeta i de tots els seus habitants, ja que són ciutadans responsables d'una comunitat mundial. Una educació transformadora implica un ensenyament i aprenentatge orientats a motivar i empoderar alumnes, perquè puguin prendre decisions fonamentades i actuar i pensar en clau individual, comunitària i global. Ens hem de preguntar què volem que aprengui el nostre alumnat. Han d'aprendre a llegir i escriure per descomptat, però cal canviar la mirada. Aquests coneixements ja no són l'objectiu, sinó el mitjà per comunicar idees, pensaments i arguments. Per construir aquest món, ens hem de plantejar com volem que siguin les persones que hi visquin. Quins valors han de tenir? L'alumnat ha d'aprendre sobre les emocions, la justícia, els drets, la responsabilitat, la col·laboració, l'empatia i la connexió amb la natura i els altres éssers humans.

El currículum educatiu actual, basat en competències, estableix que la finalitat de l'educació obligatòria és que les nenes i els nens adquireixin les eines necessàries per comprendre el món i ser capaços de mediar activa i críticament en la nostra societat plural. Significa ensenyar a aprendre i continuar aprenent durant tota la vida (aprenentatge permanent). Hi ha gran nombre de metodologies que podem utilitzar a l'aula. La realització de projectes, el treball cooperatiu, la resolució de problemes socials rellevants, les experiències d'aprenentatge-servei, etc. La clau és posar l'alumnat al centre, veure l'error com a part de l'aprenentatge i

tractar de resoldre problemes i preguntes complexes del món real a través de la creativitat i el pensament crític.

Hi ha molt camí per endavant i està ple d'obstacles, dubtes i reptes. Per això, com diu Bolívar (2001), els reptes a què s'enfronten els docents i l'escoles actuals necessiten professors capaços d'aprendre en el seu dia a dia, incorporant la col·laboració amb els seus col·legues per tal de situar-se en un aprenentatge permanent, en el lloc de treball, que permeti que l'escola es converteixi en una institució en la qual no només aprenen els alumnes, sinó també els professors. Convertir, en definitiva, l'escola en una institució que aprèn.

Amb aquest treball tenim la intenció de reivindicar l'EpJG com a manera de fer, que té en compte diversos factors que en models i metodologies anteriors no s'havien considerat. A més dels nous contextos mundials, contempla la implicació de tots els actors a nivell local i global. Entenem també que l'EpJG és fruit i l'evolució de l'experiència de tot el que s'ha fet fins ara i que ha de seguir avançant. Tal com apuntem a la introducció, creiem possible una educació emancipadora que cal que el món educatiu i el conjunt de la societat se la cregui i l'assumeixi, una manera d'ensenyar i d'aprendre amb consciència crítica i que faciliti la participació de tothom de manera igualitària.

4. MARC TEÒRIC

4.1. *Generacions de l'Educació per al Desenvolupament - Evolució històrica*

La primera definició d'EpD pot ser l'educació per a la solidaritat. Després cal afegir l'accent a la dimensió internacional de la seva sensibilitat i la seva acció. Si bé l'EpD ha anat evolucionant, bona part del que es va escriure inicialment per treballar sobre i per a la solidaritat es fonamentava en qüestions que partien de la reflexió purament humanitària, la motivació religiosa, la vessant ètica, la sensibilitat ideològica o política i les visions del pensament sobre el desenvolupament. Aquesta educació per a la solidaritat amb intenció i visió universal, ha tingut una trajectòria de més de 5 dècades que ha estat estretament vinculada als models i diverses tendències de la cooperació internacional. Ha anat incorporant i desenvolupant enfocaments que l'han anat caracteritzant segons els contextos socials, polítics, econòmics i mediambientals. Es diferencien cinc grans idees basades en el concepte de desenvolupament que poden servir per citar-los: el caritatiu-assistencial, el desenvolupament, desenvolupament crític, desenvolupament humà i sostenible i ciutadania global.

Segons Celorio i López (2007), en els darrers temps a Europa, la terminologia amb què es fa referència als processos propis de l'EpD és molt àmplia: educació per a la ciutadania global, educació per a la ciutadania democràtica o educació global. Celorio i del Río (2018) afegixen que totes les terminologies comparteixen la voluntat de fomentar en la ciutadania una bona comprensió de la problemàtica mundial, una participació activa en la vida política dels seus respectius contextos i un compromís amb la construcció d'un món just i sostenible.

Hi ha força consens en la visió i descripció de l'evolució de les diverses etapes i generacions de la cooperació al desenvolupament i de l'esdevenir de la noció d'educació relacionada i orientada al desenvolupament. Professionals de la pedagogia, filosofia i entitats, per tal de situar en quin moment es troba, han descrit amb més o menys exhaustivitat els precedents, la seva evolució, l'estat actual i les seves possibilitats i reptes de futur. Les propostes educatives dels anys 60 als 80 de les organitzacions estaven molt lligades als projectes de cooperació al terreny i se centraven en la captació de fons. A la dècada dels 90 es produeix un canvi, fruit de la crítica al concepte de desenvolupament. Les propostes educatives també són més crítiques i comencen a explicar les causes del llavors anomenat "subdesenvolupament". A continuació, a partir de l'any 2000, amb l'eclosió del moviment antiglobalització, les propostes educatives incorporen un enfocament global que permet explicar com les desigualtats i les injustícies existeixen a tots els països i tots els continents. Finalment, a partir del 2010 les propostes educatives se centren en la promoció d'una ciutadania global, capaç d'articular accions de lluita contra l'exclusió, la desigualtat i la injustícia en l'àmbit planetari,

ahora que reivindiquen el concepte de nord i sud globals, fruit d'una concepció de la solidaritat més horitzontal.

L'EpD compta amb més de cinc dècades d'història. Durant aquest període s'han produït canvis que han afectat al concepte, al seu enfocament i a la seva pràctica. La configuració del concepte i la pràctica de l'EpD ha estat directament relacionada amb el context i els condicionants històrics del desenvolupament, la interpretació que se'n feia d'aquesta noció amb la cooperació internacional i les relacions nord-sud. També ha tingut molt a veure l'evolució dels actors que l'han incorporat com una de les seves activitats i formes d'actuar.

Aquest bloc l'hem treballat basant-nos principalment en un text de referència i àmpliament citat pel sector: *Precedentes y evolución de la educación para el desarrollo: un modelo de cinco generaciones.* (Manuela Mesa, 2000).

Durant els darrers 50 anys, s'han anat produint, segons l'autora una sèrie de canvis i evolucions en la manera de fer que han vingut marcades i provocades pel moment. L'anàlisi que en fa Mesa (2000), és àmpliament acceptat per l'entorn de l'educació per al desenvolupament en particular i el de la cooperació en general, a l'hora d'identificar les diverses etapes i generacions de l'Educació orientada al desenvolupament.

La primera generació: l'enfocament caritatiu-assistencial.

La segona generació: l'enfocament "desarrollista" i l'aparició de l'educació per al desenvolupament.

La tercera generació: una educació per al desenvolupament crítica i solidària.

La quarta generació: l'educació per al desenvolupament humà i sostenible.

La cinquena generació: l'educació per a la ciutadania global.

En el treball de Mesa es pot estudiar amb exhaustivitat el contingut de cadascuna de les 5 generacions que descriu l'autora. Des d'aquest espai pretenem fer un breu i lleuger repàs de l'article de Mesa per poder, partint de la idea de l'EpD inicial i més extesa, fer l'esbós de la proposta de l'EpJG com a paradigma que volem expressar.

Les carències materials i la fam dels països subdesenvolupats van centrar el discurs de les primeres formes d'EpD, concebut el subdesenvolupament com un endarreriment. L'assistencialisme i l'ajut humanitari en situacions de crisi de manera immediata en són característiques. La caritat i la compassió mobilitzen ajut material del donant amb visió eurocentrista.

La segona generació descrita per l'autora, pot ser considerada la gènesi de l'EpD. Nous estats postcolonials apareixen com els països no-alineats. El "Tercer món" caracteritzat pel factor

comú del subdesenvolupament. Apareix l'Ajut Oficial al Desenvolupament (AOD). En el context de guerra freda, la política de blocs allunya en certa manera els països no-alineats de la idea de desenvolupament, en no situar-se en les òrbites de cap dels dos grans blocs (occidental-capitalista / soviètic-comunista). La idea de desenvolupament va lligada a la d'industrialització. L'assistencialisme comença a virar cap a la cooperació. La visió eurocentrista es manté, entenent la industrialització occidental com a únic camí al desenvolupament i el nord considera que ha de fer arribar els seus coneixements i la seva tecnologia perquè els països pobres i endarrerits es modernitzin. La visió del nord és que el subdesenvolupament és un problema que tenen els països pobres i que han de superar. Hi ha una tendència al concepte de cooperació i es comencen a estendre accions d'informació i sensibilització social sobre les realitats dels països del sud.

Diversos conflictes i esdeveniments importants arreu del món, fan durant els anys setanta que es configuri una altra visió social i intel·lectual del què passa al planeta. El neocolonialisme encara predomina i el subdesenvolupament deixa de ser entès com un estat d'endarreriment sinó per ser fruit de l'explotació dels països del nord, lligant així l'afirmació que el desenvolupament d'uns és a costa del subdesenvolupament d'altres.

“Agafi tots els penics que té previst destinar a Tanzània i gastí'ls al Regne Unit explicant als seus conciutadans les característiques de la pobresa i les seves causes”.

Julius Nyerere. Professor i President de Tanzània¹

La tercera generació es caracteritza també per la consciència de responsabilitat històrica del nord. Apareixen ONGD crítiques que a més d'informar, estudien quines són les causes estructurals i històriques del subdesenvolupament i les relacions nord-sud. Es critica l'AOD i la cooperació no governamental apareix com a possible alternativa a l'ajut oficial. Apareixen moltes iniciatives orientades al món de l'educació que busquen obrir els currículums escolars als problemes mundials. Es generalitza el terme “Educació per al Desenvolupament” a molts països europeus. La pobresa i la desigualtat entre països serveixen per explicar la importància del paper del colonialisme i l'imperialisme i les seves conseqüències i es promouen valors en defensa dels DDHH, la demografia, el medi ambient, la diversitat, etc. Es reivindica el 0,7% del PIB per ajut al desenvolupament.

L'educació per al desenvolupament humà i sostenible és un concepte que apareix als anys 80 per entendre el desenvolupament més enllà dels indicadors econòmics convencionals sobre els límits del creixement. La crisi del deute extern traspasa l'economia mundial i els països del

¹ Julius Nyerere, President de Tanzània (1962-1985) adreçant-se a un alt càrrec de la cooperació britànica.

sud, veuen agreujada la seva situació. Si l'objectiu fins aleshores havia estat aconseguir un grau de desenvolupament equilibrat, l'objectiu passa a ser sobreviure econòmicament. Els conflictes que hi ha al món durant la dècada dels 80 impulsen en el moviment pacifista europeu, l'educació per la pau, element que alimentarà continguts de l'EpD. Un dels teòrics més importants en matèria d'estudis per a la pau i resolució de conflictes com Johan Galtung (1990), veu el subdesenvolupament com una forma de "violència estructural" i, la pau i el desenvolupament no es poden deslligar de l'EpD.

L'enfocament de gènere apareix a les polítiques orientades al desenvolupament, centrant-se en l'eliminació del paper de subordinació de les dones en les relacions de poder. L'educació no sexista adquireix rellevància ja que critica i qüestiona el model cultural androcèntric i eurocèntric.

L'EpD incorpora la noció de sostenibilitat i educació ambiental amb una visió més avançada incorporant la idea de la sostenibilitat com el procés que permet satisfer les necessitats de les generacions presents sense comprometre la capacitat de les generacions futures de satisfer les seves pròpies necessitats. En el marc d'aquesta quarta generació broten l'educació intercultural i el comerç just i solidari.

L'educació intercultural apareix en les societats cada cop més multiculturals i l'EpD incorpora aquesta dimensió per explicar les relacions entre migracions i desenvolupament.

Moltes organitzacions assumeixen que l'EpD ha de qüestionar el model de desenvolupament del nord, com a insostenible i gran consumidor dels recursos. D'acord amb aquesta idea, aflora el discurs que el canvi global depèn tant de sud com del nord. Es fa palesa la necessitat de millorar l'efectivitat de l'ajut. Els valors de justícia, equitat i solidaritat convergeixen amb altres temàtiques: ambiental, per la pau, multicultural, DDHH, etc. i s'incorporen actors diversos i procedents de tots els àmbits de la societat civil: ONGD, institucions educatives, sindicats, associacions juvenils, entitats locals, etc.

El procés de la globalització és el gran protagonista als anys noranta i suposa un altre gran desafiament per al desenvolupament. La privatització de l'economia mundial incideix de manera important en el sistema monetari i financer provocant desequilibris que afecten a tot el món, perjudicant encara més als països del sud, ja prou endeutats i empobrits. La globalització altera el sistema en molts àmbits, generant processos d'exclusió social que atempten directament contra la igualtat de drets i on primer es detecta és a les recents democràcies dels països del sud. La gran globalització, entesa com a procés d'homogeneïtzació, també aflora grups socials exclosos del mercat i grups en defensa de les seves identitats nacionals i el seu dret a la diferència.

La globalització desperta en entitats i organitzacions la consciència de “ciutadania global” com a element necessari per embastar els continguts que han de servir per comprendre el fenomen de la globalització de manera crítica i vincular també el desenvolupament, la justícia i l’equitat en l’escenari global. El món de les ONGD planteja canvis, vinculant l’EpD, amb la mobilització social i l’acció política. Es passa de la protesta a la proposta. Les ONGD del sud cada vegada tenen més protagonisme i plantegen nous rols tant a les entitats del nord com per a elles mateixes i pressionen per anar més enllà de la dinàmica instal·lada del projecte de cooperació.

Cada cop sembla més necessària una agenda compartida per fer front als canvis i es constata que les ONGD del nord i del sud han de treballar de manera coordinada. Durant aquest període, la tecnologia s’estén i la informació arriba a qualsevol punt del planeta en qüestió de segons. Això ha de ser beneficiós per al desenvolupament però hi ha factors amb cert component negatiu de cara a l’EpD. La desinformació o la presentació de realitats fora dels seus contextos, la trivialització d’algunes situacions desagradables o extremes, molt sovint fan que els països del sud o en desenvolupament només apareguin relacionats amb situacions negatives on el nord és qui ha d’intervenir per resoldre la situació. Tots aquests elements fan que en l’espai de l’EpD, s’incorpori el debat sobre els valors i les actituds com factors indispensables a l’hora d’aplicar una anàlisi crítica per afrontar tot el que es considera negatiu. La ciutadania global adquireix sentit com a concepte en alineació a les idees de responsabilitat global. El canvi global és responsabilitat tant del nord com del sud i cal parlar d’igualtat de drets però també d’igualtat de deures, des d’una visió de responsabilitat personal vers la globalitat.

En tots els casos, els conceptes i les pràctiques de les cinc generacions, han anat evolucionant i han anat convivint i adaptant-se. La descripció per generacions serveix per organitzar contextos històrics, econòmics i socials i poder fer les associacions oportunes per analitzar l’evolució entre altres, de l’EpD i la vinculació dels diversos actors. És important tenir en compte que el sentit i contingut que es doni a les idees “d’Educació” i de “Desenvolupament”, farà que l’EpD, depenent del context cultural, econòmic, polític, etc. adoptarà una visió o una altra a l’hora d’afrontar-ne l’estudi i la generació de propostes. Està clar que l’EpD ha d’anar evolucionant i adaptant-se a les circumstàncies i l’agenda que van marcant les relacions nord-sud.

Hi ha elements que és important tenir en compte de cara a pensar i repensar l’EpD:

- Tenir consciència de la connexió entre allò “local” i allò “global” i les propostes que cal fer en l’àmbit més proper amb transcendència en la globalitat.
- Cal una revisió en la idea nord-sud per tal de donar una explicació del món actual. La cooperació sud-sud és una bona oportunitat que ha d’aprofitar l’EpD.

- El paper de la solidaritat internacional també cal ser repensat així com el paper de l'ajut en un context de crisi econòmica global.
- Saber quin paper tenen les xarxes socials i les noves tecnologies en els canvis polítics i socials i aprofitar-se del fenomen.
- Analitzar com encaixen les diverses identitats en l'escenari de la ciutadania global.
- Reflexionar, com podem captar les competències necessàries per entendre el món i la seva globalitat.
- Repensar, com podem aprendre a mirar d'una altra manera, per construir una altra forma de fer anar el món.
- Construir com podem aprendre per a actuar.
- Quant a l'educació, cal pensar en una educació transformadora que formi persones solidàries i compromeses amb la justícia social, la igualtat, la democràcia i el respecte del medi ambient.

És evident que cal portar a la pràctica de manera progressiva i segura tot el que ens suggereix la teoria en forma de propostes, amb tot, a vegades és la pràctica i l'assaig les que permeten que un cop experimentada l'acció, es pugui escriure i teoritzar en matèria d'EpD.

Un dels grans reptes de l'EpD és que la població mundial, tant del sud com del nord, assumeixi els valors i actituds necessàries que ens facin sentir formar part d'una única ciutadania global que comparteix tant la igualtat de drets com responsabilitats globals, tot plegat amb la finalitat d'esdevenir persones ciutadanes del món de manera conscient i responsable.

El desenvolupament, es tracta d'una noció de la que totes les teories, corrents i sensibilitats en parlen a l'hora d'elaborar qualsevol discurs en matèria de cooperació i educació orientada a la cooperació. És molt important reflexionar sobre la procedència i la definició, o múltiples definicions del terme desenvolupament. En els darrers temps, les noves maneres d'afrontar la sensibilització, l'educació i l'acció per tal de conformar una nova manera de veure el món actual i pensar-ne el futur, han posat en qüestió el sentit d'alguns conceptes d'ús molt comú que són necessaris per situar-se i que suposen els pilars per fer-lo funcionar. En el context del sistema capitalista global, el desenvolupament ha adquirit un sentit absolutament productivista i associat a progrés i això cal fer-nos pensar, des d'aquesta òptica, quin és o quin ha de ser el paper de l'AOD. A causa de la dominació històrica del nord sobre el sud en molts àmbits (econòmica, social, bèl·lica, tecnològica, cultural, etc.), l'eurocentrisme ha anat bastint la idea de desenvolupament fins a la que tenim en l'actualitat. Així, el desenvolupament, vist des del nord global, esdevé el projecte hegemònic de progrés i modernitat que proporciona i entén el benestar d'acord amb els estàndards materials occidentals. Homogenitza qualsevol

diversitat i aparta qualsevol altre model i/o formes de viure. El model de desenvolupament basat en el creixement il·limitat està provocant crisis ecològiques, mediambientals, de sostenibilitat de la vida humana al planeta i també de valors humans. Molts moviments vinculats a l'ecologisme, als DDHH, feminisme, pacifisme, etc. plantegen redissenyar la visió eurocentrista partint de la idea d'una interdependència global per tal d'afrontar la defensa dels béns comuns i enfoc diversos per combatre l'expansió de les relacions capitalistes que ens han portat on estem. Donar un nou enfoc a la noció de desenvolupament suposa mirar més cap al sud i els seus coneixements així com a altres formes de coexistència de la humanitat amb la natura.

En paraules de Manuela Mesa (2000), no existeix una única i exclusiva definició d'EpD i els enfoc que donem dependran del sentit i contingut que s'atribueixi a les paraules desenvolupament i educació i al context i temps en què s'emmarquin.

4.2. Ciutadania Global per a una Justícia Global

El procés que ha seguit la noció de ciutadania des del concepte de condició humana ha omplert moltes hores i pàgines de reflexió filosòfica, social, política, econòmica, antropològica i un bon grapat més de disciplines que podríem esmentar.

La ciutadania cal ser exercida i no només es tracta de pertànyer-hi. La ciutadania en general i el terme de ciutadania global, són idees que han estat concebudes des de la visió d'occident, del món "desenvolupat", del nord global, i cal canviar la percepció i l'òptica. La visió global i internacionalista del terme, junt amb una pràctica activa del compromís per part del conjunt de la humanitat, hauria de suposar l'assoliment d'una Justícia Global real i efectiva.

El conjunt de la societat ha d'esdevenir objecte i subjecte de la Justícia Global. Hi ha diverses tipologies dominants de ciutadania global que cal analitzar per extreure'n conclusions sobre la que esdevé focus i objectiu però també origen de la Justícia Global. L'impulsor i a la mateixa vegada receptor de l'acció de la Justícia global és el conjunt de la societat, tant del sud com del nord i és en aquesta circumstància on cal situar el concepte de ciutadania global. Una ciutadania global que esdevé tant titular de drets com d'obligacions i responsabilitats. La ciutadania global ha de ser l'agent encarregat de fer efectiva la Justícia Global i a partir de la responsabilitat de la població (individual i col·lectiva) no pot deixar en mans de les organitzacions ni governs la responsabilitat que cal assumir pel canvi global. La voluntat d'aquest apartat és definir la base del concepte sobre el qual, a continuació, construirem el concepte de la justícia global per tal de situar a la persona no experta que llegeixi aquest treball.

4.2.1. De la ciutadania global

La construcció del concepte de ciutadania global admet tantes concepcions i significacions com biaixos filosòfics, polítics, econòmics i culturals com li vulguem donar i prova d'això és que després d'haver consultat diversos autors citats en aquest treball, sembla que segueix sent un concepte en construcció.

De cara al treball que ens afecta, la nostra idea és deixar a banda qüestions etimològiques i profundament filosòfiques per tal d'apuntar en direcció al sentit del terme en un intent de concreció. Quina és l'evolució de la noció de condició humana per esdevenir ciutadania? Més enllà de les definicions i les declaracions procedents des de l'aparició dels Estats-Nació dels segles XVIII i XIX, i la idea de la ciutadania que se'n desprèn, el pas d'una persona a ciutadana parteix d'un procés educatiu essencial. En aquest procés hi intervenen la família, l'escola i les altres institucions (enteses també com entorns de convivència) i hi apareixen per conformar la nostra manera de ser i d'estar al món. El pas de condició humana a ciutadania no depèn només de la simple consciència de pertinença. Requereix el compromís de la pràctica activa de la ciutadania anant més enllà d'uns drets, unes responsabilitats i uns deures constitucionals que n'atorguen aquesta condició o títol. La noció de ciutadania sempre s'ha elaborat des de la perspectiva d'occident de manera paral·lela a l'aparició i expansió de l'imperialisme, el colonialisme i el model econòmic capitalista, en conseqüència, pot ser comprensible que el concepte mai no hagi tingut una oposició dins el model hegemònic que l'ha vist néixer i créixer. Per treballar aquest apartat ens hem basat en la lectura i anàlisi del que conté el Volum I de "Ciudadanía Global: Una visión plural y transformadora de la sociedad y de la escuela" de Fundación SM (2020). Un recull de textos de diverses personalitats destacades en diversos àmbits del coneixement, coordinat per Rafael Díaz-Salazar que hem considerat útil i encertat.

Segons Díaz-Salazar (2020), hi ha diverses tipologies de ciutadania global. La ciutadania global turística, que es refereix als efectes i al coneixement que pot proporcionar el turisme. La ciutadania global empresarial, formulada i composta pels empresaris, directius i professionals de les grans empreses transnacionals i protagonistes de l'economia globalitzada. La ciutadania global informada, referint-se a la població sensible i interessada en saber què passa al món, amb interès especial en el sud, però sense conseqüències en la millora de les condicions dels països menys afavorits. La ciutadania global apresada a les escoles que tenen la voluntat de sensibilitzar el seu alumnat vers les altres cultures, la desigualtat, etc. El pas de les accions puntuals i l'aprenentatge a l'activisme solidari i internacionalista és el gran repte d'aquesta tipologia. La ciutadania global multicultural és la generada per les migracions tant continentals com intercontinentals i la barreja de cultures, religions, identitats, llengües i estils de vida diversos que es produeix. La multiculturalitat provoca que coexisteixin diverses identitats, de vegades en tensió, que cal superar a través de la interculturalitat. Si bé són tipologies existents, l'autor no les considera del tot vàlides i proposa una ciutadania global

basada en la visió global dels problemes que afecten a la humanitat i també als que afecten el planeta. També determina com una altra característica fonamental l'existència d'un sistema de valors que tingui la justícia com quelcom necessari a nivell global i per al conjunt d'habitants del planeta. La tercera característica fonamental que expressa l'autor és un compromís "glocal" que partint de l'acció en l'àmbit local es descobreixi i es connecti amb la dimensió global. La ciutadania global es basa en generar el sentit de pertinença al món en què vivim i ha de fer que esdevenim, en el nostre entorn (poble, ciutat, Estat) defensors i defensores dels DDHH del conjunt dels països del sud més empobrits i devastats ecològicament. Segons l'autor, des de la consciència de ciutadania global hem de tenir prou eines per visualitzar la situació del sud global, les seves lluites i les seves propostes de justícia. En el context de globalització, el concepte de ciutadania global era d'esperar i necessari, que arribés al camp educatiu. En el mateix recull de treballs, Antonio Roura (2020) apunta a la feina que es fa per la difusió i la consciència de fer i ser ciutadania global per part de les ONGD, referint-se a una nova proposta, que en la línia del que hem exposat parlant del treball de Manuela Mesa i la cinquena generació d'EpD, transitaria cap a una perspectiva d'Educació per a la Ciutadania Global (EpCG). Moltes ONGD adopten la proposta d'aquesta nova perspectiva com la més adequada per comprendre la globalització i els seus efectes i se centra més en la formació ètica i política de persones que es comprometin en la transformació del món.

L'any 2012, Nacions Unides, inclou a la *Global Education First Initiative* (Primera iniciativa d'educació global), el foment de la "consciència de ser ciutadans del món" (ONU-Secretaria General, 2012, p.6). Tres anys després la UNESCO defineix la ciutadania global: "La ciutadania mundial es refereix a un sentit de pertinença a una comunitat més àmplia i a una humanitat comuna. Fa èmfasi en la interdependència política, econòmica, social i cultural i en les interconnexions entre els nivells local, nacional y mundial." (UNESCO, 2015, p.14).

Des de la Comissió Europea, l'informe Eurydice de 2017 apunta a quatre àrees curriculars fonamentals: la interacció de manera efectiva i constructiva amb els altres; el pensament crític; l'acció social responsable amb respecte a la justícia, l'acció democràtica, els DDHH i el conjunt de cultures i religions i el promoure el sentiment de pertinença per entendre tot allò relacionat amb la sostenibilitat i el medi ambient.

Des de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE), en el seu informe PISA (2018) s'incorpora la competència global multidimensional que persegueix quatre grans finalitats: la convivència harmoniosa en societats multiculturals, prosperar i poder desenvolupar-se en un mercat laboral en constant canvi, l'ús dels mitjans i plataformes de comunicació de manera eficient i responsable i per últim, el recolzament de les fites de desenvolupament sostenible. Cal situar l'enfoc de l'OCDE partint del seu biaix economicista. Amb tot, recull la proposta de Nacions Unides i també de la UNESCO, bastint i relacionant dues

idees que destaquen: no utilitzen el terme “ciudadania” donada la dimensió política de l’expressió i que no tots els països la tenen entesa de la mateixa manera, i també incorporen l’adaptabilitat i l’ocupabilitat de l’alumnat en un món global. En qualsevol cas, recolza una educació que serveix tant als interessos particulars com al bé universal, destacant dos grans valors: el valor de la diversitat cultural i el valor inviolable de la dignitat humana.

Una dificultat important és la manca de consens internacional sobre el concepte de ciudadania global. Existeixen, com podem veure, diverses propostes d’organitzacions i institucions internacionals que no han arribat a un acord sobre el terme ni tampoc en els camins per arribar-hi. Cada proposta està impregnada d’un determinat biaix polític o ideològic al voltant de què és l’ésser humà-ciudadà i quina ha de ser la seva relació amb el seu entorn, el món global, el model econòmic, el mediambiental, etc. Cal valorar de manera crítica el concepte de ciudadania global que adopten els centres educatius, prestant tota l’atenció a quins paradigmes incorporem i transmetem a l’alumnat.

A tall de conclusió d’aquest apartat, recollir les paraules de Pedro Sáez (2020), que apuntant al gran procés de globalització sense precedents i a tots els nivells, esdevingut a partir de finals del s.XX, expressa que l’escola globalitzada ha de ser capaç d’adaptar-se a escenaris canviants i complexes i treballar la ciudadania global com a canal per canviar la pràctica educativa, tenint molt present que es tracta d’una tasca compartida amb el conjunt d’actors i no només del sector educatiu.

4.2.2. De la Justícia Global

L’expressió “Justícia Global” apareix als anys 80 en l’àmbit de la filosofia política anglosaxona en un escenari marcat per la globalització econòmica neoliberal, la migració intensificada, els genocidis, neteges ètniques a Europa, deteriorament del medi ambient i apogeu dels nacionalismes. La idea de Justícia Global adquireix una altra dimensió quan l’entendem com allò enfrontat a la justícia centrada en límits territorials fixats per l’Estat-nació. Ha de ser entesa en l’àmbit global i universal.

La Justícia Global es desprèn dels principis que pretenen establir com es distribueixen tant els beneficis com les càrregues en una societat i entre qui es fa. El que alguns autors han nomenat justícia distributiva plantejada més enllà de les fronteres polítiques i administratives i d’un abast universal. Si bé no és objecte d’aquest treball, ni crear ni aprofundir en debats filosòfic-polítics sobre el sentit i el contingut de virtuts i valors, pot ser interessant fer una breu referència a alguns autors contemporanis que han fet aportacions interessants entorn als termes de justícia i justícia global. Aquests dos referents són Rawls i Pogge, d’obligada lectura per poder construir a partir de teoria acadèmica reconeguda.

L'obra precursora de Rawls (1971), tot i ser objecte de crítica en algun dels seus plantejaments per part de visions més alternatives i evolucionades, planteja que un sistema institucional just és aquell que no premia ni castiga ningú pel seu origen, raça, gènere o classe social, ni tampoc per les habilitats i les capacitats amb què neixen les persones.

Rawls es mostra partidari d'afavorir les persones més desfavorides de la societat, amb la seva proposta igualitarista, sustentada en la idea que tots els ciutadans són lliures i iguals i que la manera d'igualar les oportunitats dels membres de la societat es basen en proporcionar una cobertura pública igual per a tothom d'una sèrie de serveis. Segons Rawls, queda justificada una fiscalitat que defensa que qui més té, és qui més ha de pagar. Rawls sembla delimitar però l'abast d'aquesta noció de justícia i en certa manera s'oposa a la idea del cosmopolitisme de la justícia.

Pogge (2008) sosté que la justícia global ha d'eliminar la separació que hi ha entre les relacions "intra-nacionals" i les relacions "inter-nacionals" i cal plantejar-la al mateix nivell i des de la dimensió equivalent que els DDHH. Segons l'autor, els països del nord, en tant que responsables de la situació actual i que s'aprofiten de la seva posició de poder, tenen la responsabilitat de reformar l'ordre global encara que aquesta idea els resulti incòmoda ja que en fer-ho, els comporta obligacions amb els països del sud. Els DDHH també es poden vulnerar per omissió i cal no donar-ne l'esquena.

Segons Martha Palacio (2011), existiria una via de discussió (enfoc crític) que critica els fonaments eurocèntrics d'idees com la modernitat o la ciutadania universal aprofundint en l'anàlisi dels motius estructurals del conjunt d'injustícies provocades per la globalització, vinculant capitalisme, patriarcat i colonialisme. Ens situem en l'escenari que el canvi cap a una renovació global o un nou ordre mundial ha de sorgir i ha d'anar de baix cap a dalt. Cal comprendre el món des d'una perspectiva més àmplia que la occidental d'acord a com ha de ser la idea i la visió alliberadora. Si bé no es presumeix una qüestió fàcil, la construcció d'aquesta globalització contra l'hegemonia del nord haurà de comptar amb l'organització i la coordinació dels Estats ja que caldrà defensar el model interactuant de manera transnacional.

En relació a aquest escenari, Vanessa Andreotti (2015) es refereix a l'imaginari global dominant com al relat únic del progrés i el desenvolupament en el que el món desenvolupat porta la humanitat cap a un futur civilitzat i pròsper mentre que el "tercer món" necessita ajut i esdevé també un obstacle per al desenvolupament. El relat únic alimenta i fa que es justifiquin fenòmens agressius com l'explotació, les jerarquies socials i l'apropiació colonial.

Judith Muñoz i Alejandra Montané (2022) plantegen tres models d'imaginari de justícia global que giren entorn al canvi global i social. El canvi suau o la justícia global com triomf de la modernitat parteix del relat únic del progrés i del desenvolupament entès com modernització

i la justícia global no és res més que l'expansió del model econòmic i estil de vida d'occident. Els països del nord ajuden al sud a través de la transferència d'educació, coneixement, administració de drets, etc. El canvi radical o justícia global com a empoderament dels oprimits posa en dubte el relat únic. Entén que el benestar i la prosperitat del nord és degut a l'imperialisme, l'explotació i la militarització del sud. Els països del sud haurien de ser conscients de la opressió que pateixen i emancipar-se creant formes de desenvolupament econòmic alternatiu i de governança. Els grups més desafavorits haurien de treballar plegats per al seu alliberament. El tercer imaginari versa sobre modificar els termes del canvi o la justícia global entesa com altres opcions de coexistir al món. En aquest cas no n'hi ha prou amb l'empoderament dels menys afavorits i cal també un gran canvi en les normes del funcionament ja que els efectes del model de producció i aprofitament fa perillar el futur de l'espècie humana. Planteja l'individualisme com un obstacle entre l'harmonia de l'home i el món i la necessitat d'altres maneres de viure. Cal entendre la ciutadania global com un procés que qüestionari el que entenem com a bo i establert i ens porti a aprendre a distingir i partir dels errors comesos a nivell global.

Resulta molt important la relació que s'estableix entre les idees de justícia global i desenvolupament que, admetent sentits i significats tan amplis i holístics com interessos polítics, econòmics i ideològics es proposin, podrien conduir a la idea que volem combatre que és l'objectiu del creixement econòmic pensat i controlat des del nord.

Amb tot, transformar el missatge eurocentrista, convertir el domini cultural del nord en una visió més en el conjunt del multiculturalisme crític i no la única, són factors fonamentals per fer que els DDHH esdevinguin l'element aglutinador i de referència. En aquest punt és convenient citar Boaventura de Sousa Santos (2010). Sousa reivindica la diversitat de coneixements, la diversitat epistemològica enfront de la matriu colonial. La decolonialitat ha de partir d'aprendre de les epistemologies del sud. Aprendre amb el sud. La globalització cultural es pot fer des de dalt i es pot fer des de baix. Sousa no nega la dificultat que té i tindrà aquesta resistència epistemològica i estableix el cosmopolitisme subaltern com la forma cultural i política que es manifesta en iniciatives i moviments que constitueixen la globalització contrahegemònica. La visió universalista dels DDHH ha de tenir la capacitat de convertir-los en un element emancipador a nivell global. Qualsevol construcció que es vulgui fer sobre la idea de justícia global s'ha de sostenir sobre els DDHH.

Les darreries del s.XX i començament del XXI han estat temps, des d'una perspectiva històrica, de molts grans canvis en un període especialment curt. Canvis i alteracions que han afectat al conjunt del planeta. Durant el darrer terç del s.XX, l'escenari econòmic proporciona categories binàries que separen els països entre rics i pobres, avançats/moderns i endarrerits, etc. La Guerra Freda va fer que gràcies l'ajut al desenvolupament, el capitalisme s'estengués i amb

ell, també l'endeutament dels països del sud i en conseqüència, la divisió del món i una nova categoria: desenvolupats i subdesenvolupats. Els darrers anys de la dècada dels noranta, la desigualtat a nivell global va augmentar i es va acompanyar de l'increment de la pobresa, de la crisi econòmica i del deute extern, factors que van afectar el conjunt del planeta però de manera més accentuada als països del sud. Els inicis del s. XXI veuen com la comunitat internacional observa i promou estratègies que contempen els DDHH, la sostenibilitat ambientals, l'equitat social, les qüestions de gènere a més del més que nociu i "necessari" a ulls del nord, creixement econòmic.

4.3. Un canvi de paradigma: Educació per a la Justícia Global

Un referent com el pedagog Paulo Freire defensava la tesi que el terreny educatiu és el lloc i l'entorn imprescindible per cultivar la consciència popular, l'emancipació i l'esperança. Apareix l'expressió "pedagogia crítica" i l'educació es presenta com una pràctica política, social i cultural que fixa la justícia com a eix del debat.

En els darrers anys, s'ha encunyat el terme "Educació per a la Justícia Global". Aquest representa un nou prisma per mirar la realitat i repensar les pràctiques educatives. L'educació esdevé l'instrument indispensable per comprendre què està passant al món i impulsar-ne la transformació. Una entitat de referència com LaFede.cat -organitzacions per a la justícia global- (LaFede.cat), defineix l'EpJG com "un paradigma educatiu que proporciona eines per qüestionar i transformar de manera crítica el model social, polític i econòmic existent, un model que genera violències estructurals que deriven en greus injustícies socials". Es parteix de la idea de ciutadania global per assenyalar la pertinença a un sol món, i de presa de consciència sobre l'oportunitat que tothom té en la promoció de la justícia social i l'equitat, l'acció transformadora i la generació d'alternatives.

Vista l'evolució del que entenem en genèric com EpD i els diversos noms que ha anat rebent a mida que anava incorporant noves eines i visions, l'EpJG va més enllà de l'EpCG. Si bé podríem dir que es diferencia d'altres visions i paradigmes, en certa manera n'acull gran part. L'EpJG complementa altres visions més recents. Així, l'EpCG, contempla una ciutadania conscient, informada, crítica, compromesa i articulada capaç de fer front a les desigualtats, la pobresa o la degradació mediambiental. L'EpJG va més enllà en tant que assumeix les noves maneres de veure les relacions internacionals, els rols nord global i sud global, el sentit del que ha de ser la cooperació, el significat del desenvolupament i sobretot, les responsabilitats de tots els actors que intervenen en l'educació i formació de la població més jove i la seva manera de ser i estar al món. Des d'aquest punt de vista, l'escola té un paper fonamental i resulta imprescindible que el món educatiu integri aquest canvi de paradigma de manera progressiva i compromesa.

Les organitzacions de justícia global treballen per erradicar un ampli ventall d'injustícies globals d'acord amb les lluites dels diferents moviments socials: pacifisme, feminismes, antiracisme, ecologisme, altermundisme o el moviment pels DDHH. Així, doncs, les injustícies globals fan moure, els objectius educatius que permeten avançar, reflexionar i fer camí, i els reptes globals són l'horitzó d'altres models i sistemes que cal construir.

L'EpJG té com a finalitat, segons Rubio i Lucchetti (2016), promoure una consciència crítica sobre les causes que generen desigualtats i conflictes, contribuint al canvi d'actituds i pràctiques que fan possibles societats corresponsables, respectuoses i compromeses amb l'acció transformadora i la generació d'alternatives.

Muñoz i Montané (2022) contemplen que l'EpJG sorgeix per intentar qüestionar la idea hegemònica de desenvolupament i trencar la dicotomia nord-sud, analitzant críticament les causes de les desigualtats i vinculant l'acció local amb la dimensió global.

En el treball que aquestes dues autores ha portat al paper, a més de trobar una aproximació del marc conceptual per a la justícia global, es situa també la feina d'entitats com LaFede.cat, actualment una referent en la matèria. Des de Lafede.Cat fa temps van encetar un procés reflexiu i crític sobre el paper de l'educació des de l'òptica de les desigualtats globals que han fet aparèixer el concepte EpJG. L'EpJG esdevé el paradigma per entendre i treballar per la ecodependència, la interdependència global així com per la detecció la comprensió i l'eradicació de les causes de les desigualtats entre països i també entre persones, siguin on siguin i d'on siguin. Vista només la magnitud de l'anunci ja es pot comprendre que hi ha molt a fer i que cal el treball conjunt i coordinadament amb el món educatiu, dels moviments socials i les ONGD per avançar cap un canvi de model a l'hora d'entendre el món.

Si bé en l'àmbit català disposem de diversos referents, Lafede.Cat n'és un dels representatius i més importants. Apareix el 2013 com a federació que reuneix diverses ONGs que treballen els DDHH, la cooperació i la pau que conformaran, des de diverses perspectives l'eix d'educació de la federació. Tres anys després de la seva creació i fruit del debat es postula pel dret a una educació transformadora i recull alguns continguts de la cinquena generació de l'EpD com la defensa dels DDHH i la construcció d'una ciutadania crítica. A més, el manifest elaborat per l'entitat² critica i qüestiona el model hegemònic de desenvolupament i expressa el protagonisme de l'educació com a eina de canvi vinculada a la pedagogia de Paulo Freire. La idea d'EpJG agafa forma nodrint-se de continguts pràctics, teòrics i metodològics, procedents de les experiències en escoles i espais d'educació no formal. Es comencen a dissenyar nous objectius que van més enllà de la cooperació entesa fins al moment, tendint

² [Manifest pel dret a una educació transformadora.](#)

cap a l'eliminació d'imaginari establerts com l'eurocentrisme, l'androcentrisme i fins i tot l'antropocentrisme. En aquest procés, les administracions públiques que gestionen i administren els recursos d'AOD, comencen a incorporar l'EpJG en alguns casos de manera explícita i en altres de forma tàcita però sense esmentar-la. Això permet que a les escoles es comenci a treballar sobre DDHH, sostenibilitat, interdependència global, etc.

El document *Educar per a futurs alternatius*³ recull les propostes metodològiques i teòriques resultants de la pràctica de les entitats en sis grans eixos temàtics on s'indica en quin aspecte es vol incidir (a) i quin enfoc conjugar en l'objectiu educatiu (b):

1. Per un món amb drets: (a) Injustícies globals en les relacions desiguals de poder, DDHH i Governança. (b) Enfocament democràtic i de DDHH.
2. Per un món amb justícia econòmica: (a) Injustícies globals respecte a la pobresa, la concentració del capital, l'individualisme, etc. (b) Enfocament de justícia econòmica i social.
3. Per un món equitatiu i feminista: (a) Injustícies globals basades en discriminació per sexe, violències masclistes, violències sexuals i els models heteropatriarcal i androcèntric. (b) Perspectiva feminista.
4. Per un món en pau i lliure de tota mena de violències: (a) Injustícies globals basades en la violència com a via de resolució de conflictes, el negoci de les armes i qualsevol forma de violència que generi desigualtats. (b) Enfocament de pau i no violència.
5. Per un món intercultural i antiracista: (a) Injustícies globals resultants del racisme social i institucional, la jerarquització social basada en color de la pell, la procedència o religió, l'hegemonia cultural eurocentrista i les conseqüències del colonialisme. (b) Perspectiva d'interculturalitat crítica.
6. Per la sostenibilitat de la vida: (a) Injustícies globals relacionades amb el canvi climàtic, l'antropocentrisme, el malbaratament dels recursos naturals. (b) Enfocament de justícia ambiental.

Per a entitats i comunitat pedagògica l'EpJG ha esdevingut força rellevant tot i que cal sotmetre la base teòrica a un debat més profund i connectada amb la pràctica. La proposta teòrica, sempre necessària, cal que estigui acompanyada de reflexions i resultats de les experiències i aplicacions pràctiques. L'EpJG sorgeix per intentar qüestionar la idea hegemònica de desenvolupament i trencar la dicotomia nord-sud, analitzant críticament les

³ [Educar per a futurs alternatius. Guia d'Educació per a la Justícia Global](#)

causes de les desigualtats i vinculant l'acció local amb la dimensió global.

Processos de reflexió i mobilització liderats per ONGDs amb bases activistes vinculades al feminisme, pacifisme i ecologisme, busquen resignificar la idea de la cooperació internacional posant l'èmfasi en la interdependència global. Les experiències pràctiques es troben en diverses fases de desenvolupament i manca una avaluació del seu impacte per implementar futures accions, projectes i/o programes.

En qualsevol cas, és fonamental entendre l'EpJG com a procés de coneixement que ha d'estimular i promoure un coneixement crític i conscient de tot allò que causa desigualtats al món. Cal que esdevingui l'element que ens mostri una altra manera de viure i de conïure i també una nova forma de mirar el món.

De manera incipient, apareix una sisena generació d'educació emancipadora que haurà de tenir capacitat de resposta als reptes d'aprenentatge i qüestionar les premisses capitalistes, patriarcals i colonialistes en les quals es fonamenta la idea de desenvolupament.

És hora de fer un canvi de visió cap a l'EpJG. En aquest aspecte, des del punt de vista pedagògic, Lafede.cat proposa 10 claus que poden donar sentit a treballar i posar en pràctica l'EpJG.

1. Eduquem per qüestionar: allò educatiu és polític (foment del pensament crític).
2. Eduquem en la consciència de la interdependència i l'eco-dependència (sentit de la globalitat humana i ambiental).
3. Desaprenem la manera de mirar el món (qüestionar el pensament hegemònic i reconèixer altres visions del món).
4. Aprenem col·lectivament (foment de pràctiques educatives participatives i cooperatives).
5. Eduquem amb la tribu: teixim comunitats educadores (portar l'acció educativa més enllà del recinte escolar i del territori, treball amb l'entorn i suport mutu).
6. Actuem com a forma d'educar (el valor de les petites accions i consciència de motors de canvi amb els propis actes).
7. Transformem la nostra realitat més propera (pensar globalment i actuar localment amb consciència de les desigualtats vistes amb òptica històrica per entendre'n les relacions).
8. Treballem pels processos, no pels resultats (aprendre de les experiències i fomentar tant la reflexió individual com la col·lectiva).
9. No defugim la complexitat (cal aprendre a acceptar i gestionar la incertesa, el conjunt

de les temàtiques tenen connexions i no esdevenen de forma aïllada).

10. Posem emoció, ment i cos (consciència de les pròpies emocions, també com element d'aprenentatge individual i social).

Amb la connexió d'aspectes com els DDHH, la sostenibilitat ambiental, la qüestió de gènere, i la interculturalitat entre d'altres molts, ens situem davant un nou marc per entendre i explicar la realitat. Lafede.cat, ens proposa els conceptes que han de ser el pilar de l'acció educativa de la justícia global. La idea de justícia: amb especial referència a les teories de Rawls i Pogge, amb el missatge que un sistema social i/o institucional just és el que no premia ni castiga ningú pel seu origen, raça, gènere, classe social, creença ni tampoc per les habilitats i capacitats amb què neixen les persones. Interdependència i responsabilitat: interdependència global basada en una responsabilitat mútua entre totes les persones i en la necessitat d'analitzar de forma crítica tant la connexió local-global com les conseqüències que tot això provoca. Vida en comú: noció de justícia global equilibrada que serveixi per eliminar les categories duals de nord i sud, rics i pobres i obligui a la reflexió individual i col·lectiva i les relacions de poder. Equilibri de sabers: reivindicació de l'existència de la multiplicitat de formes de pensar, de viure, de sentir i de conèixer apartades pel pensament hegemònic i que no poden quedar al marge en el procés de modelatge i construcció del concepte de justícia global.

La proposta pedagògica i didàctica de l'EpJG s'inspira en els plantejaments de Paulo Freire amb la idea central de l'ús de la pedagogia crítica i transformadora que condueixi al canvi social. També es caracteritza per l'orientació de la cognitivitat assolida a partir de l'experiència i la pràctica i no només basada en el coneixement teòric. Una altra de les característiques fonamentals, és l'ús de metodologies participatives i col·laboratives. Processos educatius que parteixen del reconeixement de la vulnerabilitat de la vida i de l'afirmació de la relació d'interdependència i eco-dependència com a element inherent a la naturalesa humana. Aquesta presa de consciència és clau per afavorir un empoderament col·lectiu que ha de posar el focus en les relacions humanes, valorar la riquesa i la diversitat de sabers i propiciar espais de cura i autocura.

Segons Judith Muñoz i Alejandra Montané l'EpJG és més un horitzó que no pas un simple concepte. La noció d'EpJG està escassament consolidada en l'àmbit educatiu i gens incorporada per les entitats. L'EpJG és i pot ser entesa de moltes formes en dependència de les influències rebudes i es trasllada als continguts: des de la voluntat universalista de la justícia i els DDHH fins a la importància de la visió decolonial i la ciutadania universal. L'heterogeneïtat dels referents converteix l'EpJG en un instrument molt flexible i multidisciplinar. L'EpJG aborda les causes de la desigualtat i dels desequilibris socials, econòmics, mediambientals, la defensa d'allò comú, l'equilibri de sabers, l'eco-dependència i la interdependència, anant més enllà del terme de la redistribució tant a nivell nacional com

internacional. Des de l'EpJG es proposa portar a la pràctica educativa altres maneres d'entendre el món, que usen lògiques diferents a l'occidental-capitalista. Existeix el repte/dificultat de la interrelació necessària de múltiples visions i contextos. Muñoz apunta la importància de no caure en l'error d'idealitzar o entendre fora del seu context altres enfocaments encaminats al canvi de model ja que poden generar-se moltes contradiccions degut precisament a l'heterogeneïtat de models i visions. L'EpJG necessita implantar-se encara tant a la comunitat com als centres educatius. La implantació no és fàcil ja que es tracta d'una proposta que s'alimenta de moltes fonts de coneixement i de molts referents en un context econòmic i cultural predominant, molt allunyat del model tan diferent pel qual es vol treballar i assolir.

L'autora expressa els grans reptes i interrogants que acompanyen l'EpJG i la seva implementació. Per una banda es pregunta com conviuran i com s'entendran el cosmopolitisme universal amb els altres cosmopolitismes (regionals, territorials, etc). També es planteja si els DDHH poden ser el fil conductor i el centre del cosmopolitisme que pensem i volem. Muñoz i Montané també aborden la sostenibilitat i la independència del model ja que bona part de les entitats que fan cooperació per al desenvolupament en general i les orientades a EpD i EpJG en particular, treballen amb fons que majoritàriament procedeixen de subvencions, la majoria públiques. Cal reflexionar sobre quin grau d'independència d'acció tenen si econòmicament no són absolutament autònomes.

Muñoz i Montané destaquen que cal avaluar exhaustivament les experiències pràctiques de cara a tenir-les en compte com a base i referent per al futur. També exposa la realitat de l'EpJG a nivell estatal a partir de l'estat embrionari en que es troba la possible sisena generació de l'educació emancipadora, encara que amb experiències interessants i destacables com l'estratègia impulsada per l'Agència basca de Cooperació, d'Educació per a la transformació social, que ofereixen en general, una bona oportunitat per al treball col·laboratiu i interrelacionat amb el que s'està fent a Lafede.cat. Segons les autores cal fer coincidir les mirades acadèmiques, les educatives i les activitats per crear sinergies entre la comunitat educativa i la dedicada a la investigació per tal d'afrontar temàtiques de treball i acords poc habituals al món acadèmic. Resulta molt important seguir treballant perquè el coneixement i l'expertesa de les experiències en l'entorn i la pràctica educativa alimentin i acabin consolidant la base teòrica i filosòfica sobre la que es fonamenta l'EpJG.

Si bé és especialment destacable i important la feina feta per Lafede.cat en aquest camp, hi ha altres entitats i col·lectius que desenvolupen un gran treball i també formen part dels referents de l'EpJG. En aquest sentit es fa necessari fer esment d'Edualter.

Edualter és una associació catalana sense ànim de lucre, fundada l'any 1999, que té per missió: contribuir a incorporar l'educació per al desenvolupament amb un enfocament crític i

transformador, en els diferents àmbits educatius (formal, no formal i informal).

Entre els seus objectius destaquen:

- Contribuir a la incorporació de l'EpD amb una perspectiva crítica i transformadora als àmbits formal i no formal, a través de l'elaboració de propostes pedagògiques de la formació i l'assessorament.
- Sistematitzar i facilitar l'accés als recursos i materials didàctics existents, a través de la seva xarxa de recursos educatius, establint i compartint criteris de qualitat i adequació per a la valoració i selecció de recursos i materials.
- Contribuir a la dinamització de xarxes i grups de treball i reflexió per a la construcció col·laborativa de propostes vinculades a l'EpD i la Justícia global.

Edualter es defineix com a espai per compartir recursos que permet seguir endavant amb el compromís amb una educació transformadora cap un món més just. Aquesta associació basa el seu treball en quatre pilars estratègics que se centren en: la sistematització i difusió de materials didàctics, documents teòrics i de reflexió pedagògica sobre EpD a través de la xarxa de recursos; l'elaboració i difusió de propostes didàctiques pròpies, fonamentalment sobre l'ús dels mitjans audiovisuals com a eina pedagògica i l'anàlisi crítica de l'actualitat informativa; la formació i assessorament en els àmbits de la sensibilització i l'EpD, entre el professorat, entitats, col·lectius i plataformes; i la dinamització de xarxes i grups de treball i reflexió de professorat i ONGDs per a la construcció col·laborativa de propostes vinculades a l'EpD amb perspectiva crítica i transformadora.

La xarxa de recursos que ofereix Edualter és àmplia i des de la seva web⁴ ofereix un bon recull d'eines per treballar una EpD crítica i transformadora. Quant als àmbits d'educació formal (114), no formal(39) i informal(26), sumen a la vora de 180 recursos. Els materials presenten diversos formats que van des de llibres, a jocs, passant per recursos web, videos o presentacions. Es pot seleccionar el tipus de públic per edats, establert en franges que van de dos en dos anys fins a l'edat adulta. Coincidint amb la visió de l'EpJG, ordenen els recursos en sis grans blocs: Cultura de pau; DDHH, Ciutadania i governança; Gènere; Interculturalitat; Sostenibilitat econòmica i social i Medi ambient; cadascun d'ells, dividit en subgrups .

L'Ajuntament de Barcelona, en el document "Estratègia d'Educació per a la Justícia Global 2019-2021" (2019), destaca que la justícia global pretén enriquir l'esquema clàssic de la cooperació per al desenvolupament. Posa l'èmfasi en les causes sistèmiques que generen injustícies que avui es converteixen en globals. Qüestiona aspectes com el creixement, que no considera les externalitats negatives ni els límits planetaris, associat sovint a determinats

⁴ [Edualter -Xarxa de recursos](#)

modes de producció, distribució, gestió i consum, i a unes pautes de comportament social. Planteja alhora una cooperació de banda ampla que assumeixi les creixents interdependències, així com la transversalitat i complexitat dels problemes que afecten el món. Aquest escenari implica assumir que l'acció global de la ciutat també genera impactes negatius fora dels seus límits territorials o administratius. Finalment, també cal dotar l'EpJG de més centralitat en el desplegament de la política per transitar cap a una cooperació veritablement transformadora.

A l'EpJG és tan important el perquè com el com, per això és important destacar aspectes metodològics rellevants: la necessitat de tenir en compte tots els contextos d'interrelació de les persones al llarg de la vida (família, comunitat, entorn laboral, etc.) com a espais d'aprenentatge; l'aposta per metodologies actives i participatives que promouen un aprenentatge significatiu (allò "oposat" a allò "memorístic") i aplicat -des de l'emoció, el cos i la reflexió-; i el foment de l'emancipació crítica, entesa com a "aprendre a pensar i desenvolupar el coneixement per actuar en favor del que un creu".

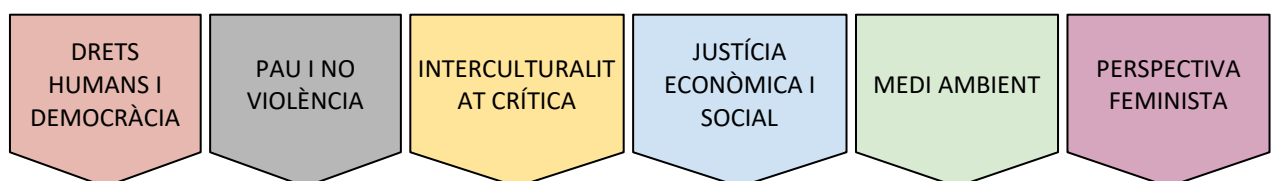
4.4. *Eixos definidors de l'EpJG com a educació transformadora*

Després d'analitzar les aportacions que han fet els diferents autors i entitats esmentades anteriorment sobre l'EpJG, és moment d'assenyalar un cos comú que identifiqui els eixos definidors d'aquesta educació transformadora.

En aquest sentit, orientats per la bibliografia consultada, hem considerat contemplar 6 eixos temàtics (Figura 1) per abordar des de diferents perspectives tots els reptes i línies d'acció de l'EpJG. Uns eixos temàtics que no es poden entendre com a compartiments estancs, sinó tot el contrari, els sabers es retroalimenten i entrellacen, i s'han d'abordar d'una manera interdisciplinària i interseccional. Aquests eixos són: DDHH i democràcia, Pau i no-violència, Interculturalitat crítica, Justícia econòmica i social, Medi ambient i Perspectiva feminista.

Figura 1

Eixos definidors de l'EpJG com a educació transformadora.

Basant-nos en els documents "Educar per a futurs alternatius. Guia d'Educació per a la Justícia Global" de la Fede.cat i l'article "Construir puentes entre la justicia social y la educación transformadora" de Judith Muñoz Saavedra i Alejandra Montané López, hem pogut determinar quins són els continguts i objectius que ens plantejem per a cada eix (Quadre 1).

Més endavant detallarem les línies d'acció pedagògica per treballar-los a l'aula.

Quadre 1

Continguts i objectius dels eixos definidors de l'EpJG.

DDHH I DEMOCRÀCIA: Per a un món amb drets.
Els DDHH i la seva protecció com una aposta per la transformació de les relacions de poder. La defensa dels drets individuals i col·lectius, amb una clara orientació al benestar de les persones i dels pobles, garantint la no discriminació. DDHH com a eina de transformació de les relacions de poder existents, ampliant la seva agenda global.
<ul style="list-style-type: none">● Analitzar les lògiques de poder del sistema econòmic, polític i social actual i la governança que se'n deriva.● Fomentar una ciutadania crítica, respectuosa, activa i conscient en la defensa dels DDHH.● Promoure la co-construcció d'una societat radicalment democràtica, participativa i horitzontal.
<ul style="list-style-type: none">- Drets i responsabilitats.- Democràcia participativa.- Ciutadania crítica i responsable.- Justícia social.- Drets dels infants.- Mitjans de comunicació.
PAU I NO-VIOLÈNCIA: Per un món en pau i lliure de tot tipus de violència.
No-violència, el diàleg i la construcció de pau per a la construcció de societats justes i en pau. No acceptació de la violència en cap cas, ja que és una vulneració de drets. Superar les violències en les seves diferents vessants és una expressió de la transformació social.
<ul style="list-style-type: none">● Oferir oportunitats educatives per identificar totes les formes de violència, com a base per a la construcció de societats respectuoses amb tots els éssers vius.● Fomentar el coneixement i la posada en pràctica de dinàmiques d'empatia i respecte a l'altre i la resolució pacífica de conflictes.● Promoure la no-violència entre pobles, col·lectius i persones, com a estratègia de resistència.

- Pau.
- Resolució de conflictes.
- No-violència.
- Desarmament.
- Habilitats socials.

INTERCULTURALITAT CRÍTICA: Per un món intercultural i antiracista.

Diversitat com element indispensable per a la transformació social. Lluita contra actituds racistes i discriminatòries. La visió del món des d'un punt de vista de diversitat i riquesa és la clau per a la transformació social.

- Educar per a la comprensió de l'herència colonial en les estructures socials, culturals, polítiques i econòmiques, i per posar en valor la diversitat cultural com a riquesa.
- Fomentar el treball per a l'eradicació d'estereotips i prejudicis que impedeixen l'establiment de relacions equitatives.
- Promoure la lluita antiracista per aconseguir canvis estructurals.

- Cultura, diversitat cultural i identitat.
- Estereotips, prejudicis i discriminacions.
- Convivència i inclusió social.
- Migracions.

JUSTÍCIA ECONÒMICA I SOCIAL: per a un món econòmicament més just.

Economia pensada al servei de les persones, que prioritzi la satisfacció de les necessitats humanes per sobre del lucre i la responsabilitat social i ambiental. Una economia compromesa amb la comunitat i vinculada al territori, que contribueixi a millorar la societat.

- Fomentar el coneixement del sistema econòmic, polític i social actual, i les desigualtats que se'n deriven.
- Oferir oportunitats per aprendre i posar en pràctica alternatives econòmiques i d'acció social que mantinguin la cohesió social i satisfacin les necessitats bàsiques de les persones.
- Promoure valors com la solidaritat, la cura o la cooperació.

- Desigualtats i justícia.
- Desenvolupament humà sostenible.

- Cooperació i solidaritat.
- Models de producció i consum alternatius .
- Economia ecològica, democràtica, feminista i justa.

MEDI AMBIENT: Per la sostenibilitat de la vida.

Una justícia ambiental, que afavoreixi un accés just i equitatiu a béns o serveis ambientals i que promogui que tota persona tingui dret a una qualitat de vida ambiental (aigua i aire nets, gestió eficient de residus, etc.) i assumeixi les seves responsabilitats cap als impactes ambientals generats pel seu estil de vida.

- Oferir oportunitats educatives per conèixer les conseqüències actuals de la nostra forma de vida sobre el medi i per comprendre i revertir el model agroindustrial, comercial i productiu.
- Fomentar el coneixement i la posada en pràctica d'alternatives de consum basades en l'economia social i solidària.
- Promoure models econòmics i socials respectuosos amb el planeta i que no comprometin la viabilitat de la vida en un futur.

- Sostenibilitat i equilibri mediambiental.
- Gestió responsable dels recursos.
- Models de producció, distribució i consum responsables.
- Drets ambientals.
- Tractament dels residus.
- Ús responsable de l'aigua i fonts d'energia.
- Contaminació ambiental.

PERSPECTIVA FEMINISTA: Per un món equitatiu i amb perspectiva feminista.

Una justícia de gènere, que promogui l'equitat de gènere a la vida cultural, econòmica, social i política; que qüestionï el sistema heteropatriarcal i les relacions de poder, la divisió sexual del treball en què se sustenta; que doni resposta a les interseccionalitats de les opressions i que combati la feminització de la pobresa i de la precarietat; que promogui l'aplicació de l'ètica de la cura de manera equitativa, lligada a la perspectiva feminista; que promogui la participació política, econòmica i tecnològica de les dones i que en garanteixi l'accés als llocs de decisió i als recursos en igualtat de condicions i oportunitats, i que contribueixi a construir societats lliures de violències, en les quals es reconegui i defensi la diversitat sexual, cultural, religiosa i funcional.

- Fomentar la comprensió de la lògica patriarcal del sistema econòmic, polític i social actual i treballar per eradicar les desigualtats socials que s'originen per raó de gènere, sexe o afinitat sexual.
- Oferir oportunitats per deconstruir estereotips de gènere i revisar les pròpies actituds, privilegis i relacions, des d'una lògica no binària, des del respecte i el principi d'equitat.
- Promoure la reflexió sobre la coneixença del propi cos per a l'exercici del dret a la llibertat sexual.

- Identitats de gènere.
- Estereotips, prejudicis i discriminacions.
- Violència de gènere.
- Equitat de gènere.
- Coeducació.
- Sexualitat.

Tothom parla de pau, però ningú no educa per a la pau. La gent educa per competir i aquest és el principi de qualsevol guerra. Quan eduquem per cooperar i ser solidaris els uns amb els altres, aquell dia estarem educant per a la pau.

Maria Montessori.

Com hem comentat prèviament, en els canvis de transformació educativa, és tan important el “què” com el “com” a l'hora d'abordar les diferents temàtiques a nivell pedagògic. Les pràctiques educatives són la clau per treballar l'EpJG als centres educatius d'una manera coherent amb la pròpia essència del terme. No es podria considerar EpJG l'estudi dels conceptes enumerats prèviament si aquests s'imparteixen d'una manera unidireccional, memorística i descontextualitzada. A més, els materials utilitzats han de ser coherents, adaptats, creatius, oberts, crítics i actualitzats.

Hem elaborat un recull de criteris que haurien de complir les activitats emmarcades en aquest paradigma. Aquests criteris poden ser útils per determinar si una activitat o experiència en qüestió està metodològicament alineada amb l'EpJG. Hi ha alguns més transversals i altres més específics, no es tracta d'assolir-los tots en una activitat o projecte concret, sinó de tenir-los en compte al llarg de les diferents dinàmiques que es realitzen a l'escola. Aquests criteris són:

- **Activar el pensament crític:** activitats que promoguin l'anàlisi, el dubte, la recerca, la reflexió i l'avaluació, per tal que els i les alumnes qüestionin afirmacions que a la vida

quotidiana acostumen a acceptar-se com vertaderes. És important no donar totes les respostes, activar la curiositat, promoure la creativitat, justificar en base a evidències, etc.

- **Promoure el treball cooperatiu:** el treball cooperatiu no és sinònim de posar a l'alumnat en grup i dir que treballin. És una eina d'aprenentatge complexa en la qual cada membre del grup té assignat un rol i s'organitza en petits grups per treballar conjuntament amb la intenció d'aconseguir objectius i resultats comuns. Consisteix en treballar juntes, intercanviar opinions i punts de vista, construir coneixement, resoldre conflictes, consensuar, prendre decisions, avaluar-se, etc.
- **Generar diàleg i escolta activa:** és a dir, activitats que generin debat, intercanvi d'opinions, dubtes, preguntes... I en les quals els i les oients mantinguin una posició corporal oberta al diàleg, mostrin interès, mantinguin contacte visual, escoltin sense interrompre intentant comprendre el punt de vista de l'altre, amb empatia.
- **Sorgir de l'alumnat:** projectes i activitats creades a partir de les inquietuds, neguits i preguntes de l'alumnat. Per tal que siguin motivadores, s'adaptin al seu context i siguin reals per a ells i elles.
- **Acollir la vessant socio-afectiva, emocional i creativa:** que es tingui en compte les emocions de l'alumnat, que promoguin l'empatia, l'autoestima, la gestió emocional, la imaginació, la creativitat, el pensament divergent, la col·laboració, la motivació.
- **Valorar el procés per sobre del resultat:** educadors que fixin la mirada en el procés per sobre del resultat final. En l'evolució al llarg de la tasca, les dificultats, la millora, el treball en equip, els esborranys, etc.
- **Promoure la reflexió sobre el propi procés d'aprenentatge:** projectes o experiències que contemplin espais i instruments d'avaluació i reflexió sobre l'aprenentatge, per exemple rúbriques, graelles d'autoavaluació, coavaluació als companys/es, portfolios que reflexin l'evolució, bases d'orientació, etc.
- **Relacionar diferents eixos:** que hi hagi una mirada interseccional dels eixos prèviament descrits. Que no es vegin com compartiments estancs, sinó que les activitats responguin a més d'un i s'interrelacionin i interactuin entre sí.
- **Connectar la dimensió local-global:** activitats que estiguin connectades amb l'entorn dels infants i de l'escola (dimensió local) i que permetin extrapolar i connectar els coneixements apresos amb els problemes del món a escala global.
- **Participar amb els diferents actors de l'escola:** projectes que tinguin una mirada global d'escola, on interactuin els diferents agents de la comunitat educativa (alumnes, famílies i educadors) conjuntament.
- **Participar amb entitats externes:** experiències que contemplin la col·laboració amb entitats externes a l'escola que puguin ser importants pel desenvolupament del treball

i que aportin experiència i coneixements que els i les docents i altres participants del projecte no tinguin.

- **Promoure una acció de transformació:** activitats que tinguin un impacte real a la societat. Que promoguin una acció de transformació encara que sigui a petita escala, però on es pugui observar un canvi favorable.
- **Relacionar-se amb l'entorn proper (barri i comunitat):** projectes que s'apropin a la realitat del barri i col·laborin amb aquest nutrint-se l'un de l'altre.
- **Adaptar-se al context de l'alumnat i de l'entorn:** aterrar a la realitat de l'alumnat, apropant-nos al seu context.

La següent graella pot ajudar per autoavaluar si una activitat o projecte s'apropa a la metodologia que proposa l'EpJG (Quadre 2).

Quadre 2

Criteris per determinar si una activitat està metodològicament alineada amb l'EpJG.

CRITERI		
Activa el pensament crític.		
Promou el treball cooperatiu.		
Genera diàleg i escolta activa.		
Sorgeix de les inquietuds, neguits i preguntes de l'alumnat.		
Acull la vessant socio-afectiva, emocional i creativa.		
Valora el procés per sobre del resultat.		
Relaciona diferents eixos (perspectiva interseccional).		
Connecta la dimensió local-global.		
Participa amb els diferents actors de l'escola (alumnes, famílies i educadores).		
Participa amb entitats externes.		
Promou una acció de transformació real.		
Es relaciona amb l'entorn proper (barri i comunitat).		
S'adapta al context de l'alumnat i de l'entorn.		
Reflexiona sobre el procés d'aprenentatge (autoavaluació,		

coavaluació, portfolio, etc.).		
--------------------------------	--	--

Volem proposar una sèrie de pràctiques i pedagogies que engloben un o més dels criteris prèviament descrits. Aquestes es poden utilitzar en diferents moments d'un projecte, de manera transversal. Exemplifiquen també tipus de projectes determinats i que poden ser bons camins per a treballar l'EpJG amb el nostre alumnat.

- Acció comunitària a l'entorn: projectes d'aprenentatge-servei (APS), on es combinen processos d'aprenentatge i servei en a la comunitat en un sol projecte ben articulat en el qual els i les participants es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo.
- Pedagogia de la pregunta: com seria el "treball per projectes" o els "problemes socials rellevants".
- Metodologies cooperatives: alguns exemples de dinàmiques serien el "Jigsaw", grups d'investigació, el full giratori, 1-2-3, llapis al mig, etc.
- Metodologies participatives: presa de decisions d'escola, normes d'aula, mediació, consens, etc.
- Diversitat de formes d'aprenentatge: aprenentatge inclusiu, avaluació competencial, intel·ligències múltiples, etc.
- Pedagogia feminista.
- Constructivisme i aprenentatge significatiu.
- Treball per competències.

5. CONTEXT

5.1. Context legislatiu a Catalunya

5.1.1. Marc curricular actual

És important analitzar el marc legal actual de Catalunya per poder constatar si aquest és un limitant o habilitant per al desenvolupament de l'EpJG a l'escola. El currículum de l'escola Pràctiques, com a escola pública de Catalunya, ve marcat pel que estableix la normativa vigent al nostre territori, concretada en:

- La **Llei 12/2009**, de 10 de juliol d'educació.
- El **Decret 119/2015**, de 23 de juny, d'ordenació dels ensenyaments d'educació primària.

L'article 53 de la Llei 12/2009, de 10 de juliol, estableix que correspon al Govern de la Generalitat de Catalunya establir el currículum per a cadascuna de les etapes i ensenyaments del sistema educatiu català, en el marc dels aspectes que garanteixen l'assoliment de les competències bàsiques, la validesa dels títols i la formació comuna regulades per les lleis. És per això, que el Decret 119/2015, guia les activitats educatives escolars, en concreta les intencions i proporciona guies d'acció adequades al professorat, que té la responsabilitat última a l'hora de concretar-ne l'aplicació.

El currículum d'educació és l'eix vertebrador que marca les directrius a seguir, a partir del qual tots els centres educatius despleguen el seu propi Projecte Educatiu de Centre (PEC). L'actual decret, té una mirada competencial que condiona i orienta la professió docent en la seva globalitat perquè afecta la manera de programar, les metodologies, l'avaluació i la forma d'interactuar de la comunitat educativa. Es produeix un canvi de paradigma, es posa el focus en les competències en lloc de centrar-se en la consecució dels objectius.

A més, el treball en equip esdevé un escenari imprescindible per al desenvolupament individual i col·lectiu. En aquesta línia, segons cita informe d'equip d'assessors i orientació psicopedagògica del Dept. d'Ensenyament, el psicòleg Lev Vygotsky (s.d.) destaca en la seva "Teoria Sociocultural del Desenvolupament Cognitiu" que les funcions mentals i el desenvolupament humà tenen el seu origen en les relacions socials. Per a ell les habilitats cognitives de l'individu depenen en gran mesura del grup en el que es troba immers (punts de vista compartits, cooperació entre aprenents...). En aquest sentit, doncs, l'aprenentatge i el desenvolupament intel·lectual sempre tindran lloc a partir de la interacció amb els altres.

En el Decret 119/2015, també s'estableix que els centres disposen d'autonomia pedagògica i organitzativa d'acord amb el títol VII de la Llei d'educació, i amb el Decret 102/2010, de 3

d'agost, d'autonomia dels centres educatius. Els centres poden concretar els objectius, les competències bàsiques, els continguts, els mètodes pedagògics i els criteris d'avaluació. És a dir, les escoles tenen marge de maniobra per decidir "com" i "què" treballar, sempre que s'estiguin emmarcant dins el currículum.

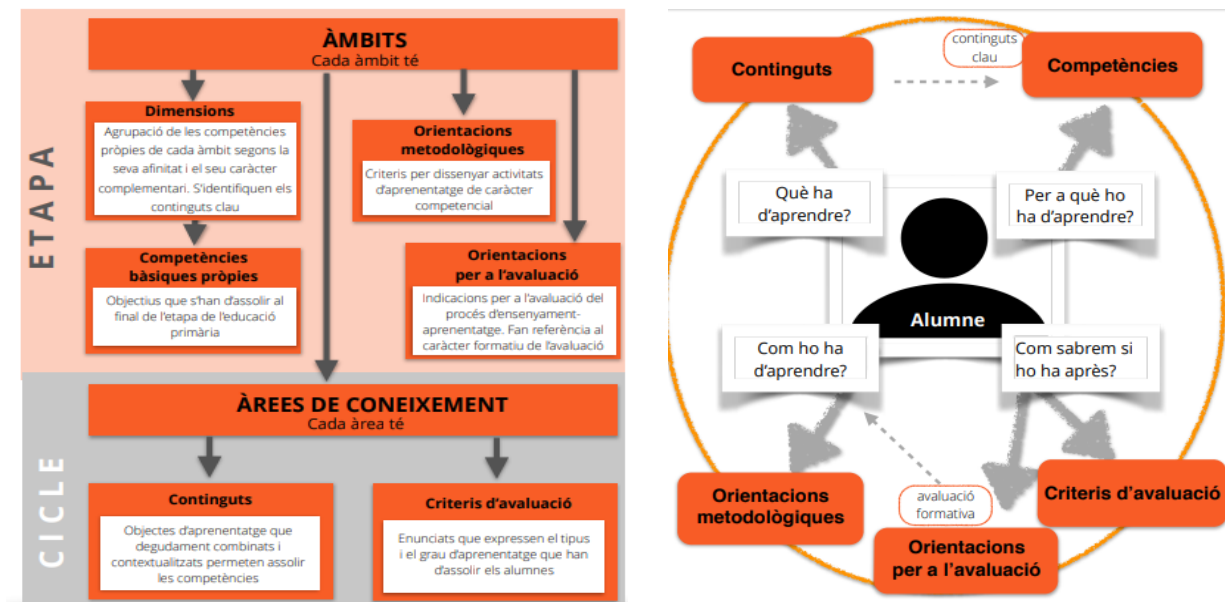
Com s'ha esmenat prèviament, actualment, el marc curricular que regeix a Catalunya és el Decret 119/2015. Tot i així, cal tenir en compte que s'està elaborant un nou decret d'ordenació de l'educació bàsica, que ara mateix està en procés participatiu i que s'aplicarà el curs 22-23. Ens centrarem en el que està vigent actualment, però al final de l'apartat farem un cop d'ull al nou decret, per veure si hi ha evolució entre ells i quins canvis es preveuen.

5.1.2. Els elements del currículum

A continuació, detallem l'estructura del currículum competencial per a l'educació primària (Departament d'Ensenyament, 2016) i els diferents conceptes que hi apareixen (Figura 2).

Figura 2

Currículum de l'Educació Primària. Els elements del currículum (Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament).

- ❖ **Objectius d'etapa:** l'Educació Primària ha de contribuir a l'assoliment dels objectius marcats amb caràcter general educació per la Llei 12/2009, de 10 de juliol, i concretament els 16 objectius, que apareixen al Capítol I, article 3, del currículum educatiu vigent (Decret 119/2015, de 23 de juny). Tots els objectius d'etapa són comuns a totes les àrees i s'han d'aconseguir al final de l'Educació Primària.

- ❖ **Competències bàsiques:** són l'eix vertebrador del procés educatiu. Un currículum per competències estableix que la finalitat de l'educació obligatòria és aconseguir que els infants adquireixin les eines necessàries comprendre el món i ser capaços de mediar de manera activa i crítica en la nostra societat plural. Significa ensenyar a aprendre al llarg de tota la vida. És la capacitat de resoldre problemes reals en contextos diversos integrant coneixements, habilitats, actituds i altres components socials i de comportament que es mobilitzen conjuntament per assolir una acció eficaç i satisfactòria. Hi ha 8 competències bàsiques que s'han d'assolir (Figura 3).

Figura 3

Currículum de l'Educació Primària. Les 8 competències bàsiques (Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament).

1	Competència comunicativa, lingüística i audiovisual	
2	Competència matemàtica	
3	Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic	
4	Competència artística i cultural	
5	Competència digital	
6	Competència social i ciutadana	
7	Competència d'aprendre a aprendre	
8	Competència d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria	

- ❖ **Àmbits i àrees de coneixement:** organització dels continguts objecte d'aprenentatge. Segons la seva afinitat i el caràcter complementari s'agrupen en àmbits (Quadre 2).
 - Continguts de les àrees: són els objectes d'aprenentatge i sabers, coneixements, conceptes, procediments i actituds de cada àrea mencionada prèviament, que degudament combinats i contextualitzats permeten assolir les competències bàsiques.
 - Criteris d'avaluació: n'hi ha per a cada àrea i per cicles. Són enunciats que expressen el tipus i grau d'aprenentatge que s'espera que obtingui l'alumnat.

Quadre 3

Àmbits i àrees de coneixement del Currículum d'Educació.

ÀMBITS	ÀREES
Àmbit lingüístic	<ul style="list-style-type: none"> - Àrea de llengua catalana o literatura. - Àrea de llengua castellana i literatura.

	<ul style="list-style-type: none"> - Àrea de l'aranès (a l'Aran). - Àrea de primera llengua estrangera.
Àmbit matemàtic	<ul style="list-style-type: none"> - Àrea de matemàtiques.
Àmbit de coneixement del medi	<ul style="list-style-type: none"> - Àrea de coneixement del medi natural. - Àrea de coneixement del medi social i cultural.
Àmbit artístic	<ul style="list-style-type: none"> - Àrea d'educació artística: plàstica, música i dansa.
Àmbit d'educació física	<ul style="list-style-type: none"> - Àrea d'educació física.
Àmbit d'educació en valors	<ul style="list-style-type: none"> - Àrea d'educació en valors social i cívics o àrea de religió.

❖ **Àmbits, dimensions i competències pròpies:** per a cada àmbit es despleguen diferents dimensions (Quadre 3). A més, cada dimensió i àrea té assignada un sèrie de competències pròpies que els alumnes han d'assolir.

- Continguts clau: són continguts que contribueixen en major mesura al desenvolupament de les competències de cada una de les dimensions.

Quadre 4

Àmbits i dimensions del Currículum d'Educació.

ÀMBITS	DIMENSIONS
Àmbit lingüístic	Comunicació oral. Comprensió lectora. Expressió escrita. Literària. Plurilingüe i intercultural.
Àmbit matemàtic	Resolució de problemes. Raonament i prova. Connexions. Comunicació i representació.
Àmbit de coneixement del medi	Món actual. Salut i equilibri personal. Tecnologia i vida quotidiana. Ciutadania.
Àmbit artístic	Percepció, comprensió i valoració. Interpretació i producció. Imaginació i creativitat.
Àmbit d'educació física	Activitat física. Hàbits saludables. Expressió i comunicació corporal. Joc motor i temps de lleure.

Àmbit d'ed. en valors	Dimensió personal, interpersonal i social.
Àmbit digital	Instruments i aplicacions. Tractament de la informació. Comunicació interpersonal i col·laboració. Hàbits, civisme i identitat digital.
Àmbit d'aprendre a aprendre	Autoconeixement vers l'aprenentatge. Aprenentatge individual i en grup. Actitud positiva vers l'aprenentatge.
Àmbit d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria	Habilitats personals i emocionals. Presa de decisions. Creació i realització de projectes.

5.1.3. Relació entre el Decret 119/2015 i l'EpJG

En aquest apartat ens centrarem en analitzar aquells aspectes dels objectius d'etapa, competències, àrees i àmbits de coneixements que pel seu títol o forma poden alinear-se amb els continguts d'EpJG, per tal de veure si les escoles tenen capacitat per articular projectes d'EpJG emparades dins el marc legal, o si per contra el currículum impedeix a l'escola fer coses i prioritza altres sabers. Cal puntualitzar, que tot i que s'ha fet l'exercici de trobar similituds com a potencials punts de trobada, el currículum no està pensat en termes d'EpJG. En el següent punt (4.1.4) es fa un anàlisi profund de l'alineament del decret amb l'EpJG i una reflexió crítica al respecte en relació als eixos definidors d'una educació transformadora.

Al llarg d'aquest apartat assignem un color per a cada eix temàtic per tal de veure visualment quins eixos estan més representats al currículum i quins manquen. Es segueix el següent criteri cromàtic: DDHH i Democràcia (**rosa**), Pau i No-violència (**gris**), Interculturalitat crítica (**taronja**), Justícia econòmica i social (**blau**), Medi ambient (**verd**) i Perspectiva feminista (**lila**). Els objectius, continguts o competències que estan en negre és perquè són transversals i es poden treballar des de cada eix d'una forma global i interdisciplinària.

❖ **Introducció:**

El decret 119/2015, en la seva introducció, expressa la importància de “formar ciutadans competents, lliures, crítics, autònoms i solidaris” i estableix que “l'educació contribueix a la construcció d'estils de vida més lliures, justos i saludables”.

❖ **Objectius d'etapa:** trobem els següents als objectius d'etapa relacionats amb l'EpJG.

- a) “Conèixer, valorar i aplicar els valors i les normes de convivència per ser un ciutadà lliure capaç de prendre compromisos individuals i col·lectius, respectar els DDHH i acceptar el pluralisme propi d'una societat democràtica”.

c) “Adquirir habilitats per mantenir i millorar el clima de convivència i per prevenir i gestionar de forma positiva els conflictes, tant en l'àmbit familiar com en l'àmbit escolar i social”.

d) “Respectar el dret a la diferència de les persones i debatre críticament les diferències culturals i religioses des d'una perspectiva intercultural”.

e) “[...] afavorir la igualtat de drets i d'oportunitats entre homes i dones i la no-discriminació de persones amb discapacitat; defensar l'aplicació dels DDHH sense cap discriminació per raó de naixement, raça, sexe o opinió o qualsevol altre condició o circumstància personal o social”.

j) “Conèixer, valorar i estimar l'entorn natural, social i cultural més proper i ser capaços de prendre compromisos responsables. [...]”.

m) Desenvolupar les capacitats afectives en tots els àmbits de la personalitat, i aquelles que fomentin la igualtat de gènere, com una actitud contrària a la violència i als prejudicis de tota mena”.

❖ **Competències bàsiques:**

- Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic (3): “És la mobilització de sabers que han de permetre a l'alumnat comprendre les relacions que s'estableixen entre les societats i el seu entorn i fer un ús responsable dels recursos naturals, tenir cura del medi ambient, fer un consum racional i responsable i protegir la salut.
- Competència social i ciutadana (6): “És la capacitat per comprendre la realitat social en què es viu, afrontar la convivència i els conflictes emprant el judici ètic que es basa en els valors i les pràctiques democràtiques i exercir la ciutadania, actuant amb criteri propi i sentit crític, contribuint a la construcció de la pau i la democràcia i mantenint una actitud constructiva, solidària i responsable davant el compliment dels drets i obligacions civils.”

❖ Àmbits i àrees de coneixement:

Quadre 5

Àmbits, àrees i continguts del Currículum d'Educació relacionats amb els eixos de l'EpJG.

ÀMBITS	ÀREES	CONTINGUTS
Àmbit lingüístic	Àrea de llengua catalana. Àrea de llengua castellana.	<ul style="list-style-type: none"> - Ús d'un llenguatge no discriminatori i que respecti les diferències de gènere. - Actitud crítica davant estereotips lingüístics que reflecteixen prejudicis racistes, classistes o sexistes. - Valoració i respecte cap a les persones que parlen altres llengües i tenen una cultura diferent a la pròpia.
Àmbit de coneixement del medi	Àrea de coneixement del medi natural. Àrea de coneixement del medi social i cultural.	<ul style="list-style-type: none"> - Reducció, reutilització i reciclatge de residus. - Valoració de la contaminació lumínica. - Ús responsable de les fonts d'energia. - Valoració del soroll i la contaminació acústica. - Ús responsable de l'aigua. - Valoració crítica dels comportaments individuals que afecten a la salut pròpia i dels altres. - Diferència entre energies renovables i no-renovables. - Corresponsabilitat en les tasques de la vida domèstica, escolar i social. Superació d'estereotips sexistes. - Valoració de la importància de la convivència. - Reconeixement dels drets i deures de les persones del grup, així com el diàleg en la resolució de conflictes. - Manifestacions culturals de l'entorn. Valoració de la diversitat i riquesa. - Identificació d'actuacions responsables orientades a l'ús sostenible de l'entorn. - Valoració de la diversitat social, cultural i de gènere i respecte per les diferències. - Desenvolupament d'actituds de consum responsable. - Identificació del paper dels homes i les dones, individual i col·lectiu, en la història. - Participació activa a l'escola com a aprenentatge per a la vida en democràcia.

		<ul style="list-style-type: none"> - Reconeixement de la diversitat d'opinions. - Valoració dels drets i deures ciutadans i del paper individual i col·lectiu en la construcció d'un món més just i equitatiu. - Valoració de la necessitat d'un compromís per a la resolució de problemàtiques socials. - Rebuig als estereotips i prejudicis, així com a les situacions d'injustícia i discriminació, per raons de gènere, orientació afectiva, origen i creences, desenvolupant sentiments d'empatia i respecte. - Anàlisi crítica de la influència de la publicitat sobre els hàbits de consum. - Prevenció de la violència masclista i de qualsevol fanatisme. - Anàlisi del paper de les dones com a subjectes individuals i col·lectius al llarg del temps i valoració de la seva aportació al patrimoni i cultura.
Àmbit artístic	Àrea d'educació artística.	<ul style="list-style-type: none"> - Interès pel coneixement del patrimoni artístic de Catalunya i el d'altres cultures. - Reconeixement de maneres de viure, de formes d'organització social i d'atribucions de temps i lloc en les imatges i els objectes.
Àmbit d'educació física	Àrea d'educació física.	<ul style="list-style-type: none"> - Els jocs tradicionals i populars com a element de la realitat social i cultural. - L'esport com a fenomen social i cultural.
Àmbit d'educació en valors	Àrea d'educació en valors social i cívics o àrea de religió.	<ul style="list-style-type: none"> - Expressió d'opinions i judicis de forma assertiva mitjançant la conversa, la discussió i el debat. - Actitud crítica en l'observació i interpretació de la realitat. - Identificació dels propis prejudicis i estereotips. - Rebuig de comportaments i actituds discriminatòries. - Actituds de responsabilitat i coresponsabilitat. - Sentiments i principis morals. - Actituds ètiques. - Identificació de les emocions dels altres, empatia. - Gestió de normes i límits. - Actituds de cooperació, solidaritat i altruisme. - Estratègies de mediació i resolució positiva de conflictes:

		<p>diàleg i actituds pacífiques.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Actitud de sensibilitat, respecte i tolerància. - Reconeixement de les diferències per raó de naixement, raça, sexe, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social com un element enriquidor de les relacions interpersonals. - Respecte pels drets i deures dels infants i els adults. - Participació democràtica en el funcionament de l'aula i de l'escola. - Assumpció de responsabilitats i compromisos en activitats de l'entorn més proper. - Valoració i pràctica de les normes de convivència en l'entorn més proper. - Drets i deures individuals i col·lectius recollits en les declaracions universals dels DDHH i dels infants. - Mecanismes de participació democràtica. - Valoració de la participació com un dret i un deure. - Valoració de la igualtat de drets d'homes i dones en qualsevol àmbit. - Identificació i rebuig de les causes que provoquen situacions de marginació, discriminació i injustícia social en l'entorn local i en el món. - Compromís ètic i social. - Actituds i estratègies personals i col·lectives de consum responsable i cura del medi. - Interpretació crítica de la realitat que ens presenten els mitjans de comunicació, inclòs el llenguatge publicitari i les xarxes socials. - Drets i deures que regulen l'ús dels béns comuns i dels serveis públics i responsabilitat en la seva utilització. - Convivència entre els diversos grups ideològics, culturals i religiosos en els diferents àmbits globals.
--	--	---

❖ **Àmbits, dimensions i competències pròpies:** només estan relacionats amb l'EpJG els següents àmbits (Quadre 6).

- Àmbit de coneixement del medi: es centra a proporcionar a l'alumnat els coneixements i les eines per aprendre a habitar l'entorn on viu, respectar-lo i millorar-lo. Aquest pretén capacitar l'alumnat per entendre, opinar i prendre decisions sobre els aspectes de l'entorn amb què interacciona i incidir en la millora del seu entorn fent un ús sostenible.
- L'àmbit d'educació en valors especifica que cal aprendre a ser éssers ciutadans responsables en un món global. L'alumnat ha d'adquirir els valors propis d'una societat democràtica: la llibertat i la responsabilitat personal, la solidaritat, el respecte, la igualtat i l'equitat; i s'ha de comprometre a millorar les condicions de vida dels més desafavorits i trobar solucions a reptes que l'època actual presenta, per exemple la defensa del medi ambient.

Quadre 6

Àmbits, dimensions, competències bàsiques i continguts clau del Currículum d'Educació relacionats amb els eixos de l'EpJG.

ÀMBIT	DIMENSIONS	COMPETÈNCIES PRÒPIES	CONTINGUTS CLAU
Àmbit de coneixement del medi	Món actual	C. 5: Valorar problemes socials rellevants interpretant-ne les causes i les conseqüències per plantejar propostes de futur.	- Biodiversitat i sostenibilitat. - Problemes socials rellevants.
	Ciutadania	C. 11: Adoptar hàbits sobre l'adquisició i ús de béns i serveis, amb coneixements científics i socials per esdevenir un consumidor responsable. C. 12: Participar en la vida col·lectiva a partir de valors democràtics, per millorar la convivència i per afavorir un entorn més just i solidari. C. 13: Valorar el sistema democràtic partint del coneixement dels sistemes polítics per esdevenir futurs ciutadans crítics.	- Principis i valors democràtics. - Economia i sostenibilitat. - Consum responsable. - Globalització.

Àmbit d'educació en valors	Dimensió interpersonal	<p>C.4: Mostrar actituds de respecte actiu envers les persones, les seves idees, opinions, creences i les cultures que les conformen.</p> <p>C. 5: Aplicar el diàleg com a eina d'entesa i participació en les relacions entre les persones.</p> <p>C. 6: Adoptar hàbits d'aprenentatge cooperatiu que promoguin el compromís personal i les actituds de convivència.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Responsabilitat i coresponsabilitat. - Prejudicis i estereotips - Actitud crítica. - Cooperació, solidaritat i altruisme. - Consum responsable i cura del medi ambient.
	Dimensió social	<p>C. 7: Analitzar l'entorn amb criteris ètics per poder cercar solucions alternatives als problemes.</p> <p>C. 8: Mostrar actituds de servei i de compromís social, en especial davant de situacions d'injustícia.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Mediació i gestió de conflictes. - Ciutadans responsables en un món global. - Drets i deures individuals i col·lectius. - Igualtat de drets d'homes i dones. - Compromís ètic i social.

5.1.4. Breu descripció del Nou decret d'ordenació de l'educació bàsica

El curs 2022-2023 està prevista l'entrada en vigor del nou Decret d'ordenació de l'educació bàsica⁵. Trobem important fer una pinzellada de què especifica el document i si hi ha relació respecte a l'anterior en matèria d'EpJG.

A la introducció del nou document, el currículum es conforma com “un instrument del model educatiu per assolir una societat més justa i democràtica, cohesionada, inclusiva que integri totes les persones i on sigui possible la igualtat d'oportunitats. Una societat fonamentada en una ciutadania crítica, activa i constructiva, que doni resposta a les aspiracions personals i

⁵ En el moment de la redacció d'aquest treball, projecte de Decret sotmès a tràmit d'exposició pública. <https://governobert.gencat.cat/ca/transparencia/Organitzacio-i-normativa/normativa/normativa-en-tramit/edu/en-tramit/dbasica>

col·lectives per aprofundir en el seu desenvolupament en un context plurilingüe i pluricultural, sostenible, digitalitzat, més equitativa, més verda, més feminista i més democràtica”.

D’acord amb aquestes recomanacions, el Govern fa palesa la importància de l’educació en l’adquisició de les competències clau, per fer possible la prosperitat personal i col·lectiva i avançar cap a una societat més equitativa, més sostenible i amb major cohesió social.

La gran novetat d’aquest currículum és que determina 6 vectors clau on focalitzar esforços i estratègies. És important destacar els següents:

- Currículum competencial: que permet resoldre problemes de l'entorn, en sentit espacial (local, global) i temporal (present, passat, futur). El currículum ha de vetllar per la formació d'una ciutadania autònoma i competent, amb capacitat crítica, solidària, lliure i responsable.
- Educació lingüística: que proporciona les eines i els recursos per activar el seu esperit crític, argumentar, comprendre la realitat, expressar el pensament, raonar i transmetre una determinada manera de veure i entendre el món.
- Universalitat del currículum: que faci possible l'accessibilitat de tothom a l'educació, marcant el camí cap a la inclusió efectiva, la igualtat d'oportunitats, la plena participació i l'èxit educatiu. Es tracta d'una visió humanista de l'educació, recordant que totes les persones som diferents i úniques, amb punts forts i febles i que habitem un món on la diversitat és la regla, no l'excepció.
- Coeducació: en tant que principi rector del sistema educatiu i criteri orientador de l'organització pedagògica dels centres, a tots els nivells i modalitats, és cabdal per afavorir el desenvolupament de les persones al marge dels estereotips i rols en funció del sexe, l'orientació sexual, la identitat o l'expressió de gènere. Donat que les normes socials i els valors relatius a les persones i als seus rols estan presents i es transmeten des de qualsevol àmbit resulta d'importància singular que el currículum consideri en tot moment la perspectiva de gènere.
- La promoció d'una ciutadania democràtica, crítica i compromesa i amb consciència global és clau per compartir mirades, desmuntar prejudicis i afrontar amb garanties els desafiaments globals.
- En els principis pedagògics s'estableix que des de totes les àrees s'ha de fomentar de manera transversal, la perspectiva de gènere, la ciutadania democràtica, l'educació per la pau, la sostenibilitat i el consum responsable, el respecte mutu, la cooperació entre iguals i la consciència global, amb voluntat d'educar persones crítiques i compromeses

en la millora del seu entorn, capaces de promoure canvis i fer front als reptes que signifiquen els Objectius de Desenvolupament Sostenible.

5.1.5. Conclusions del context legislatiu

Una vegada acabada l'anàlisi del context legislatiu en matèria de l'Educació Bàsica, podem concloure que a l'actual legislació (Decret 119/2015) no es menciona en cap moment l'EpJG. Com s'ha vist reflexat en les taules anteriors, sí que es poden alinear en la seva majoria els termes dels 6 eixos vertebradors, amb els continguts de les diferents àrees i competències, però d'una manera aïllada i superficial, des d'un prisma més d'observació que d'actuació contra les injustícies i de transformació real.

En relació als continguts, és a dir al "què", manquen els següents conceptes clau per a cada eix:

- Perspectiva feminista: la coeducació, identitat de gènere, el feminisme, sexualitat i equitat (apareix el terme "igualtat").
- Pau i no-violència: la cultura de la pau i desarmament.
- Interculturalitat crítica: migracions i persones refugiades.
- Medi ambient: drets ambientals i alimentació sostenible.
- Justícia econòmica i social: desigualtats socials i economia ecològica, feminista, democràtica i justa.

A més, cal destacar que dels 6 eixos vertebradors, el de "Justícia econòmica i social" es menciona en comptades ocasions i passa molt desapercbut dins el currículum.

És interessant ressaltar que tot i que en general es pot observar un alineament entre continguts del decret i els eixos vertebradors de l'EpJG (excepte en el cas de la justícia econòmica i social), no podem avaluar si concorda amb aquest nou paradigma només basant-nos en el "què" es treballa, és imprescindible veure "com" es fa.

En aquest sentit, veiem moltes mancances al document. No s'aborden qüestions com la participació de la comunitat educativa a l'escola, el rol que tenen infants i famílies, la importància de teixir vincles amb altres agents del barri, la importància d'interpretar la realitat amb una visió crítica i transformadora ni la connexió entre la dimensió local i global. De res serveix treballar tots aquests continguts del currículum si no es fa treball en xarxa, es parteix de situacions reals i contextualitzades que sorgeixen d'inquietuds de l'alumnat o si no es fan propostes i projectes que tinguin un impacte de transformació real.

D'altra banda, les idees es presenten sub classificades en apartats i barrejades amb continguts que no tenen res a veure amb la justícia global, manifestant així que el currículum no està estructurat de cap manera al voltant dels grans reptes globals. Així mateix, no hi ha una mirada transversal a tot el currículum amb referència a aquest tema, queda tot rellevat a l'àmbit de coneixement del medi i valors. Seria important impulsar un decret que apostés pels principals reptes globals com a eix vertebrador.

El currículum té capacitat per articular i realment s'hauria de veure com un agent de canvi. Si el decret prioritza certs continguts i competències, les escoles tenen l'obligació d'innovar i focalitzar esforços en el que es demana. És cert que el decret 119/2015, en el seu moment va generar un canvi, perquè va fer el canvi de mirada dels continguts a les competències, virant així la mirada de l'aprenentatge, ja que aquestes sí que són un camí per a transformar. A més, es va promoure la cooperació envers l'individualisme, i el pensament crític enlloc del productiu. Tot i així, sembla que el currículum actual tot i que no impedeix a les escoles a treballar la EpJG, no acaba de prioritzar els grans eixos d'aquesta (justícia de gènere, mediambiental, econòmica i social, pau-no violència, interculturalitat crítica, DDHH), ni els transversalitza amb els altres àmbits del currículum.

En aquest sentit, a l'esborrany del nou decret per al curs 22-23, es poden veure alguns canvis estructurals. Un és la incorporació de la coeducació i la ciutadania crítica i global com un dels 6 vectors clau que marquen els àmbits on focalitzar tots els esforços i estratègies. Aquest nou document afegeix transversalitat, ja que no es relleva a un àmbit separat els reptes globals que tenim com a societat, sinó que s'estableixen com a eixos clau. Finalment, és important destacar que per primer cop apareix el terme "Objectius de Desenvolupament Sostenible" com un repte educatiu.

5.2. Context de l'Escola Pràctiques

5.2.1. Història

La història de l'escola es remunta a l'any 1974, quan va ser creada com a *Escuela Nacional II de Prácticas, Aneja a la Escuela Normal de Magisterio* depenent de la Universitat de Barcelona, per tal que l'alumnat de l'Escola de Magisteri hi duigués a terme el seu període de pràctiques. En el carrer Melcior de Palau hi trobàvem dues escoles annexes, una per nens i l'altra per a nenes. Aquestes s'anomenaven CEIP N-I i CEIP N-II de Pràctiques. L'any 1984, aquests dos centres de pràctiques després d'una adequada reestructuració, varen començar a rebre alumnat femení i masculí, convertint-se així en escoles mixtes.

El curs 2001-02, el Departament d'Educació va anunciar que les escoles annexes de pràctiques passarien, en un procés graduat, a ser centres ordinaris. En conseqüència, el curs següent, 2002-03, l'escola va començar a formar part del procediment habitual del concurs de trasllat

del professorat. L'any 2008, l'escola Pràctiques I va passar a anomenar-se Jaume I. I el curs 2012-13, es va fer un procés d'elecció d'un nou nom per a l'escola Pràctiques II. Després de la votació de totes les propostes fetes per tota la comunitat educativa va sortir escollit el nom d'Escola Pràctiques, que és el que manté actualment.

Un dels aspectes que es conserva de l'època en què l'escola era centre experimental de pràctiques és la tradició d'acollir estudiants de la universitat; habitualment es fa en un nombre més elevat del que ho fan altres escoles ordinàries. Aquest fet es valora molt positivament, perquè beneficia a ambdues parts; l'alumnat rep l'acompanyament d'una escola amb anys d'experiència i l'escola, pot organitzar i realitzar algunes activitats que, sense ells i elles, no es podrien dur a terme de la mateixa manera.

5.2.2. El barri de Sants i el Districte Sants-Montjuïc

Al barri de Sants, segons les dades de l'Ajuntament de Barcelona dels indicadors socioeconòmics, viuen 43.763 persones (2019). La superfície del barri és de 1,1 km i la densitat de població és de 39.979 Km².

Hi ha un total de 22.667 dones i 21.096 homes. La població per edat és d'un 11,3% per al grup d'edat 0-14 anys, 8,9% de 15-24 anys, 59,7% de 25-64 anys i 20,1% de més de 65 anys.

L'esperança de vida al barri és 84,8 anys, una mica per sobre de la mitjana de Barcelona (84,6 anys).

En relació al lloc de naixement, trobem un 47,9% de la població nascuda a Barcelona; un 8.4% nascuda a la resta de Catalunya; un 14,2% a la resta d'Espanya i un 29,5% a l'estranger.

En general hi ha un 74,4% de població espanyola i un 23,6% estrangera. D'aquesta, les principals nacionalitats estrangeres que trobem al barri de sants són: Itàlia, Pakistan i Marroc.

Com a recurs educatiu, a l'entorn de l'escola podem destacar entre d'altres: la Biblioteca pública Vapor Vell, els Castellans de Sants, el Complex esportiu Mediterrani, el complex de l'Espanya Industrial, els museus de l'àrea de Montjuïc, el Parc de Joan Miró, la Muntanya i Castell de Montjuïc, l'Anella Olímpica i el Centre cívic Cotxeres de Sants.

Pel que fa al districte, el barri de Sants està ubicat al districte de Sants-Montjuïc, que compren els barris de el Poble Sec, La Marina del Prat Vermell, la Marina de Port, La Font de la Guatlla, Hostafrancs, la Bordeta, Sants-Badal i Sants.

Segons les dades de l'Ajuntament de Barcelona, Sants-Montjuïc, (2021) és el tercer districte en població de Barcelona i el més extens en superfície. Presenta un percentatge de joves força similar a la mitjana, mentre que el pes de la població en edat de treballar i de l'estrangera superen els de la ciutat. Pel que fa al nivell d'instrucció dels residents, mostra una ràtio de

població titulada universitària inferior a la mitjana de Barcelona. La proporció de persones usuàries ateses pels serveis socials supera en un punt percentual la de Barcelona, mentre que tant la taxa de risc de pobresa com la de privació material severa se situen en la tercera posició més desfavorable dels deu districtes - després de Ciutat Vella i Nou Barris-.

5.2.3. Trets d'identitat de l'escola

Les següents dades, que fan referència als trets d'identitat de l'escola, venen especificades en el PEC. L'escola Pràctiques està situada al C/Melcior de Palau, tot i que s'hi pot accedir també des del C/Guitard, un carrer que pertany al barri de Sants i al Districte Sants-Montjuïc. L'escola està envoltada de carrers de vianants. La proximitat a l'estació de Sants i d'autobusos i a les línies III i V de Metro fan de l'escola una estació ben comunicada dins l'àrea metropolitana de Barcelona.

L'alumnat pertany, en la seva gran majoria, a famílies d'un nivell socioeconòmic mitjà. Aquestes estan majoritàriament properes a la línia educativa i les inquietuds de l'escola, de manera que col·laboren sovint i estan implicades en el funcionament. De fet, les famílies tenen un pes important dins l'AFA. Aquest és un espai obert on tothom pot participar i es decideixen temes importants com el menú, celebracions, activitats extraescolars, etc. L'alumnat procedeix principalment del barri de Sants, però per la situació de l'escola també venen nens i nenes de les Corts i de l'Esquerra de l'Eixample.

A l'escola s'imparteix el 2n cicle d'educació infantil (3-6 anys) i l'etapa d'educació Primària (6-12 anys). Actualment, l'escola és de dues línies a tots els nivells, amb l'excepció de 1r i 4t, on hi ha tres línies. Aquest any es continua amb la barreja dels grups de P4-P5, de manera que hi ha 5 classes, d'aquesta manera es disminueix la ràtio a 20 alumnes per classe. En les altres classes hi ha uns 25 alumnes per classe. L'Escola Pràctiques ha atès, durant el curs 2021/22, uns 500 alumnes, a més, disposa d'una plantilla de 33,25 mestres, el nombre de PAS és de 4 i el nombre de famílies és de 380. Les instal·lacions del centre educatiu consten de dos edificis comunicats per un pati comú i també hi ha una zona de jardí. L'horari de l'escola és de 9h-16.30h.

Recentment ha entrat un nou ED que està fent canvis metodològics gràcies al programa del Consorci de Barcelona "Xarxes pel canvi - Transformació educativa".

5.2.4. Documents d'escola

S'han revisat diferents documents d'escola que marquen les línies principals del centre i línies a seguir, aquests són:

- PEC (2020) : el projecte educatiu és l'eix vertebrador de l'escola. Són els valors, la metodologia i els objectius que s'hi estableixen. S'adapta a la realitat social i lingüística descrita.
- Programació general anual (PGA) (2021): és la concreció de les prioritats, activitats i funcionament de l'escola per a un curs escolar. Estableix l'horari, el calendari, les funcions i les responsabilitats, l'organització del professorat i l'alumnat, la comunitat escolar, el pla de seguretat, etc.
- Projecte de convivència (2020): és un pla que ajuda a la creació d'un espai segur que afavoreixi i garanteixi el creixement de tot el seu alumnat des del respecte a un mateix i l'altre, així com la responsabilitat, la participació i la col·laboració dins d'una comunitat.

Una vegada concretat de què tracta cada document, destaquem aquells punts de cadascun que tenen directament relació amb aquest treball.

Projecte Educatiu de Centre (PEC)

Com tots els centres de titularitat pública de Catalunya, els trets d'identitat de l'escola venen concretats a l'article 93 de la Llei d'Educació de Catalunya que defineix: "L'escola pública catalana com a inclusiva, laica i respectuosa amb la pluralitat".

D'altra banda es defineixen com a propis els següents trets d'identitat:

- Escola participativa: entenem la comunitat escolar com una interrelació constant entre els diferents sectors que la componen i, per tant, considerem fonamental la participació de cadascun d'ells: mestres, pares i mares, alumnat i PAS.
- Escola acollidora: donem molta importància a proporcionar una bona acollida a totes les persones que, per raons diverses, vénen a la nostra escola: tant l'alumnat, com les noves famílies, el professorat, l'alumnat de les diferents universitats, etc.
- Escola oberta a l'entorn: l'escola és un servei públic més del barri de Sants, i és per això que considerem el centre com a un element que ha d'estar en interrelació amb altres centres, entitats i comerços propers.
- Educació en valors: entenem l'escola com el lloc on els alumnes han de ser protagonistes d'una educació global i, per tant, l'aprenentatge de valors com la col·laboració, la participació, el respecte als altres, la pluralitat, la sostenibilitat i la pau és fonamental per a créixer com a persona. Volem afavorir l'adquisició de valors (col·laboració, participació, respecte als altres, pluralitat, sostenibilitat, pau, etc.) en

l'alumnat de forma vivenciada i sistemàtica en el dia a dia de l'escola. Això està desglossat al Projecte de convivència de l'escola.

- Escola receptiva a noves propostes: entenem l'escola com a una institució que aprèn i que ha d'estar en contínua millora. És per això que considerem l'Escola Pràctiques com un centre dinàmic, obert a incorporar noves formes organitzatives, participatives i pedagògiques que portin a la millora el procés educatiu.
- Importància de la gestió de l'atenció a la diversitat: a l'escola tenim especial cura en la gestió, revisió i aplicació dels recursos per atendre la diversitat del nostre alumnat, en funció de les seves necessitats individuals i del moment evolutiu en què es troba.

Per tal d'assolir els objectius de cadascun dels trets d'identitat que hem definit, les activitats de l'escola es duen a terme en base als següents criteris:

- L'aprenentatge de la participació democràtica s'afavoreix, principalment, mitjançant la seva pràctica. A tal efecte, a l'escola s'utilitzen instruments com: tutories de grup, Assemblea de Delegats/es, consultes participatives en temes d'interès general, etc.
- Realitzem activitats que fomentin valors fonamentals destinats a fer un món millor: respecte a un mateix, als altres i a l'entorn, sostenibilitat, pau, etc.
- L'escola promou la participació del conjunt de les famílies en activitats d'ensenyament-aprenentatge dins l'horari lectiu, per tant s'estableix un lligam entre família-escola i la consecució d'uns objectius comuns.
- Es dóna molta importància al fet que l'alumnat s'impliqui en temes organitzatius que afavoreixin el seu desenvolupament personal. És per això que els donem responsabilitats com: ajudar en la gestió de les estones d'esbarjo, col·laborar en tasques d'organització d'espais escolars, etc.
- L'existència i el funcionament periòdic de l'Assemblea de Delegats i Delegades fomenta la participació de l'alumnat en la presa de decisions respecte a determinats temes organitzatius.
- L'escola té en compte la veu dels diferents sectors; és per això que fem consultes participatives en temes d'interès general i realitzem enquestes de satisfacció i/o qüestionaris d'avaluació interna per tal d'implementar millores al centre.
- Afavorim la creació d'espais d'entesa i diàleg entre els diferents sectors de la comunitat escolar: xerrades, trobades, comissions mixtes...

- Aprofitem les diferents convocatòries d'àmbit educatiu que estiguin en consonància amb el nostre Projecte: Programes Erasmus +, Escoles + sostenibles, Camí escolar, etc.

Programació General Anual (2021-2022)

Tenint en compte el que s'estableix en la Programació General anual, s'estableixen les següents línies prioritàries per al curs 2021-2022.

- 1.1. Afavorir la participació dels diferents sectors en els processos de millora de l'escola.
- 1.2 Realització d'enquestes de satisfacció adreçades als diferents sectors.
- 1.3 Recullir de resultats i propostes de millora.
- 7.3. Mantenir una bona coordinació amb l'AFA de l'escola (realització de reunions mensuals AFA-ED).
- 8.3. Contribuir a promoure hàbits saludables entre l'alumnat.

Projecte de convivència

“La convivència demana la formació integral de la persona, i es fonamenta en els valors de la pluralitat, la participació democràtica, la inclusió social, la igualtat d'oportunitats, el respecte a la diferència, la gestió positiva de conflictes i la cultura de pau. La convivència comporta una consciència de la pròpia identitat, que implica l'acceptació de l'altre i un sentit de pertinença i contribució personal a la societat”.

Trobem alguns exemples de formes organitzatives, recursos metodològics i fórmules relacionals per tal de fomentar la participació, implicació, la responsabilitat i per tant la convivència dins el nostre centre escolar. Aquests són:

- Existència d'una comissió de Convivència al Consell Escolar.
- Existència d'una Assemblea de Delegats/des de curs, que participa de l'organització escolar reunint-se amb l'ED una vegada al mes.
- L'edició de la revista escolar Fem Pràctiques, que és el fruit d'una tasca col·lectiva realitzada per part de pares i mares, mestres i alumnat.
- La participació dels alumnes més grans en activitats que afecten el col·lectiu escolar.
- Regulació de les activitats d'esbarjo per afavorir un clima relaxat i tranquil.
- Realització de reunions periòdiques entre l'ED i l'AFA per tal d'intercanviar informació i organitzar activitats conjuntes.

De forma general, l'escola marca unes actituds que regeixen les relacions dins la comunitat educativa i que afavoreixen la convivència. Destaquem les següents: respectar totes les persones, companys/es i adults, fomentar les conductes exemptes de violència física o verbal en el tracte, col·laborar tant amb els mestres com companys/es, no llençar papers a terra i no utilitzar deixalles com a pilota, jugar respectant el joc dels altres, etc.

Finalment, els objectius marcats dins del Projecte de Convivència són:

1. Fomentar la participació de l'alumnat dins de l'escola.
2. Afavorir la participació de les famílies a l'entorn escolar.
3. Potenciar la cohesió i coeducació.
4. Facilitar la participació del professorat en la dinàmica del centre.
5. Millorar la comunicació entre les famílies i l'escola.
6. Aconseguir un clima agradable i de tranquil·litat.

Una vegada analitzats els principals documents d'escola, veiem que a priori aquests tenen punts de trobada amb els principals trets de l'EpJG. L'escola es defineix com un espai de participació on intervenen diferents agents educatius, es relaciona amb l'entorn i dóna especial importància a l'educació en valors entre d'altres. Caldrà analitzar, a partir del que contesten a l'enquesta els diferents agents de la comunitat educativa, si aquests objectius i trets d'identitat es veuen transformats en accions de transformació reals al centre i si es té la percepció de que s'estan duent a terme com s'especifica en els documents.

6. RESULTATS

El nostre propòsit amb la realització d'aquesta enquesta és recollir les diferents visions que tenen els membres de la comunitat educativa (docents, ED, AFA i monitoratge) de l'escola Pràctiques, pel que fa als aspectes metodològics i organitzatius del centre alineats amb l'EpJG. Volem recollir la informació de les diferents experiències, projectes, tallers i activitats que s'estan realitzant en l'àmbit formal (a l'aula) i no formal (menjador, extraescolars i AFA) per a cadascun dels àmbits, així com també comprovar quina relació té l'escola amb altres entitats del barri. Els eixos temàtics de recerca són: DDHH i Democràcia, Pau i No-violència, Interculturalitat crítica, Justícia econòmica i social, Medi ambient i Perspectiva feminista.

És moment de constatar si les respostes obtingudes donen força i exemplifiquen aquesta nova mirada educativa que proposem, o per el contrari deixen entreveure aspectes de millora i obren noves línies d'acció a continuar treballant.

Les respostes de l'enquesta en matèria d'EpJG realitzada a l'Escola Pràctiques es poden trobar als annexes d'aquest treball. Tal i com s'especifica a la metodologia, hi ha diferenciades cinc grans parts:

1. Dades generals.
2. Aspectes metodològics de centre.
3. Aspectes organitzatius de centre.
4. Recull transversal de les activitats i tallers (curs 2021-2022) per a cadascun dels eixos.
5. Reflexions finals.

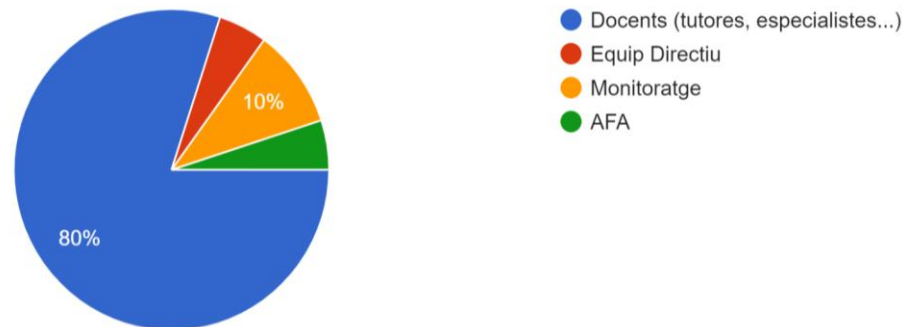
6.1. Dades generals

L'enquesta ha estat contestada per un total de 20 persones. Entre les quals trobem 1 membre de l'ED (Cap d'Estudis), 16 docents, 1 representant de l'AFA, 2 coordinadores de monitoratge (1 d'espai menjador i 1 d'extraescolars / casal d'estiu).

La mostra ha estat força diversa, ja que han participat de manera transversal persones que intervenen en grups des de P3 a 6è i hi ha representada almenys una persona de cada sector educatiu (AFA, monitoratge i docents). En relació als docents, ha contestat l'enquesta un 60% del claustre aproximadament. En la següent gràfica (Figura 4) es pot observar el percentatge de cadascun d'ells que ha participat a l'enquesta: Docents (80%), AFA (5%), ED (5%) i monitoratge (10%).

Figura 4

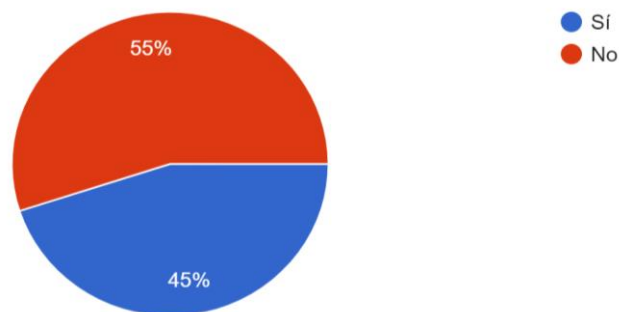
Enquesta: Dins de l'escola Pràctiques, a quin sector educatiu pertanyes?

La primera gran qüestió que es presenta a l'enquesta, és la coneixença dins la comunitat educativa del terme "EpJG". El següent gràfic (Figura 5) mostra el percentatge d'enquestats que coneixia el terme prèviament.

Figura 5

Enquesta: Coneixies el terme "Educació per a la Justícia Global"?

Amb aquesta informació, podem extreure que hi ha força part de la comunitat educativa que no està familiaritzada amb l'EpJG, particularment els grups que no són docents (AFA i monitoratge), que en cap cas el coneixien. Del professorat, en canvi, més de la meitat sí que ho fa. En aquest sentit, és important destacar que el fet que no es conegui la nomenclatura en qüestió, pot evidenciar una falta de coneixement i formació respecte al que engloba l'EpJG, però no sempre és representatiu de la tasca pedagògica que es desenvolupa. Per tant pot ser que s'estiguin duent a terme pràctiques que poden alinear-se amb el que s'entén per EpJG, sense que hi hagi existit una base acadèmica prèvia al respecte.⁶

⁶ Del 45% dels enquestats que sí coneix el terme EpJG, no hem pogut constatar en quin grau de profunditat ho fa i si s'alinea amb el que nosaltres definim com EpJG.

6.2. Aspectes metodològics de centre

La segona part de l'enquesta tracta els aspectes metodològics del centre. És a dir, demanem l'opinió als diferents agents educatius pel que fa a aspectes estretament relacionats amb l'EpJG en referència al "com" es treballa.

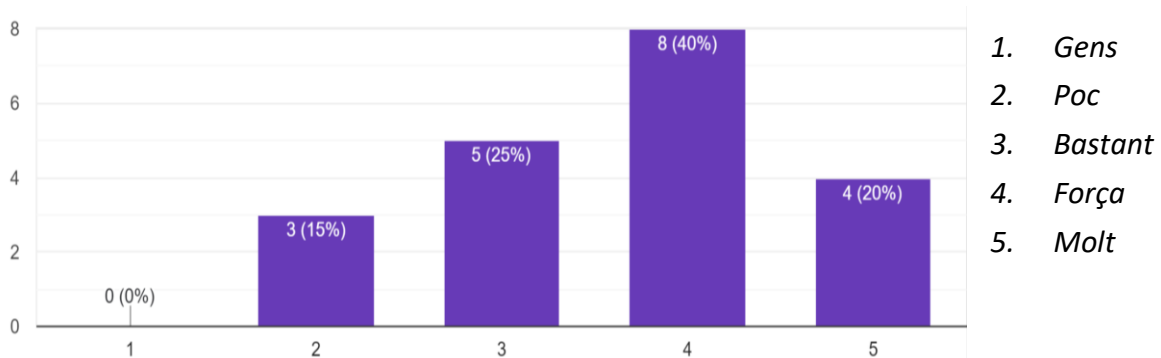
Pel que fa a la cooperació i participació de l'alumnat, un 40% dels enquestats considera que es promou bastant, un 30% força i un 20% molt. Això reflexa que hi ha marge de millora dins l'escola, i que podria ser un dels aspectes a tenir en compte a l'hora de preparar futurs projectes i activitats.

Arrel de la pregunta si les activitats i projectes que es realitzen responen a neguits dels alumnes, els resultats obtinguts són: un 30% (poc), un 45% (bastant), 20% (força) i 5% (molt). En general la percepció és que les pautes i idees per fer projectes venen donades en gran part per l'adult. De fet, el projecte del nom de la classe és l'únic que escull l'alumnat, si bé és cert que les aules són espais oberts a dialogar i compartir qualsevol inquietud. Si l'escola pretén caminar cap a una transformació pedagògica fóra recomanable escoltar més a l'alumnat, deixar els projectes tan marcats i tancats per l'adult i adaptar-se més a les necessitats de cada grup.

En relació a si es promou la reflexió crítica dels infants, les dades obtingudes estan representades en el següent gràfic (Figura 6):

Figura 6

Enquesta: Es promou la reflexió crítica dels infants a l'escola Pràctiques?

És interessant constatar la diversitat de visions dins la comunitat educativa. Aquest gràfic evidencia que hi ha gent més crítica i altres que opinen que ja s'està treballant bé. En aquest sentit, cal afegir que el formar persones crítiques és dels pilars claus d'una educació transformadora i que s'hauria de fer una bona anàlisi de què vol dir ser crític i com s'està promovent aquesta competència dins l'escola.

Respecte a la promoció del diàleg i l'escolta activa, la puntuació puja una mica respecte a les anteriors. Un 40% opina que es fa molt, un 30% que es fa força, un 25% bastant i un 5% poc. Dinàmiques com la tutoria, assemblea o la rotllana del matí, ajuden a crear aquests espais d'intercanvi d'emocions, opinions i idees.

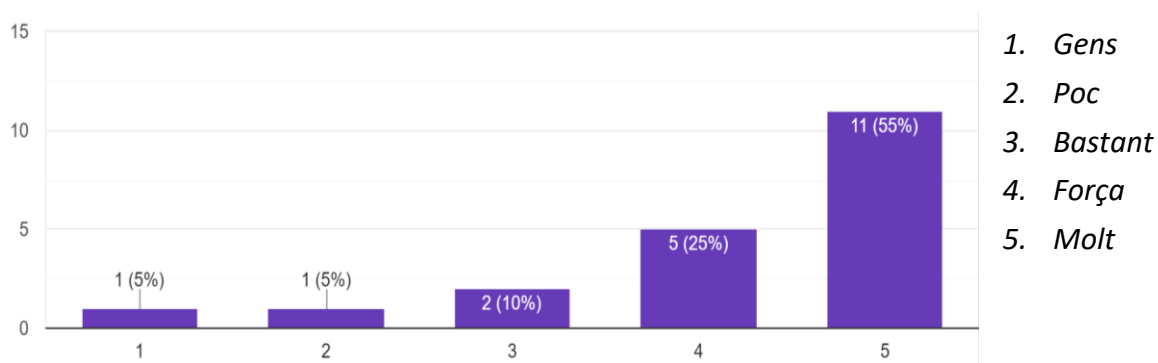
Pel que fa a la vessant socio-afectiva, emocional i creativa dels infants, hi ha força quòrum i un 95% considera que sí es promou. És un aspecte essencial en qualsevol escola i es percep d'una manera molt positiva que tant el claustre, com famílies i educadores d'espais no-formals considerin que s'està treballant bé. A tall d'exemple, durant el curs 2020/2021 el projecte de l'eix d'escola era "Un curs d'emocions" i enguany (2021/2022) ha estat "Coneguem-nos i cuidem-nos".

En referència a la dimensió local-global, hi ha diferents aspectes a analitzar. Respecte a si les activitats que es realitzen estan connectades amb l'entorn dels infants i de l'escola (local), els resultats de l'opinió dels enquestats són els següents: 10% (poc), 45% (bastant), 35% (força) i 10% (molt). En canvi, pel que fa a si les activitats que es realitzen connecten allò local amb la seva dimensió global, els resultats són els següents: 20% (poc), 50% (bastant), 25% (força) i 5% (molt). Tot i que els resultats són millorables, quan als enquestats se'ls pregunta si troben important vincular les problemàtiques de dimensió "local" i de dimensió "global", un 70% respon que ho considera molt important.

A la pregunta, "Com a educador/a valores més el "procés" o el "resultat"?", en el següent gràfic (Figura 7) es poden veure els resultats, on es veu la tònica general del centre, però s'evidencien algunes discordances entre membres de la comunitat educativa.

Figura 7

Enquesta: Com a educador/a valores més el procés o el resultat?

Finalment, a la pregunta de si s'ha dut a terme amb l'alumnat algun projecte o acció de transformació real, en general les respostes són força negatives, com per exemple: "No", "no

encara”, “penso que no, que han estat petites intervencions”, “pot ser, però no ho recordo”, “no ho hem treballat”, etc.

Però hi ha alguna de diferent que sorprèn positivament: *“Sí, la campanya de donació de sang organitzada des de 6è amb el banc de sang” o “sí, des de fa molts anys s’ha transformat a l’escola l’ús dels embolcalls”.*

6.3. Aspectes organitzatius de centre

En aquest apartat d’aspectes organitzatius de centre es demana per tres grans aspectes: el rol de l’alumnat dins l’escola, el rol de les famílies i la relació amb altres actors del barri.

Pel que fa a la primera gran qüestió, sobre quin és el rol de l’alumnat i si es té en consideració la seva opinió, hi ha diversos punts de vista i percepcions dins la comunitat educativa. Per una banda, hi ha persones que opinen que sí i ho manifesten de la següent manera:

- *“L’alumnat té veu i vot dins de l’escola. Periòdicament, es fan les assemblees de delegades i delegats per a parlar de l’organització i el funcionament del centre”.*
- *“Moltíssim”.*
- *“Sí, rol actiu i assembleari”.*
- *“Sí”.*
- *“Crec que sí, que es compta molt amb l’alumnat; les assemblees de delegats en són un bon exemple, entre d’altres”.*
- *“Sempre es respecta i es té en compte l’opinió de l’alumnat. De fet en moltes propostes educatives son ella i elles els que trien”.*
- *“Com a extraescolars i casals sovint els demanem l’opinió de les activitats per tal d’adaptar-les al que més els interessa”.*
- *“En horari de menjador sí”.*

Per altra banda hi ha una opinió més crítica que considera el següent:

- *“Penso que se l’escolta però no sé ben bé si hi ha l’opció de que compti la seva opinió, segons quines coses”.*
- *“Crec que se l’escolta però, potser, sobre temes més “superficials” i no tant pel seu procés d’aprenentatge”.*
- *“Podria tenir un paper més important. Es fan reunions de delegats on poden expressar les seves inquietuds, malestar... A classe també es fan rotllanes perquè expressin la seva opinió”.*
- *“Té un rol força superficial. Hauria d’adquirir molt més protagonisme, ser un agent actiu de canvi i del seu propi aprenentatge”.*
- *“Es podrien tenir més en compte els seus interessos”.*

- *“Estem treballant per escoltar cada vegada més la veu de l'alumnat, i es vetlla pels interessos i motivacions d'aquest”.*
- *“S'hauria de tenir més en compte l'opinió dels alumnes”.*
- *“L'alumnat té un rol participatiu, però en general les activitats proposades no surten dels interessos dels i les alumnes”.*
- *“Crec que es podria comptar més amb la seva opinió”.*
- *“Decideix poc. Les seves demandes solen ser sobre solucions per el bon funcionament del dia a dia, i tampoc se'ls escolta massa en això”.*

En canvi pel que fa al rol de la famílies i participació d'aquestes dins del centre hi ha més semblances i es mostra com a punt fort de l'escola:

- *“Sí, a través del Consell Escolar i de l'AFA sobretot”.*
- *“Sí”.*
- *“Les famílies són molt participatives i ajuden a prendre decisions. Mínim 1 cop al mes es fa 1 trobada ED/AFA”.*
- *“Crec que sí; comparat amb altres centres on he estat, em sembla que l'AFA fa molt bona feina, en això de fomentar i aconseguir la participació activa de les famílies (la Praktikada, per posar un exemple recent)”.*
- *“No amb tots els aspectes però sí en alguns”.*
- *“Sempre ho fan a través de l'AFA o del Consell Escolar”.*
- *“Sí, es fan reunions amb mestres i ED”.*
- *“Amb algunes coses sí, però no sobre temes com els que s'han plantejat a l'enquesta. Estaria bé!”.*
- *“En algunes sí”.*
- *“Tenen bastanta força. Organitzen tallers, activitats... Participen al consell escolar”.*
- *“L'AFA és un membre important de la comunitat educativa que treballa colze a colze amb la resta de membres per afavorir el centre i els infants”.*

Finalment, la darrera qüestió d'aquest apartat es refereix a si hi ha relació amb altres actors del barri. Les respostes recollides són les següents:

- *“Sí. Tallers de cuina al mercat del barri, activitats en botigues del barri (Comerç i escoles), visita a la biblioteca, etc.”.*
- *“Sí”.*
- *“Molt bona relació. Fins i tot es cedeixen els espais de l'escola”.*
- *“Això no ho sé massa...”.*
- *“Que jo sàpiga amb l'agrupació escolta del barri”.*
- *“Sí, fem una sortida al mercat de Sants on els alumnes fan un taller de cuina. També, fem una activitat de comerç a les escoles i anem al parc de trànsit”.*

- *“Sovint s'hi fan excursions”.*
- *“Comerç a les escoles”.*
- *“Penso que sí”.*
- *“La sortida sobre el comerç a les escoles o al mercat de sants, per exemple”.*
- *“Sí, tampoc molta. Però sí fem el comerç del barri”.*

6.4. Recull transversal d'activitats realitzades (curs 21-22) per cada eix.

S'han elaborat diferents taules arrel de les preguntes formulades a l'enquesta, que es troben a continuació d'aquest apartat i que recullen les següents informacions:

- **Quadre 6: Activitats transversals d'escola per a cada eix:** es poden veure totes les experiències, tallers, materials o activitats que s'han fet de manera transversal a tota l'escola per a cadascun dels 6 eixos (medi ambient, perspectiva feminista, pau i no-violència, DDHH i democràcia, interculturalitat crítica, justícia econòmica i social).
- **Quadre 7: Activitats de cada curs (P3-6è) per a cada eix:** són les experiències, tallers, materials o activitats desglossades per cursos (de P3 a 6è) que s'han realitzat durant aquest 21/22 relacionades per a cadascun dels 6 eixos.
- **Quadre 8: Activitats no-formals per a cada eix:** són les experiències, tallers, materials o activitats que s'han fet a l'escola des de l'espai menjador, les extraescolars i l'AFA per a cadascun dels 6 eixos.
- **Quadre 9: Entitats externes per a cada curs:** es poden veure les entitats externes que han realitzat activitats amb l'escola relacionades directament amb cada eix.

A partir d'aquí, és interessant fer una anàlisi del tipus de tallers i activitats que s'han anat realitzant aquest curs i que la comunitat educativa ha identificat per a cadascun dels eixos. D'aquesta manera podem determinar quines activitats s'ajusten més a l'EpJG i quines no responen a la visió crítica i transformadora d'aquest paradigma.

6.4.1. Continguts: “Què” es treballa?

Analitzant les respostes, i com es pot veure evidenciat a les taules, el que més destaca a primera vista és que dels 6 eixos, els de “medi ambient”, “perspectiva feminista” i “pau i no-violència” són els que tenen més activitats representades tant a nivell de classe com d'escola. L'eix de “DDHH i democràcia” el trobaríem en un terme mig. I pel que fa als “d'interculturalitat crítica” i de “justícia econòmica i social”, trobem poca o nul·la representació d'activitats al centre.

En primer lloc analitzem el contingut d'aquestes activitats, és a dir el “què” es treballa. Els següents continguts són els que es van exposar al punt 4.4. del treball (eixos definidors d'una educació transformadora) i que s'haurien de treballar a cada eix (Quadre 6).

Quadre 7

Continguts dels eixos definidors de l'EpJG.

MEDI AMBIENT	Gestió responsable de recursos, models de producció, distribució i consum responsables, drets ambientals, tractament dels residus, ús responsable de l'aigua i fonts d'energia, contaminació ambiental, sostenibilitat i equilibri mediambiental.
PERSPECTIVA FEMINISTA	Identitats de gènere, estereotips, prejudicis i discriminacions, violència de gènere, equitat de gènere, coeducació, sexualitat.
PAU I NO-VIOLÈNCIA	Mitjans de comunicació, pau, resolució de conflictes, no-violència, desarmament.
DDHH I DEMOCRÀCIA	Drets i responsabilitats, democràcia participativa, ciutadania crítica i responsable, justícia social, drets dels infants.
INTERCULTURALITAT CRÍTICA	Cultura, diversitat i identitat, estereotips, prejudicis i discriminacions, convivència i inclusió social, migracions, desigualtats i justícia.
JUSTÍCIA ECONÒMICA I SOCIAL	Desenvolupament humà sostenible, cooperació i solidaritat, models de producció i consum alternatius, economia ecològica, democràtica, feminista i justa.

Amb les respostes de l'enquesta, es pot determinar que la comunitat educativa ha fet una bona detecció de les activitats en les que es treballen aquests continguts, i que la gran majoria hi estan representats. Tot i així, no s'han pogut assignar a cap de les activitats d'escola els següents continguts: models de producció, distribució i consum responsables, drets ambientals, violència de gènere, mitjans de comunicació, desarmament, estereotips i prejudicis culturals, i economia ecològica, democràtica, feminista i justa.

Sempre és interessant reflexionar sobre quins no s'han treballat, per recordar aquells que es tendeixen a oblidar o deixar en un segon pla. De totes maneres, considerem que cada curs escolar sempre varia i que no es poden treballar tots els continguts, per una qüestió de temps i de saturació. L'important és tenir-los clars, prendre consciència i anar-los tractant en diferents moments de l'escolarització dels alumnes.

6.4.2. Metodologia: “Com” es treballa?

Recordem quins criteris (Quadre 2) determinen l'alineació de les pràctiques educatives amb l'EpJG. Les activitats emmarcades en aquest paradigma haurien de:

- Promoure el treball cooperatiu.
- Activar el pensament crític.
- Generar diàleg i escolta activa.
- Sorgir de les inquietuds, neguits i preguntes de l'alumnat.
- Acollir la vessant socio-afectiva, emocional i creativa.
- Valorar el procés per sobre del resultat.
- Promoure la reflexió sobre el propi procés d'aprenentatge.
- Considerar la visió de l'altre.
- Relacionar diferents eixos (perspectiva interseccional).
- Connectar la dimensió local-global.
- Participar amb els diferents actors de l'escola (alumnes, famílies i educadors).
- Participar amb entitats externes.
- Promoure una acció de transformació real.
- Relacionar-se amb l'entorn proper (barri i comunitat).
- Adaptar-se al context de l'alumnat i de l'entorn.

És complex analitzar, segons aquests criteris, cadascuna de les activitats anomenades a les taules, per dos motius: la quantitat d'activitats que hi ha a nivell d'escola i la falta d'informació clau sobre el funcionament d'aquestes. A més, a la pràctica és molt difícil que una activitat compleixi tots els criteris prèviament descrits. Totes les propostes acostumen a tenir punts forts i febleses o mancances, que s'han d'anar millorant per tal d'acostar l'esperit de l'EpJG.

Tot i així, creiem important destacar algunes de les activitats, que s'han realitzat **a nivell d'escola**, esmentades a les taules per exemplificar el que s'acaba d'explicar:

- “Un pati de possibilitats”: és possiblement l'activitat que s'ajusti més al model que proposem. Aquest projecte el va impulsar l'AFA, i es tracta de re-dissenyar el pati de l'escola per re-distribuir els diferents espais de joc i afegir més zones verdes. Hi participen diferents actors (alumnes, famílies i docents) i es treballa amb una entitat externa, una empresa experta en coeducació. Es té en compte l'opinió de l'alumnat, ja que se'ls va preguntar com els agradaria el pati i en grups cooperatius van dissenyar el seu propi espai. Inclou dos grans eixos; medi ambient, per la creació de més zones verdes i el de perspectiva feminista, ja que actualment l'espai consta d'una gran pista de futbol, que acostuma a ser utilitzada per nens, i les nenes queden rellevades a un segon pla.
- Celebració del 8M, Dia Escolar No-violència i Pau (DENIP) i Gran Recapte d'aliments per Nadal: on es van dur a terme accions a nivell d'escola com fer petjades amb missatges i dibuixos de pau que formen camins, fer un mural posant Pau en diferents idiomes, bafarades amb cites de Pau, posar música feminista i de dones a les entrades

i sortides, fer un ball tota l'escola al pati, recollida d'aliments, etc. Considerem que són accions que ens semblen interessants i reforcen els valors que volem transmetre, però són testimonials i els manca la part de transformació real. També seria interessant que no fossin activitats puntuals d'un moment concret, s'hauria d'intentar anar més enllà. Són activitats que ens recorden i sensibilitzen sobre els problemes del món, en un moment concret, quan en realitat són aspectes que s'han de treballar transversalment i permanentment.

- Decidir el "Nom de la classe": inclou una pluja conjunta d'idees, debats i intercanvi de punts de vista, i decisió de manera consensuada o democràtica. Motiva molt a l'alumnat, ja que incideix en com volen ser reconeguts i aquest té veu sobre què volen treballar. Seria interessant poder estendre a altres àrees la idea de treballar en base als neguits i inquietuds dels i les alumnes.
- Elecció dels Delegats/des de classe: és una pràctica que tot i no ser innovadora, permet la participació activa de l'alumnat a l'escola i tracta sobre la relació local-global, ja que es redueix a nivell petit d'escola el sistema polític occidental. A l'enquesta molts mestres han reflectit que hauria de deixar de ser un lloc de "queixes" i fer-lo un espai real de transformació d'escola.
- Pràctiques habituals: revisió dels escrits escolars amb perspectiva de gènere (Consell Escolar), resolució de conflictes, parlar sobre la diversitat de l'aula, embolcalls dels entrepans, presa de decisions comunes, apagar llums i estalviar aigua, utilitzar llenguatge inclusiu, compartir materials i recursos, etc. Són accions imprescindibles en el dia a dia que reforcen les idees que s'han anat exposant al llarg del treball. Per exemple, el canvi a nivell d'escola cap a embolcalls sostenibles, ha estat un canvi real i transformador. I pel que fa a les altres pràctiques, són accions transcendents que han d'anar acompanyades d'un bon qüestionament i visió crítica.

A nivell **d'aula** també trobem experiències que ens sembla interessant comentar:

- Sortides i excursions: als diferents cursos trobem sortides directament relacionades amb els eixos. Per exemple la sortida a Collserola d'infantil (rehabilitar camins i recollir brossa), la visita de 3r al CRAM (respecte a l'entorn marí), la sortida al Cinemes Girona d'infantil (cada any tracta d'un Dret dels infants), l'excursió Creix amb el peix de Mercabarna, etc. Són experiències que activen el pensament crític, estan relacionades amb l'entorn proper de l'alumnat, treballen amb entitats externes i acullen la vessant socio-afectiva i emocional de l'alumnat.
- Tallers: taller d'educació sexual a 1r, 2n i 4t per part d'una mestra de l'escola vinculada a una entitat feminista, taller antiracista a 2n impulsat per una mare marroquí amb la participació de joves migrants d'una entitat externa, taller d'una família sobre el conte "Obriu les portes!" que tracta sobre persones refugiades, taller "Quina tela!" a Cicle

Mitjà (reciclatge, sostenibilitat, condicions indústria tèxtil...), taller “Embolcalls sostenibles”, Taller amb la Guàrdia Urbana sobre ciberassetjament, Taller “Stop Malbaratament”, etc. Els punts forts metodològics d’aquestes activitats són la interacció dels diferents membres de la comunitat educativa amb altres entitats, el pensament crític, la connexió entre la dimensió local i global, la generació de diàleg, etc.

- Materials: és molt important tenir a l’abast materials relacionats amb els eixos, com per exemple contes i llibres a la biblioteca d’aula i d’escola. En un centre d’infantil i primària es treballa molt a través de contes, reflexionant i dialogant sobre el que llegim. A més a través dels contes és fàcil tenir una mirada interseccional, ja que es toquen temes molt diversos simultàniament.
- Xerrades: la xerrada d’Open Arms a 1r i 2n és un bon exemple de sensibilització a les aules, en matèria de DDHH, interculturalitat crítica i pau i no-violència amb una entitat externa que explica de primera mà l’experiència en terreny. L’experiència és molt més real que qualsevol informació que puguem transmetre les mestres, i això li dóna molt de valor.
- Projecte real: La campanya de donació de sang organitzada a 6è amb el Banc de Sang és un bon exemple d’acció amb un impacte real impulsada per l’alumnat amb el seu entorn proper. Aquest són els responsables d’anunciar la campanya, convocar adults per a que facin la donació, dinamitzar aquell dia, repartir obsequis i recollir dades dels donants.
- Activitats puntuals que sorgeixen de l’alumnat: per exemple la guerra d’Ucraïna ha fet que des de les diferents tutories es parli sobre el tema, s’expressin pors, neguits i punts de vista, etc. Més concretament alguns cursos han visionat l’InfoK sobre la guerra, han fet cartells de pau, han escrit una carta, etc. És un tema d’actualitat que afecta als i les alumnes i per tant és necessari tractar-lo a l’aula i més si en mostren interès.
- Projectes que no són pròpiament d’un eix: per exemple en el projecte sobre l’Aigua de medi a 2n, parlar de guerres i aigua, consum i malbaratament, contaminació, etc. És molt important que es treballin alguns aspectes de cada eix de manera transversal a través d’altres projectes que potser no estan directament relacionats afegint la perspectiva de medi ambient, pau, gènere... Cal tenir una mirada global i anar treballant aquells continguts de cada eix que ens interessin d’una manera global.
- Pràctiques habituals: reciclatge a l’aula, conflictes dins l’aula com a oportunitat d’aprenentatge, llenguatge, presa de decisions, estereotips, jocs, etc. El dia a dia a una aula està ple d’oportunitats per tractar diferents temes.

Finalment, pel que fa a les **activitats no-formals**, ens ha sorprès positivament que hi ha experiències molt interessants a destacar, especialment la implicació de l'AFA en aquest tipus de qüestions:

- Formació per famílies: cada curs l'AFA organitza almenys un taller relacionat amb algun dels eixos. Enguany ha estat la formació "Què vol dir fer-ho bé?" Masculinitat, pornografia i eines per acompanyar de manera bonica, saludable i justa la sexualitat dels nostres fills i filles. Aquesta formació va sorgir arran de les inquietuds de les famílies respecte a aquest tema i va comptar amb l'ajuda d'una entitat experta.
- Acció de la campanya "Revolta Escolar": l'AFA va fer un tall al carrer Numància per demanar uns entorns escolars més segurs i pacífics com a part de la campanya Revolta Escolar, que busca reduir cotxes, soroll i contaminació a l'entorn dels centres educatius. Mantenint la col·laboració amb altres entitats, els va acompanyar l'associació de skaters SNT4EVER.
- Praktikada: cada any es celebra la Praktikada organitzada per l'AFA, un espai per unir de manera lúdica mestres, famílies i alumnes. Aquest any uns dels tallers que es van dur a terme relacionats amb la interculturalitat crítica va ser la cuina de receptes de diferents llocs del món i el Teatre "Paraula d'una nena negra".
- "Posa't la gorra": acció solidària impulsada per l'AFA que recollecta diners pel càncer infantil.
- Xarxa d'intercanvi de roba i material d'escola "Practicanvi": és un projecte d'intercanvi dins de l'escola Pràctiques organitzat per l'AFA que té l'objectiu de promoure l'ajuda mútua, la solidaritat i la cooperació entre els seus membres. Està basat en l'intercanvi tant de coses materials com de coneixements, serveis o recursos. Es pot relacionar amb l'eix "Justícia econòmica i social".
- Projecte dels drets dels infants: a l'espai menjador es va dur a terme un projecte d'infantil a 6è relacionat amb els drets dels infants. Es van organitzar activitats i dinàmiques relacionades amb aquest tema.
- Assemblea per decidir tallers, activitats i jocs: cada mes es fa una assemblea a l'espai menjador per decidir quines activitats, jocs i tallers interessin a l'alumnat i poder realitzar-les posteriorment.
- Pràctiques habituals: en el dia a dia en aquests espais no formals es duen a terme accions com el no malbaratament d'aliments, la recollida selectiva de residus, cura dels arbres i animals del pati, gestió de conflictes, berenar amb embolcalls sostenibles, etc.

A mode de resum podem dir que hi ha moltes experiències dins de l'escola que cal legitimar i donar valor, ja que són beneficioses i tenen punts forts a nivell conceptual i metodològic. És cert que moltes queden limitades a la sensibilització i careixen del punt de transformació que tant reivindica l'EpJG. Amb això no volem dir que les campanyes i activitats de sensibilització

no siguin importants, ho són perquè evidencien la desigualtat i ens fan conscients de la realitat. Però tot i ser el punt de partida, no ens podem quedar aquí, és important fer aquest salt a accions que tinguin un impacte real.

En general hem pogut veure que moltes de les activitats relacionades amb els eixos que s'han fet tant a nivell d'escola com d'aula, compleixen molts criteris metodològics alineats amb l'EpJG: activen el pensament crític, promouen el treball cooperatiu, generen diàleg i escolta activa, s'adapten a l'entorn proper, acullen la vessant socio-afectiva, emocional i creativa i participen amb entitats externes.

En canvi, alguns criteris que en general no es compleixen són: que tinguin una transformació real, que sorgeixin de les inquietuds, neguits i preguntes de l'alumnat, que relacionin diferents eixos (perspectiva interseccional), que estigui implicada tota la comunitat educativa, que perdurin en el temps (no siguin un fet puntual) i que connectin la dimensió local i global.

A continuació, es troben els següents quadres que recopilen de manera sintètica tota la informació prèviament descrita. Aquests són els següents:

- **Quadre 8:** *Activitats transversals d'escola per a cada eix.*
- **Quadre 9:** *Activitats de cada curs (P3 - 6è) per a cada eix.*
- **Quadre 10:** *Activitats no-formals per a cada eix.*
- **Quadre 11:** *Entitats externes per a cada eix.*

Quadre 8

Activitats transversals d'escola per a cada eix.

MEDI AMBIENT	PERSPECTIVA FEMINISTA	PAU I NO-VIOLÈNCIA	DDHH I DEMOCRÀCIA	INTERCULTURALITAT CRÍTICA	JUSTÍCIA ECONÒMICA I SOCIAL
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Punt verd mòbil. ➤ Projecte Escoles més sostenibles. ➤ Hort escolar. ➤ Taller de cuina de proximitat al Mercat de Sants. ➤ Reciclatge amb contenidors diferenciats a l'aula i a l'escola. ➤ Evitar el paper de plata a tota l'escola (tuppers i embolcalls sostenibles). ➤ Re-disseny del pati per tal que hi hagi més zones verdes. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Re-disseny del pati (AFA i una empresa experta en coeducació) per redistribuir els diferents espais de joc. ➤ 8M: Música a l'escola feminista i de dones. Activitats i objecte lila. ➤ Escales decorades amb missatges feministes i LGTBI+. ➤ Capsa temàtica a la biblioteca amb llibres de coeducació i perspectiva feminista. ➤ Revisió de tots els escrits amb vocabulari inclusiu. La Comissió al Consell Escolar vetlla perquè es compleixi. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ DENIP (cites sobre la pau, petjades amb missatges i dibuixos de Pau i ball de tota l'escola). ➤ Escales decorades amb dibuixos de pau (arrel de la guerra Rússia-Ucraïna). ➤ Solucionar els conflictes parlant i fent reflexionar sobre el paper de cadascú. ➤ Mural de tota l'escola amb la paraula Pau en diferents idiomes. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Elecció del nom de la classe mitjançant debat i votacions. ➤ Elecció de dos delegats que representen la classe cada trimestre. ➤ Conversar sobre temes que sorgeixen de la inquietud dels infants. ➤ Presa de decisions comunes a l'aula de forma democràtica. ➤ Educar en el respecte tenint en compte les opinions dels infants. Dret a l'opinió. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Gran recapte d'aliments per Nadal. ➤ Ajuts econòmics i socials, per tal que totes les famílies puguin gaudir de les activitats i del casal. 	

Quadre 9

Activitats de cada curs (P3 - 6è) per a cada eix.

	MEDI AMBIENT	PERSPECTIVA FEMINISTA	PAU I NO-VIOLÈNCIA	DDHH I DEMOCRÀCIA	INTERCULTURALITAT CRÍTICA	JUSTÍCIA ECONÒMICA I SOCIAL
INFANTIL	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Escola de natura “Els Horts”. ➤ Parc de Collserola (rehabilitació de camins, recollir brossa...). ➤ Xerrada a l'escola de les educadores ambientals. ➤ Conte: Reciclet, un conte i tot net. ➤ Bombers i reflexió sobre el consum d'aigua. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Teatre Regina (obra versionada de la Rateta que escombrava l'escaleta). ➤ Teatre St Jordi (mestres) amb canvi de rols. ➤ Vídeo: Dones importants. ➤ Conte: “La caputxeta forçada”. 		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sortida al Cinemes Girona (cada any tracta d'un Dret dels infants). 		
1R	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Projecte de la Lluna: cura del planeta. ➤ Cura de l'hort. ➤ Bioeduca (tenir cura dels animals). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Taller d'Educació afectiva i sexual amb perspectiva feminista. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Xerrada d'Open arms. ➤ Visionat del INFOK sobre la guerra 		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Xerrada d'Open Arms. ➤ Castellà: treball sobre els països de parla hispana que 	

	MEDI AMBIENT	PERSPECTIVA FEMINISTA	PAU I NO-VIOLÈNCIA	DDHH I DEMOCRÀCIA	INTERCULTURALITAT CRÍTICA	JUSTÍCIA ECONÒMICA I SOCIAL
		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Contes: "La pregunta de Petra", "Contes de bona nit per a nenes rebels", "Els homes plorem". ➤ Activitat "Les dones de la meva vida". ➤ Estereotips de gènere (roba, joguines, jocs, colors, rols a casa, etc.) 	<ul style="list-style-type: none"> d'Ucraïna i conversa. ➤ Curts de resolució de conflictes. 		<ul style="list-style-type: none"> hi ha a l'aula. 	
2N	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Projecte aigua (consum d'aigua, quantitat d'aigua en els aliments). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Taller d'Educació afectiva i sexual amb perspectiva feminista. ➤ Activitat "Les dones de la meva vida". 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Xerrada d'Open arms. ➤ Visionat del INFOK sobre la guerra d'Ucraïna i conversa. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lectura del Drets dels infants i dibuix. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Xerrada d'Open arms. ➤ Xerrada antiracista teatralitzada (a càrrec d'una família). ➤ Taller d'una família 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ El preu de l'aigua.

	MEDI AMBIENT	PERSPECTIVA FEMINISTA	PAU I NO-VIOLÈNCIA	DDHH I DEMOCRÀCIA	INTERCULTURALITAT CRÍTICA	JUSTÍCIA ECONÒMICA I SOCIAL
		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Contes: "Quan les nenes volen alt", "Els homes plorem" i "Amb la Tango som tres". ➤ Dinàmica sobre estereotips en els oficis. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Contes: "Les veus del mar" i "Blau". ➤ Projecte de l'aigua: guerres i aigua. 		<p>"Obriu les portes!".</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Intercanvi de paraules en les diferents llengües que es parlen dins l'aula. 	
3R	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Taller "Quina tela!" (reciclatge, sostenibilitat, explotació de recursos primaris, contaminació...). ➤ Taller "Embolcalls sostenibles". ➤ Excursió "Creix amb el peix" de Mercabarna. ➤ Visita al CRAM (respecte a l'entorn marí). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mural "Les dones de la meva vida" amb conversa grupal. ➤ Conte: sobre diferents famílies, allunyades de "la normativa". ➤ Pel·lícula Encanto: prejudicis. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Jornada d'esports cooperatius. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Converses, diàleg i presa de decisions de manera democràtica. 		

	MEDI AMBIENT	PERSPECTIVA FEMINISTA	PAU I NO-VIOLÈNCIA	DDHH I DEMOCRÀCIA	INTERCULTURALITAT CRÍTICA	JUSTÍCIA ECONÒMICA I SOCIAL
4T	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Taller “Stop Malbaratament i energia eòlica”. ➤ Taller “Quina tela!” (reciclatge, sostenibilitat, contaminació...). ➤ Taller sobre productes químics. ➤ Taller sobre espècies invasores. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Taller d’Educació afectiva i sexual amb perspectiva feminista. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Converses arrel la guerra d’Ucraïna. ➤ Jornada d’esports cooperatius. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mural dels drets dels infants. 		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Taller “Quina tela!” (desigualtats de la indústria tèxtil).
5È		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Investigar la cantant preferida. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Conversa sobre la Guerra d’Ucraïna. ➤ Música: cançons de pau. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Taller amb la Guàrdia Urbana sobre ciberassetjament 		
6È		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Projecte sobre estereotips als contes tradicionals. 		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Taller amb la Guàrdia Urbana sobre ciberassetjament. 		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Organització per part dels alumnes de la campanya de donació de sang.

Quadre 10

Activitats no-formals per a cada eix.

	MEDI AMBIENT	PERSPECTIVA FEMINISTA	PAU I NO-VIOLÈNCIA	DDHH I DEMOCRÀCIA	INTERCULTURALITAT CRÍTICA	JUSTÍCIA ECONÒMICA I SOCIAL
AFA	<ul style="list-style-type: none"> ➤ El racó verd a la pista. ➤ Talls del carrer Numància, acció de la campanya "Revolta Escolar". 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Formació a les famílies "Què vol dir fer-ho bé?" Masculinitat, pornografia i eines per acompanyar de manera bonica, saludable i justa la sexualitat dels nostres fills i filles. ➤ Projecte pati: transformació de la pista per crear diferents espais de joc, reduint les dimensions de la 			<ul style="list-style-type: none"> ➤ Practikada: receptes de diferents llocs del món. ➤ Teatre "Paraula d'una nena negra" a la Practikada. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Venda de gorres "Posa't la gorra". ➤ Xarxa d'intercanvi de roba, recursos i material l'escola "Practicanvi".

		<p>zona de joc amb pilota.</p> <p>➤ Manifest “Dia de la Dona”.</p>				
EXTRAESCOLARS I CASAL D’ESTIU	<p>➤ Material sostenible i reutilitzable.</p> <p>➤ Carmanyoles o boca'n rolls pels berenars.</p> <p>➤ Reciclatge de residus.</p>				<p>➤ Al casal d'estiu es treballa les cultures que hi ha al món i les seves tradicions.</p>	➤
ESPAI MENJADOR	<p>➤ Malbaratament aliments.</p> <p>➤ Recollida selectiva de residus.</p> <p>➤ Cuidar arbres i animals del pati.</p>	<p>➤ Assemblea sobre els colors i sexe.</p>	<p>➤ Gestió de conflictes.</p> <p>➤ Gestió de la ràbia: Conte “Tinc un volcà”.</p> <p>➤ Mediació.</p>	<p>➤ Projecte dels drets dels infants.</p> <p>➤ Responsabilització de tasques (parar la taula).</p> <p>➤ Assemblea per decidir tallers, activitats i jocs.</p>		

Quadre 11

Entitats externes per a cada eix.

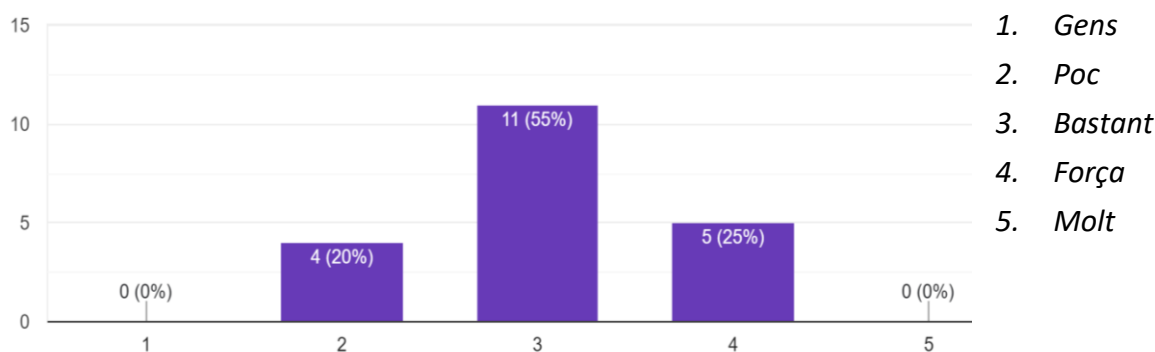
MEDI AMBIENT	PERSPECTIVA FEMINISTA	PAU I NO-VIOLÈNCIA	DDHH I DEMOCRÀCIA	INTERCULTURALITAT CRÍTICA	JUSTÍCIA ECONÒMICA I SOCIAL
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Punt verd mòbil. ➤ PAE (Parc de Collserola). ➤ Mercat de Sants. ➤ Comerç i escoles. ➤ Bioeduca. ➤ TMB ➤ Tabals de Sants. ➤ Els Castellans de Sants. ➤ Associació de skaters SNTS4EVER. ➤ CRAM del Prat. ➤ Mercabarna. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Centre planificació familiar. ➤ ONG SIDASTUDI. ➤ Ajuntament de Barcelona. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Open Arms. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Teatre Regina. ➤ Open arms. ➤ Guàrdia Urbana. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Open Arms. ➤ Xarxa BCN Antirunors de l'Ajuntament de Barcelona 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Banc dels aliments. ➤ Associació AFANOC. ➤ Banc de sang.

6.5. Reflexions finals

La darrera part de l'enquesta recull algunes reflexions finals. En primer lloc, pel que fa a la pregunta de "Com creus que s'està treballant l'EpJG al centre", els enquestats han contestat el següent (Figura 8).

Figura 8

Enquesta: Com creus que s'està treballant l'EpJG al centre?

Amb aquesta gràfica, es torna a posar de manifest que hi ha marge de millora pel que fa a aquesta qüestió i que la comunitat educativa n'és conscient.

Pel que fa a la pregunta sobre quins eixos es poden treballar més, en general han sortit reflectits tots, però els que cobren més importància són: la justícia econòmica i social, DDHH i democràcia i interculturalitat crítica. Aquesta resposta coincideix amb els eixos que menys s'han treballat, fet que denota la consciència que hi ha espai per treballar-los més o millor. Més específicament, quan es pregunta si hi ha algun projecte relacionat amb algun àmbit que agradaria fer, algunes respostes recollides són: "Projecte transversal d'educació sexual amb perspectiva feminista", "Activitats d'interculturalitat", "Projecte de gestió i resolució de conflictes", "Sí, un projecte APS", "M'agradaria que els infants coneguessin més quins són els seus drets perquè vetllessin per ells", "Projectes de coeducació i perspectiva feminista", "Caixes d'aprenentatge i projectes d'aula vinculats a la Justícia Global".

En referència a la qüestió si els agradaria treballar més EpJG a l'escola, un 10% ha contestat que bastant, un 30% força i un 60% molt. Pel que fa a la formació els agradaria bastant formar-se a un 30%, força a un 20% i molt a un 50%.

La darrera qüestió és "Com podem fer de l'escola un espai amb una visió més transformadora i crítica?". Les respostes que ha donat la comunitat educativa són:

- "Donant més prioritat a totes les activitats que s'emmarquen dins de l'EpJG".
- "Plantejar projectes de EpJG que siguin transversals".
- "Més sensibilització i formació del professorat".

- *“Formant-nos”.*
- *“Trobant més espais de reflexió entre totes les persones que formem l'escola”.*
- *“Sent conscients que els nens i nenes són el nostre futur, per tant s'ha de donar cabuda a espais de reflexió per tal de prioritzar, què volem dins la societat del futur”.*
- *“Formant als docents perquè aprenguin com aplicar a l'aula tots aquests blocs que formen part de l'EpJG i realitzar tallers i sortides relacionades”.*
- *“Demanat opinió a tota la comunitat educativa, infants, famílies, mestres, monitors/es, conserges, etc.... i avaluant que és el que funciona i el que no per tal de millorar-ho”.*
- *“Donant temps i espais de trobada per la reflexió, a nivell d'aula i de cicle, per compartir experiències. També que els infants expliquen projectes realitzats a classe, a altres classes”.*
- *“Primer de tot, el claustre hauria de prendre més consciència sobre el tema”.*
- *“Donar veu a tots els agents de la comunitat educativa (famílies, monitoratge, alumnes). Fomentar el pensament crític, la cooperació, la creativitat. Fer projectes reals amb impactes reals. Estar més en contacte amb serveis del barri”.*
- *“Que l'alumnat treballi sobre temes reals”.*
- *“Cal afavorir moments de diàleg i tractar temes importants que sovint passen desapercebuts i escoltar els infants que segur tenen molt a dir i molt interessant”.*
- *“Implicant al claustre com per exemple creant més comissions per tractar tots aquests temes”.*
- *“Amb infants que es facin preguntes, tinguin motivació per aprendre, per superar-se i per donar resposta a totes les seves preguntes, neguits, necessitats...”.*
- *“Escoltant als infants, en moltes ocasions no ho fem i ens centrem només en els aprenentatges”.*
- *“Formant-nos el professorat i també penso que és important tenir una línia d'escola i que sapiguem cap a on anem totes juntes. Tenir clar tots els temes que volem tractar. Penso que l'educació emocional i en valors i tots els eixos dels que parla l'enquesta són molt importants. Els hem de tenir en compte i treballar-los totes. I si ens falten recursos ajudar-nos entre nosaltres”.*
- *“Canviant l'horari, amb aquest canvi transformaria les matèries. Un canvi transversal”.*
- *“Escoltant els alumnes i les famílies. Que hi hagi millor comunicació entre tothom. Que es promoguin projectes amb un impacte real”.*

7. CONCLUSIONS

La intenció d'aquest treball ha estat fer una aproximació a l'EpJG des de diferents prismes; la construcció del concepte a través de l'evolució al llarg de la història, la definició de què s'entén per aquest nou paradigma, l'anàlisi de l'actual marc legal educatiu respecte a aquesta mirada crítica i específicament el tractament de l'EpJG a un centre públic de Barcelona, l'escola Pràctiques.

D'acord amb els arguments plantejats i l'anàlisi exposada, hi ha una primera consideració important a fer respecte als trets diferencials de l'EpJG i les aportacions que fa aquest paradigma, a altres models i visions anteriors d'entendre l'EpD en general. Una visió que va més enllà de la capacitació de persones per assumir un rol actiu en la construcció de societats més tolerants, inclusives, pacífiques, sostenibles i segures, tant a nivell local com global.

La proposta que representa l'EpJG contempla i requereix, entesa com educació orientada a la transformació social, la intervenció de tots els actors, des de l'aula, el barri, el municipi, el país i el planeta sencer. Incorpora dimensions que passen per la promoció del pensament crític, l'aprenentatge que l'ésser humà forma part d'un tot, la manera de ser i estar al món, el treball amb lògica comunitària, la creença que les coses -inclosa l'educació- es poden fer d'una altra manera, l'empoderament del sud, la consciència de lògiques diferents a la occidental-capitalista, la mirada interdisciplinària, l'educació en valors transformadors, el procés de coneixement i l'anàlisi crítica que relaciona l'acció local amb la dimensió global, la consciència crítica respecte a les causes que provoquen les desigualtats i els conflictes. Dit en paraules planeres, l'essència de l'EpJG no és res més que aprendre que formem part d'un tot i que està en les nostres mans que el món vagi millor.

El paradigma que suposa l'EpJG no arribarà enlloc o arribarà a destins incerts, si no integra la mirada interseccional i ve donada per una transformació que necessàriament vagi de baix cap a dalt, recolzada i acceptada pel conjunt de governs, administracions i la institucionalitat en general, a nivell global.

Es tracta d'un procés. Un procés de coneixement. Una nova educació transformadora i crítica que converteixi la idea d'un ajut o d'una cooperació reproductora del model establert basada en projectes, cap a una cooperació transformadora a llarg termini i on els rols nord-sud estiguin al mateix nivell i tinguin el mateix pes a l'hora de prendre decisions.

La visió d'EpJG esdevé un repte a llarg termini que ha d'aprendre de les contradiccions que sorgeixen a tots els nivells i que no deixen de ser una amenaça que cal superar. La complexitat de l'abast de l'EpJG és fascinant com l'horitzó tan clar que persegueix, com desconegut i

inexplorat ho és el camí. Si bé, els efectes perseguits són a llarg termini cal anar avançant poc a poc, activitat a activitat per anar implementant la visió d'EpJG.

A nivell general i des del pla teòric, les oportunitats que ofereix aquest nou paradigma a nivell pedagògic són múltiples. A tall d'exemple, poden passar per millorar l'interès i motivació de l'alumnat, per transformar el rol del professorat com a posseïdor i transmissor d'informació cap un rol d'acompanyant i guia, incorporar la convivència a l'aula i la gestió de conflictes en un clima de respecte, millorar la interacció social amb activitats col·laboratives i cooperatives, i la possibilitat d'introduir nous materials manipulatius i vivencials.

Una vegada definit el marc teòric del que significa i comporta l'EpJG, hem fet una anàlisi de fins a quin punt el sistema educatiu en la seva legislació i l'escola en els documents de centre s'alineen amb el paradigma d'EpJG explicitat prèviament. Les conclusions que s'extreuen són que l'actual currículum, mostra força mancances i està lluny del paradigma que nosaltres proposem. Es poden fer força connexions entre les competències i continguts del decret i els temes que engloben cada eix, excepte el de justícia econòmica i social que apareix en comptades ocasions. Tot i així, no hi ha una mirada transversal a tot el currículum amb referència a l'EpJG i veiem que queda tot relegat a l'àmbit de coneixement del medi i valors. És imprescindible impulsar una normativa que aposti pels principals reptes globals com a eix vertebrador. Sembla que amb el nou decret d'ordenació dels ensenyaments es fa un petit viratge, però encara queda camí per construir. És necessari que els documents educatius es vegin com un agent actiu de canvi i transformació pedagògica, on aquests grans reptes siguin l'eix vertebrador de l'horitzó que es vol construir.

El problema-objecte d'estudi d'aquest treball ha estat analitzar com es tracten a l'escola Pràctiques, una escola pública de Barcelona situada al barri de Sants, els diferents eixos definidors d'una educació transformadora: perspectiva feminista, justícia econòmica i social, pau i no-violència, DDHH i democràcia, medi ambient i interculturalitat crítica. L'objectiu de la recerca ha consistit en la compilació d'informació de les diferents experiències, projectes, tallers i activitats que es realitzen de manera transversal en l'àmbit formal (a l'aula) i no formal (menjador, extraescolars i AFA), i la relació amb altres entitats externes i del barri.

Aquestes activitats han estat analitzades des d'un punt de vista conceptual, per comprovar si es tracten els diferents temes i continguts clau de cada eix i, des d'un punt de vista metodològic, determinant el nivell de participació i cooperació de l'alumnat, si s'estableix una connexió entre la dimensió local i global, quin és l'impacte real dels projectes, la promoció de l'escolta activa i el diàleg, si els projectes sorgeixen dels neguits i preguntes de l'alumnat, etc. Per altra banda també hem recopilat les diferents visions de la comunitat educativa pel que fa al rol de l'alumnat al centre, el rol de les famílies i la relació amb la comunitat i el barri.

Una vegada obtinguts els resultats de l'enquesta, hem pogut constatar algunes oportunitats i mancances dins d'aquest centre educatiu, així com també les causes que les originen. Arrel d'aquests resultats, hem detectat algunes resistències per part de membres de la comunitat educativa i proposat possibles línies d'acció.

Com a oportunitats dins del centre, els resultats han evidenciat que hi ha un rol força actiu de les famílies, que es treballa força la dimensió socio-afectiva i emocional, i que diverses entitats externes col·laboren amb el professorat generant una oportunitat d'interacció. A més una part de les persones enquestades s'han mostrat molt receptives i curioses al model proposat arrel de les preguntes que hem fet i ho veuen com a repte il·lusionador.

En contrapartida hem detectat que tot i que es poden trobar propostes interessants i que exemplifiquen una primera aproximació a l'EpJG, la majoria d'activitats estan aïllades o descontextualitzades. Especialment hem vist manca de referències pel que fa a l'eix d'interculturalitat crítica i de justícia econòmica i social, i també hem trobat a faltar alguns aspectes essencials a nivell pedagògic i organitzatiu. Hi ha una baixa participació de l'alumnat al centre, els projectes difícilment sorgeixen dels neguits i preguntes de l'alumnat, hi ha una connexió superflua amb entitats del barri, l'alumnat té un rol força passiu a l'escola i els projectes que es realitzen no acostumen a tenir un impacte real al centre o a la societat.

Diferents accions que es poden dur a terme per transitar aquest canvi són la formació del professorat en metodologies i materials d'EpJG, així com també el treball col·laboratiu i en xarxa entre centres escolars sensibilitzats i amb ganes de treballar aquesta nova visió. La incorporació de propostes i accions a la vida quotidiana del centre per tal que les decisions es prenguin com a escola, establint una línia de centre clara per tal que les transformacions no quedin responsabilitzades a títol personal. Cal donar més veu a l'alumnat, per detectar què volen aprendre i com volen que sigui la seva escola, així com millorar les relacions entre els diferents agents de la comunitat educativa i l'entorn.

Algunes resistències detectades dins l'escola i que poden dificultar la transició cap a aquest model són, la manca de formació i la sensació de que part del professorat no té les eines que calen per introduir canvis innovadors en clau d'EpJG. La sensació d'inseguretat en el claustre envers els canvis pedagògics i transformacions, així com també l'heterogeneïtat de visions, inquietuds i maneres de pensar en el col·lectiu, que es transforma en diferents graus de convenciment i confiança en l'EpJG. D'altra banda, l'esforç que suposa introduir canvis metodològics i la perspectiva interseccional de l'EpJG, s'entén en certa manera com feina afegida i també com una dedicació que no comptaria amb la participació de tothom.

Tot i així, no podem obviar que hi ha altres causes sistèmiques que travessen totes les escoles públiques catalanes. Aquesta escola és només és un exemple dins l'educació pública, però

reflexa gran part de les mancances que es viuen pel que fa al sistema educatiu actual: la manca de recursos, els canvis de plantilla constants, la manca d'espais de reflexió pedagògica, el sobresaturament, la manca de formació de les institucions en matèria de justícia global i la manca de temps en general en el dia a dia de l'escola, que viu trampejant els problemes i exigències diàries i deixa poc marge per a la reflexió pedagògica conjunta.

Durant la preparació i la realització d'aquest treball hem topat amb diverses circumstàncies que, inicialment preteníem definir com dificultats però que han resultat vies per anar descobrint la magnitud de la noció de l'EpJG. L'exercici d'immersió en la visió EpJG a través de l'exploració del marc teòric, ens ha suposat un esforç tan inesperat, com sorprenent per la quantitat i qualitat de nous coneixements i inquietuds aparegudes. A causa de la complexitat del terme i sobretot del contingut que representa, hem descobert la poca consolidació que té en la societat civil que, si bé està en procés de desenvolupar-se, ens ha provocat un punt de tristor, vistos els objectius globals que hi ha per assolir.

Aquest treball ens deixa algunes línies obertes d'investigació que no s'han pogut treballar, com per exemple ampliar un tema que s'ha tractat transversalment però no explícitament, la decolonialitat. La definició d'aquest concepte com a eix, és una escletxa que deixem oberta, on s'haurien d'establir els principals objectius i continguts que contempla i investigar com es treballa al centre. Quant al treball de camp, hem constatat que, tot i la dedicació i entusiasme per part nostra, caldria treballar respecte a com es poden concretar aquestes noves metodologies alineades amb l'EpJG en el dia a dia a l'escola Pràctiques. La dimensió d'EpJG en tant que horitzó global i interseccional representa infinitat d'incògnites, metodologies i activitats adaptades que requereixen explorar-se dia a dia en quant al què i el com materialitzar-se per part de tots els actors. De la teoria a la pràctica hi ha un gran salt, i el gran repte que comporta l'EpJG és com fer-se una realitat aterrada al context de l'escola.

En qualsevol cas, l'EpJG és un horitzó complex que comença en cadascún/na de nosaltres, des de l'acció local a la dimensió global i com hem expressat, és imprescindible prendre consciència que formem part d'un tot i que està en les nostres mans que el món sigui una mica més just. El futur del planeta i dels seus habitants està a les aules i són les nenes i nens que habiten ara mateix a les escoles, qui es convertiran en futurs ciutadanes i ciutadans del món. És per això que han d'esdevenir agents locals del canvi global. Tenim molt per fer.

8. AGRAÏMENTS

Donar les gràcies a l'Escola Pràctiques per obrir-nos les seves portes i facilitar-nos un viatge que ha resultat apassionant, com no pot ser d'una altra manera, gràcies també a la comunitat educativa del centre. Gràcies mil a la correctora ortotipogràfica. L'espai dedicat a agraïments volem dedicar-lo a més, al reconeixement necessari del conjunt del professorat que ens ha acompanyat durant els dos cursos del màster i ha compartit amb nosaltres el seu temps, la seva experiència i el seu coneixement. Particularment agraïts a qui ens ha tutoritzat en la realització del treball, per la seva dedicació, temps i militància. Una menció especial, molt especial, a la companyia. Aquest màster i aquest treball no hagués estat el mateix, potser ni hagués estat, sense l'aparició a les nostres vides del grup tan extraordinari de persones que cada dia, assegudes amb nosaltres a l'aula, de manera tan generosa, exultant i optimista ens han acompanyat a classe. A totes elles, totes les gràcies del món global. A totes les persones esmentades, gràcies. Ens ajudeu a caminar i continuar pensant que un altre món és possible.

9. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Ajuntament de Barcelona:

(2021). Departament d'Anàlisi- Oficina municipal de dades. (2021). *Sants-Montjuïc*.
https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_territori/Documents/districtes/03_Sants_Montju%C3%AFc_2021.pdf

(2019). Direcció de Justícia Global i Cooperació Internacional). (2019). *Estratègia d'Educació per a la Justícia Global* (J. Rifà & M. Monzó, Compilers).
Ajuntament de Barcelona.
https://ajuntament.barcelona.cat/relacionsinternacionalscooperacio/sites/default/files/estrategia_esmenada_oct2019.pdf

(2019). *Barri Sants. Districte Sants-Montjuïc - Indicadors Socieconòmics 2019*.
https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_territori/Barris/Fitxes/a2019/barri18.pdf

(2019). Direcció de Justícia Global i Cooperació Internacional). (2019). *Informe de la diagnosi dels projectes d'educació per a la justícia global 2012-2017*. Aj. de Barcelona.
https://ajuntament.barcelona.cat/relacionsinternacionalscooperacio/sites/default/files/20190529_def_diagnosi_v5_0.pdf

Andreotti, V ed al. (2015). El repte educatiu d'imaginar altrament: mapeig d'imaginaris de justícia global. <https://representing-education.gertrudecotter.info/wp-content/uploads/2016/08/andreotti-stein-ahenakew-hunt-decolonization.pdf> *traduït i adaptat per LaFede.cat*
<https://lafede.cat/fentipensant-justiciaglobal/art05.html>

Bolívar, A. (2001). Los centros educativos como organizaciones que aprenden: Una mirada crítica. *Contexto educativo: revista digital de investigación y nuevas tecnologías*, (18)
https://www.researchgate.net/publication/28068579_Los centros educativos como organizaciones que aprenden Una mirada critica

Celorio, G., & López, A. (2007). *Diccionario de Educación para el Desarrollo*. Hegoa.
https://publicaciones.hegoa.ehu.es/uploads/pdfs/62/Diccionario_de_Educacion_para_el_Desarrollo.pdf?1488539200

Celorio, G., & del Río, A. (2018). *La educación crítica emancipadora Diagnóstico en la Universidad del País Vasco (UPV/EHU) (2011-2015)*. Hegoa/Euskal Herriko Unibertsitatea.

https://publicaciones.hegoa.ehu.es/uploads/pdfs/376/Diagnostico_EE_UPV_%28cas%29.pdf?1537433378

Comisión Española de Ayuda al Refugiado (CEAR). (2021). *INFORME 2021: Las personas refugiadas en España y Europa*. <https://www.cear.es/wp-content/uploads/2021/06/Informe-Anual-CEAR-2021.pdf>

Comissió Europea/EACEA/Eurydice. (2017). *La educación para la ciudadanía en el contexto escolar europeo – 2017. Informe de Eurydice*. Oficina de Publicacions de la Unió Europea.

<https://sede.educacion.gob.es/publiventa/download.action>

Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius. (2010).

<https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=545262>

DECRET 119/2015, de 23 de juny, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària. (2015).

<https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/6900/1431926.pdf>

Delegación del Gobierno contra la violencia de Género (Ed.). (2021). *La situación de la violencia contra las mujeres en la adolescencia en España*. Ministerio de Igualdad. https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2021/pdfs/Estudio_ViolenciaEnLaAdolescencia.pdf

Departament d'Educació. (2019). *Formar per transformar: La Xarxa de Competències Bàsiques, un model de professionalització docent*. Generalitat de Catalunya. <https://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/competencies-basiques/primaria/formar-transformar.pdf>

Díaz-Salazar, R. (2020). ¿Qué decimos cuando decimos ciudadanía global? In *Ciudadanía global. Una visión plural y transformadora de la sociedad y de la escuela*. (Vol. 1). Fundación SM. <https://www.fundacion-sm.org/ciudadania-global-una-vision-plural-y-transformadora-de-la-sociedad-y-de-la-escuela/>

Escola Pràctiques.

(2020). *Projecte de Convivència*.

<https://agora.xtec.cat/escolapractiquesbcn/wp-content/uploads/usu154/2020/06/Projecte-de-Conviv%C3%A8ncia-Escola-Pr%C3%A0ctiques-juny-2020.pdf>

(2020). *Projecte Educatiu*.

<https://agora.xtec.cat/escolapractiquesbcn/wp-content/uploads/usu154/2020/06/Projecte-Educatiu-Escola-Pr%C3%A0ctiques.pdf>

Freire, P.

(2005). *Pedagogía de la esperanza*. Siglo XXI.

<https://redclade.org/wp-content/uploads/Pedagog%C3%ADa-de-la-Esperanza.pdf>

(1976). *La educación como práctica de libertad*.

<https://redclade.org/wp-content/uploads/La-Educaci%C3%B3n-como-Pr%C3%A1ctica-de-la-Libertad.pdf>

(1975). *Pedagogía del oprimido*.

<https://redclade.org/wp-content/uploads/freire.pdf>

Galtung, J. (1990). Violència cultural (Cultural violence). *Journal of Peace Research*, 27 (3) Traduït per a Cuadernos de estrategia (2016, N. 183).

<https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/5832797.pdf>

Generalitat de Catalunya - Departament d'Ensenyament-. (s.d.). *El treball en grup cooperatiu com una de les eines per afavorir l'atenció a la diversitat* [Informe]. citant obra de Lev Vygotsky.

<https://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0014/4be4ca3e-7e7e-43e9-acd0-929af7f41c9b/cooperat.pdf>

González, R., & Gil, M. À. (s.d.). Intervenció en el desenvolupament cognitiu (Vygotsky). In (p. 23). IOC.

https://ioc.xtec.cat/materials/FP/Recursos/fp_edi_m06_/web/fp_edi_m06_htmlindex/media/fp_edi_m06_u3_pdfindex.pdf

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2019). *An IPCC Special Report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems*. IPCC.

<https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2019/11/SRCCL-Full-Report-Compiled-191128.pdf>

LaFede.cat.

(2020). *Educar per a futurs alternatius. Guia d'Educació per a la Justícia Global*.

https://www.lafede.cat/wp-content/uploads/2020/10/EducarFutursAlternatius_LafedeCat.pdf

(2013). *Manifest pel dret a una educació transformadora*.

<https://www.lafede.cat/wp-content/uploads/2015/09/Manifest-pel-Dret-a-una-educaci%C3%B3-transformadora.pdf>

Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'Educació. (2009). Portal Jurídic de Catalunya.

<https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/l/2009/07/10/12>

Marco de Competencia Global Estudio PISA. Preparar a nuestros jóvenes para un mundo inclusivo y sostenible (A. Schleicher & Y. Belfali, Compilers). (2018).

Subdirección General de Documentación y Publicaciones.

[https://www.educacionyfp.gob.es/dam/jcr:df1f4128-5a8f-46f2-b0c4-498f3eb16698/PISA%202018%20Marco%20Competencia%20Global%20\(Digital\).pdf](https://www.educacionyfp.gob.es/dam/jcr:df1f4128-5a8f-46f2-b0c4-498f3eb16698/PISA%202018%20Marco%20Competencia%20Global%20(Digital).pdf)

Mesa, M. (2000). Precedentes y evolución de la educación para el desarrollo: un modelo de cinco generaciones. *Papeles para la Paz*, (70). [https://2013-](https://2013-2021sinergiased.org/index.php/revista/item/download/9_6dc4b0dbe59490642e997386928bbc33)

[2021sinergiased.org/index.php/revista/item/download/9_6dc4b0dbe59490642e997386928bbc33](https://2013-2021sinergiased.org/index.php/revista/item/download/9_6dc4b0dbe59490642e997386928bbc33)

Muñoz, J., & Montané, A. (2022). Construir puentes entre la justicia global y la educación transformadora. *Revista de izquierdas*, (51).

<https://www.izquierdas.cl/images/pdf/2022/51/art06.pdf>

Organització de les Nacions Unides (ONU)

(2022). Mujeres. Cómo la desigualdad de género y el cambio climático están

relacionados entre sí. <https://www.unwomen.org/es/noticias/articulo-explicativo/2022/03/articulo-explicativo-como-la-desigualdad-de-genero-y-el-cambio-climatico-estan-relacionados-entre-si>

(2012). Secretaria General de Naciones Unidas. (2012). *Global Education First Initiative*. Secretaria General de Naciones Unidas.

https://www.gcedclearinghouse.org/sites/default/files/resources/%5BENG%5D%20Global%20Education%20First%20Initiative_0.pdf

- Oxfam. (2016, gen 18). *Una economía al servicio del 1%*. 210 Informe Oxfam. (consultat 15 febrer 2022) https://www-cdn.oxfam.org/s3fs-public/file_attachments/bp210-economy-one-percent-tax-havens-180116-es_0.pdf
- Palacio, M. (2011). Tres paradigmas de justicia global: Estados, individuos y movimientos sociales. *Centro de Estudios Sociais, Oficina N. 368*. [https://ces.uc.pt/publicacoes/oficina/ficheiros/4266_Oficina do CES 368.pdf](https://ces.uc.pt/publicacoes/oficina/ficheiros/4266_Oficina_do_CES_368.pdf)
- Pogge, T. (2008). ¿Qué es la justicia global? *Revista de economía institucional*, (33). https://www.researchgate.net/publication/26569626_Que_es_la_justicia_global
- Projecte de Decret XXX, de XXX, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica. (en tràmit d'informació pública). (2022).* <https://governobert.gencat.cat/web/shared/Transparencia/normativa-en-tramit/EDU/en-tramit/dbasica/dbasica-01-projecte.pdf>
- Rawls, J. (1971). *Teoria de la justicia* (1979 en castellà ed.). [https://etikhe.files.wordpress.com/2013/08/john rawls - teoria de la justicia.pdf](https://etikhe.files.wordpress.com/2013/08/john_rawls_-_teoria_de_la_justicia.pdf)
- Roura, A. (2020). La elaboración del concepto de ciudadanía global en organizaciones e instituciones internacionales. A *Ciudadanía global. Una visión plural de la sociedad y de la escuela* (Vol. 1). Fundación SM. <https://www.fundacion-sm.org/ciudadania-global-una-vision-plural-y-transformadora-de-la-sociedad-y-de-la-escuela/>
- Rubio, L., & Lucchetti, L. (2016). *APS pau, drets humans i solidaritat. Noves propostes d'educació per a la justícia global*. Fundació Jaume Bofill. https://aprenentatgeservei.cat/wp-content/uploads/guies/guia_pau-drets-humans-i-solidaritat_web.pdf
- Sáez, P. (2020). ¿Por qué y cómo la ciudadanía global ha de cambiar la práctica educativa? A *Ciudadanía global. Una visión plural y transformadora de la sociedad y de la escuela*. (Vol. 1). Fundación SM. <https://www.fundacion-sm.org/ciudadania-global-una-vision-plural-y-transformadora-de-la-sociedad-y-de-la-escuela/>
- Sousa Santos, B. d. (2010). *Descolonizar el saber, reinventar el poder*. Trilce. <https://onx.la/97789>
- (2010). *Para descolonizar Occidente. Más allá del pensamiento abismal*. (1st ed.). Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales (CLACSO).

https://www.clacso.org.ar/libreria-latinoamericana/contador/sumar_pdf.php?id_libro=539

Thoreau, H. D. (2017). *Caminar*. Angle Editorial. (enllaç versió castellana)
<https://onx.la/8db67>

Unesco. (2015). *Educación para la ciudadanía mundial. Temas y objetivos de aprendizaje*. Unesco.

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000233876>

Altres webs consultades (no citades al document):

AAF. <http://ambitsaaf.cat/article/view/1219/1966> (consultat març 2022)

Diario de la educación.

<https://eldiariodelaeducacion.com/2018/09/28/educacion-transformadora-una-ocasion-para-la-colaboracion-de-escuela-y-ong/> (consultat abril 2022)

EDUCA Justícia Global. <https://educajusticiaglobal.cat/> (consultat maig 2022)

Eduglobal. STEM.

https://www.google.es/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwIA_8PK4tL4AhUrSfEDHW1yAmE4ChAWegQIAxAB&url=http%3A%2F%2Fcompetenci.esiepd.blog.pangea.org%2Ffiles%2F2021%2F03%2Frevista_ciencias.pdf&usg=AOvVaw00SV_oA7i863CDrZqes3gs

Escola Pràctiques. <https://agora.xtec.cat/escolapractiquesbcn/>

GRAO. Especialistes en educació.

<https://www.grao.com/es/producto/una-educacio-transformadora-gu46498248>

IPCC. <https://www.ipcc.ch/languages-2/spanish/> (consultat febrer 2022)

LaFede.cat. Recursos per a una educació transformadora. (consultat maig 2022).

<https://www.lafede.cat/recursos-educatius/www.lafede.cat/recursos-educatius/index.html>

Organització de les Nacions Unides (ONU). Canvi climàtic.

<https://www.un.org/es/global-issues/climate-change> (consultat abril 2022).
<https://unfccc.int/es/news/agencias-de-la-onu-presentan-los-ultimos-datos-cientificos-sobre-el-clima-los-efectos-se->

[aceleran#:~:text=Las%20emisiones%20de%20CO2%20de%20origen%20f%C3%B3sil%20%E2%80%94carb%C3%B3n%20petr%C3%B3leo,la%20pandemia%20de%20COVID%E2%80%9119.](#) (consultat abril 2022).

Dones. <https://www.unwomen.org/es/noticias/articulo-explicativo/2022/03/articulo-explicativo-como-la-desigualdad-de-genero-y-el-cambio-climatico-estan-relacionados-entre-si>

UAB. (2019) Pensament crític. Guia aprenentatge.

https://ddd.uab.cat/pub/recdoc/2019/213968/19_guia_de_l_estudiant_pensament_Critic_final.pdf

UNESCO. (2021) [Cinco preguntas sobre la educación transformadora](#) (consultat març 2022)

10. ANNEXES

9.1. Enquesta: Educació per la Justícia Global a l'escola Pràctiques

Questions Responses **20** Settings

20 responses + ⋮

Accepting responses

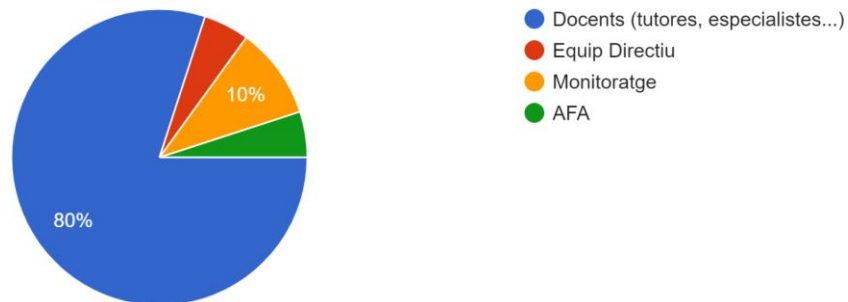
Summary Question Individual

Nom
20 responses

Irene
Cesca
Josep Castelló
Carla López
Silvia Gracia i Riera
Rosa Binefa Company
Cristina
Carme Vilana

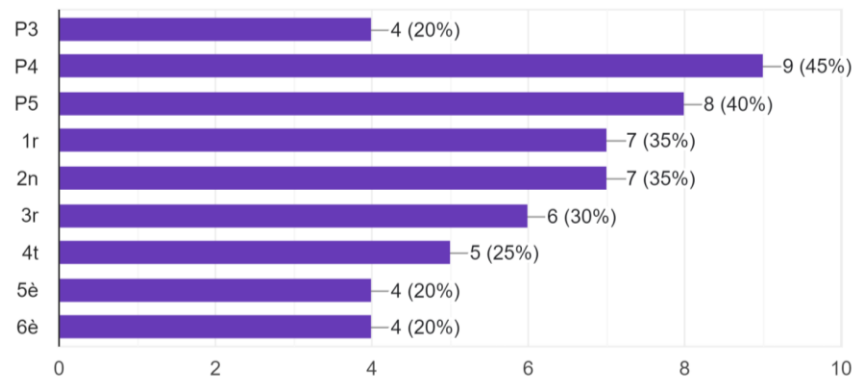
Dins de l'Escola Pràctiques a quin sector educatiu pertanyes?

20 responses

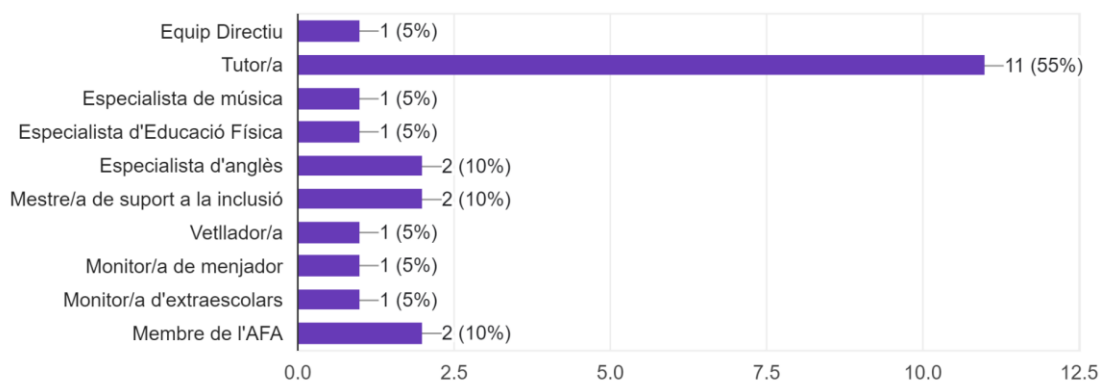
Amb quin grup o grups treballes?

20 responses

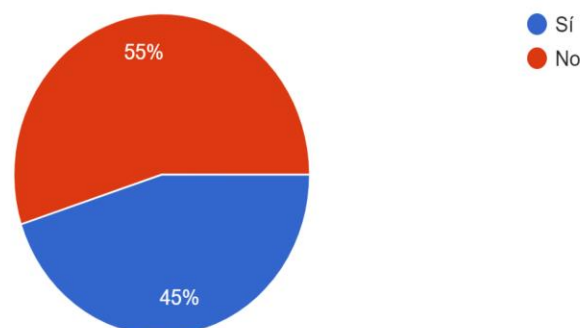
Quina feina realitzes?

20 responses

Coneixies el terme "Educació per la Justícia Global"?

20 responses

MEDI AMBIENT: Indica experiències, tallers, materials o activitats que s'hagin fet o que estiguin planificades per fer a l'escola o a alguna classe, curs o cicle durant aquest 21/22 relacionades amb el MEDI AMBIENT (sostenibilitat, gestió responsable de recursos, cura del planeta, animals en perill d'extinció, consum responsable, drets ambientals, ús responsable de l'aigua i de l'energia, contaminació...).

20 responses

sostenible i reutilitzable, així com també intentem que les famílies utilitzin carmanyoles o boca'n rolls pels berenars.
També fe que els infants reciclin a l'hora de llençar les escombraries

Punt verd a l'escola, reciclatge a l'aula

Dins del menjador

Se responsabilizan del material del comedor porque ellos son responsables de poner la mesa para el resto de sus compañeros.

Autorresponsabilidad en probar los nuevos alimentos y no desperdiciar la comida.

Recogida selectiva de residuos

Al pati

Cuidar tanto los árboles las plantas y los animales que nos podemos encontrar en el patio

Contacontes:Reciclat, un conte i tot net. Ho féiem a p3. A p4-p5 vam anar a Collserola a fer rehabilitació de camins, recollir brossa ... I una xerrada a l'escola de les educadors ambientals.

Punt verd mòbil

PERSPECTIVA FEMINISTA: Indica experiències, tallers, materials o activitats que s'hagin fet o que estiguin planificades per fer a l'escola o a alguna classe, curs o cicle durant aquest 21/22 relacionades amb la PERSPECTIVA FEMINISTA (feminisme, identitats de gènere, estereotips, prejudicis i discriminacions, violència de gènere, equitat de gènere, coeducació, educació sexual...).

20 responses

- CI: Lectura de contes i posterior debat: "La pregunta de Petra", "Contes de bona nit per a nenes rebels", "Quan les nenes volen alt", "Els homes plorem", etc.

- CI + 4t: Tallers d'educació sexual amb perspectiva feminista.

- CI: Activitat pel 8M: "Les dones de la meva vida".

- 6è: Taller (de tot un trimestre) sobre els estereotips als contes tradicionals.

- Redisseny del pati gran (impulsat per l'AFA) per redistribuir els diferents espais de joc i acabar amb l'acaparament de la pilota i dels que hi juguen (sobretot nens).

- A la biblioteca de l'escola, hi ha una capsa temàtica plena de contes i llibres per a potenciar la coeducació i la perspectiva feminista.

Contes

Revisió de tots els escrits amb vocabulari inclusió (hi ha una comissió al Consell Escolar que vetlla perquè es compleixi), diferents activitats en la setmana del Dia Int de la Dona (murals, contes, activitats sobre les dones de la meva vida, objecte lila...), tallers a CI i CS sobre educació Afectiva i sexual, nou projecte de pati creat amb l'ajuda de l'AFA i una empresa experta en coeducació, El teatre Regina (obra versionada de la Rateta que escombrava l'escaleta), decoració esglaons amb missatges d'igualtat., Teatre St Jordi (mestres) amb canvi de rols

CULTURA DE LA PAU I NO VIOLÈNCIA: Indica experiències, tallers, materials o activitats que s'hagin fet o que estiguin planificades per fer a l'escola o a alguna classe, curs o cicle durant aquest 21/22 relacionades amb LA PAU (la cultura de la pau i no-violència, pau i guerres, resolució de conflictes, no-violència, desarmament...).

20 responses

celebració del dia de la Pau, explicar contes , bones relacions "els bons amics" No

Llibres per parlar de guerres, utilitzar la mediació, dialogar davant els conflictes

Celebracio denip

Pel dia internacional de la no violència, activitats on participen tots els infants de l'escola, on es parla de la pau. Activitats a l'aula on es parla de la no violència.
Visionat de curts de resolució de conflictes.

El dia de la pau i no violència a l' escola i també varies sessions amb la guerra a Ucraïna

Petjades i bafarades que decoren els passadissos de l'escola que contenen missatges relacionats.
Cantar cançons que promouen la pau a diferents cursos.
I el treball propi de tutories.

Celebració del DENIP

DRETS HUMANS: Indica experiències, tallers, materials o activitats que s'hagin fet o que estiguin planificades per fer a l'escola o a alguna classe, curs o cicle durant aquest 21/22 relacionades amb ELS DRETS HUMANS (declaració dels DDHH, drets dels infants, democràcia participativa, ciutadania crítica i responsable, justícia social...).

20 responses

- Tots els nivells: Elecció del nom de la classe mitjançant una votació.

Contes

El Cinemes Girona (Drets dels infants),

Ens mostrem disposats a parlar de temes que els nens i nenes necessiten expressar i aprofitar per reflexionar i extreure'n aprenentatge.
Sovint a l'aula prenem decisions comunes de forma democràtica.

També aprofitant la pel·lícula d'encanto vam introduir els llapis de color pell, que estan situat a un espai comú de l'aula per a que puguin fer ús quan ho necessiten.

No ho recordo bé, però crec que a quart han parlat dels drets dels infants i han fet algun mural

Cap

També de manera transversal intentem educar en el respecte tenint en compte també les opinions dels

INTERCULTURALITAT CRÍTICA: Indica experiències, tallers, materials o activitats que s'hagin fet o que estiguin planificades per fer a l'escola o a alguna classe, curs o cicle durant aquest 21/22 relacionades amb la INTERCULTURALITAT CRÍTICA (el dret a migrar, persones refugiades, diversitat de cultures dins l'aula, estereotips i prejudicis, convivència...).

20 responses

- CI: Taller sobre els refugiats a càrrec de la mare d'una alumna.
- CI: Xerrada a càrrec d'"Open Arms".
- CI: Taller antiracista a càrrec de la mare d'un alumne.

Contes

CI Open Arms, es treballa sobretot des de l'àrea de VSC i Con.del Medi. A la Practikada va haver-hi un concurs de cuina on es van presentar receptes de diferents llocs.

A vegades hem parlat però sense que etigues programat.

No ho tinc present

S'ha treballat des de l'àrea de valors.

A les activitats i sobretot en els casals d'estiu treballem diferents cultures que hi ha al món i les seves tradicions.

JUSTÍCIA ECONÒMICA I SOCIAL: Indica experiències, tallers, materials o activitats que s'hagin fet o que estiguin planificades per fer a l'escola o a alguna classe, curs o cicle durant aquest 21/22 relacionades amb la JUSTÍCIA ECONÒMICA I SOCIAL (desigualtats i justícia, cooperació i solidaritat, models de producció i consum alternatius, economia ecològica, democràtica, feminista i justa).

20 responses

- Venda de gorres "Posa't la gorra".
- La xarxa d'intercanvi de l'escola "Practicanvi".

No

Compartir el material de l'aula, promoure l'equitat a l'escola, ajudar-se entre els membres de la comunitat educativa

-

Activitat a nivell d'AMPA on hi ha intercanvi de roba, activitats de cooperació i ajuda entre les diferents famílies.

El taller quina tela parlava també d' això. De la desigualtat i la indústria textil

No en soc conscient.

Organització de la campanya de donació de sang.

Has realitzat alguna d'aquestes activitats amb entitats externes a l'escola? Amb quines?

20 respostes

Associació Esportiva l'Eixample

Open arms, famílies, punt verd mòbil

Si, amb altres escoles on he treballat.

Sí. Amb activitats del PAE.

Open arms, recollida d'aliments (...), entitat mare Nabil

- En els talls de carrer han participat els Tabals de Sants, els Castellers de Sants i l'associació de skaters SNTS4EVER.

- La formació a les famílies va ser a càrrec de l'ONG SIDASTUDI.

- EL teatre es va fer a través de la Xarxa BCN Antirunors de l'Ajuntament de Barcelona.

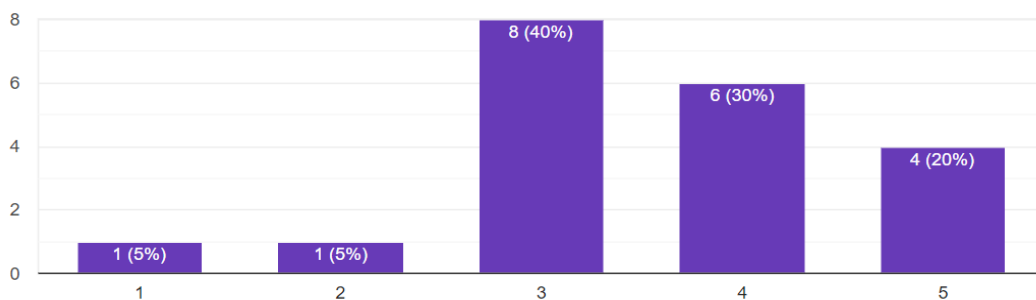
- Les gorres són de l'associació AFANOC.

Metodologia

Creus que les propostes, projectes i activitats que es realitzen a l'escola promouen la participació i cooperació de l'alumnat?

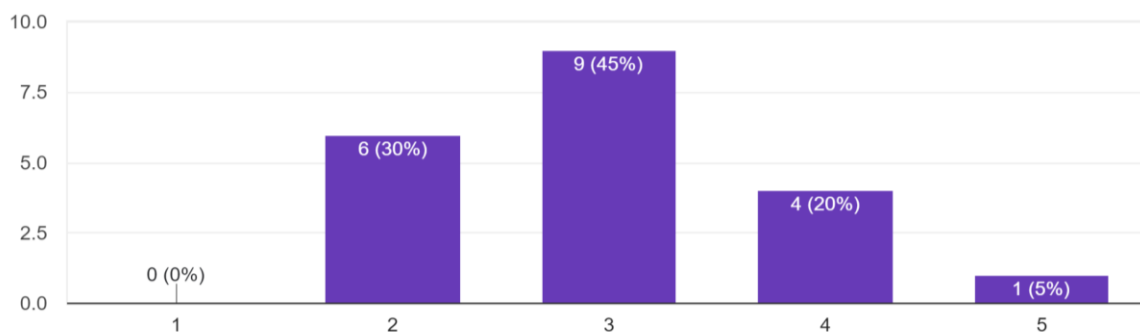

20 respostes

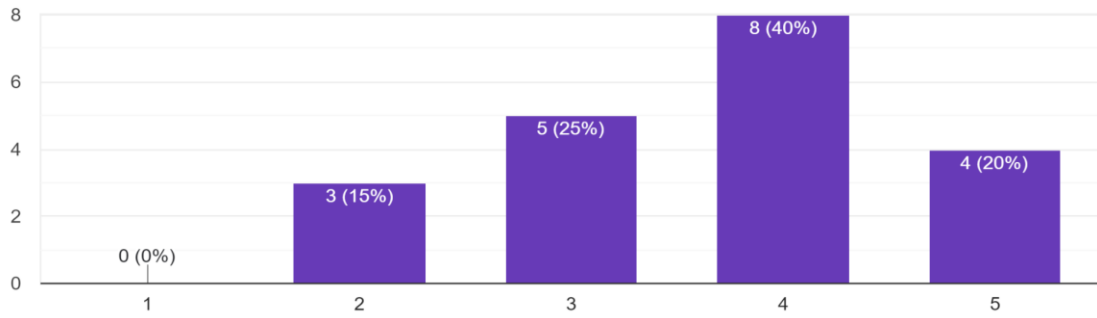
Les activitats i projectes que es realitzen parteixen de les preguntes i neguits de l'alumnat?

20 respostes

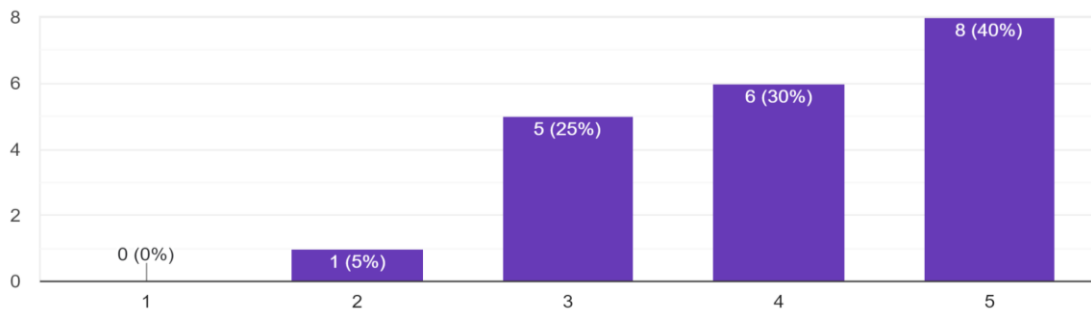
Consideres que es promou la reflexió crítica dels infants?

20 responses

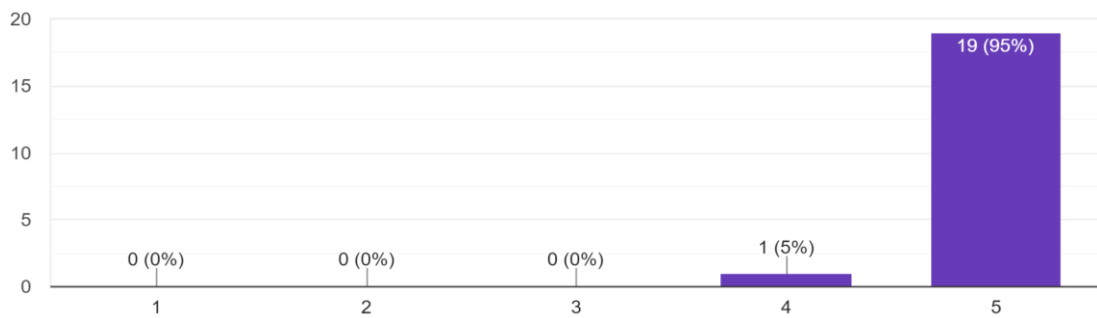
Creus que es promou el diàleg i l'escolta activa?

20 responses

Creus que és necessari fer treball en el dia a dia en relació a la vessant socio-afectiva, emocional i creativa dels infants?

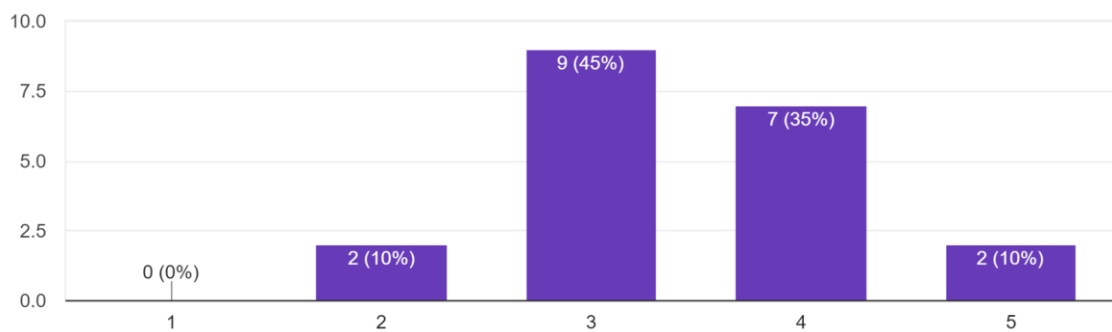
20 responses

Les activitats que es realitzen estan connectades amb l'entorn dels infants i de l'escola (local)? Ex:

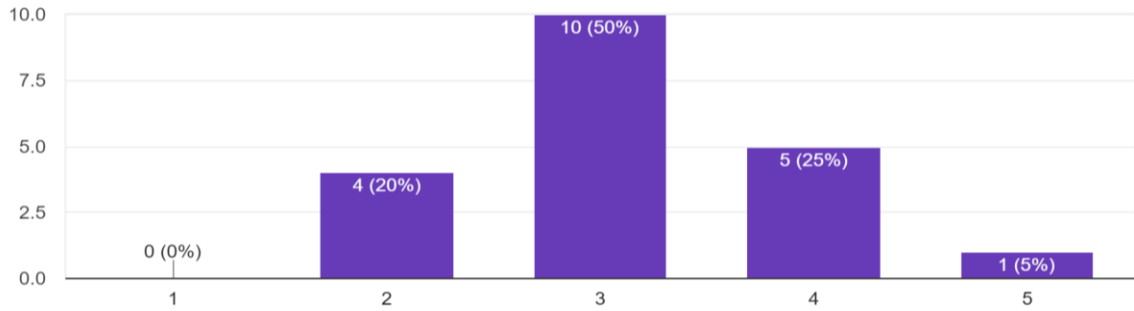
Projecte Aigua: estalviar aigua quan ens rentem les dents.

20 responses

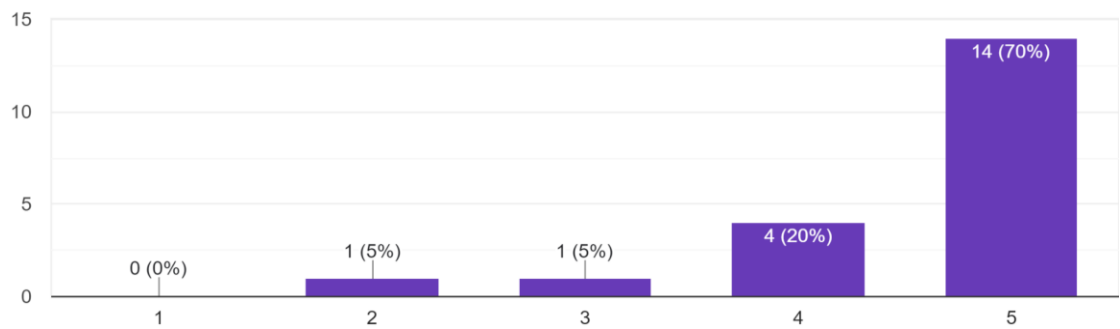
Les activitats que es realitzen connecten allò local amb la seva dimensió global? Ex: Projecte Aigua: séquies al món, guerres per l'aigua...

20 responses

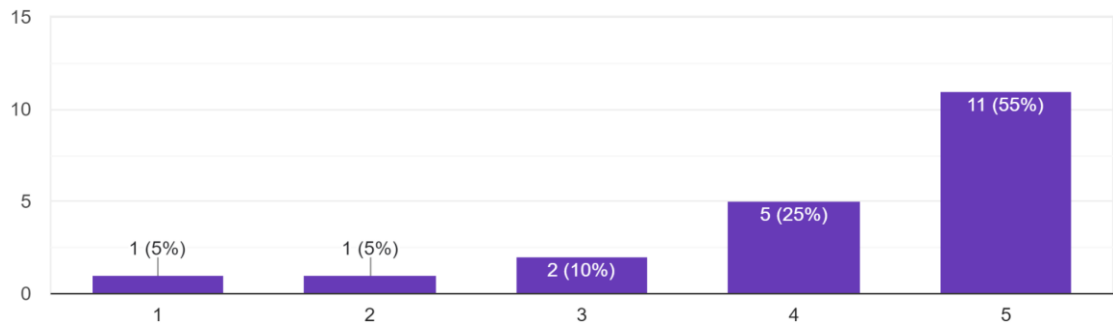
Trobes important fer la relació entre problemàtiques de dimensió "local" i de dimensió "global"?

20 responses

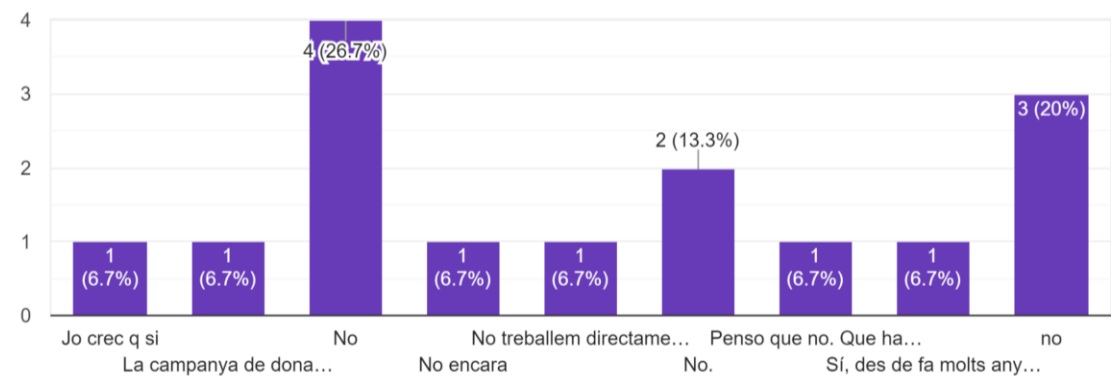
Com a educador valores més el "procés" o el "resultat"?

20 responses

Has dut a terme amb l'alumnat algun projecte o acció de transformació real?

15 responses

Organització

Quin rol té l'alumnat dins l'escola? Es compta amb l'opinió de l'alumnat?

20 responses

L'alumnat té veu i vot dins de l'escola. Periòdicament, es fan les assemblees de delegades i delegats per a parlar de l'organització i el funcionament del centre.

Moltíssim

Rol actiu i assambleari. Sí

SI

Crec que sí, que es compta molt amb l'alumnat; les assemblees de delegats en són un bon exemple, entre d'altres.

Sempre es respecte i es té en compte l'opinió de l'alumnat. De fet en moltes propostes educatives son ella i elles els que trien.

com a extraescolars i casals sovint els hi demanem l'opinió de les activitats per tal d'adaptar-les al que més els interessa

Hi ha relació amb altres actors del barri (botigues, associacions, etc.)?

20 responses

Sí. Tallers de cuina al mercat del barri, activitats en botigues del barri ("Comerç i escoles"), visita a la biblioteca, etc.

Si

Molt bona relació. Fins i tot es cedeixen els espais de l'escola.

SI

Això no ho sé massa...

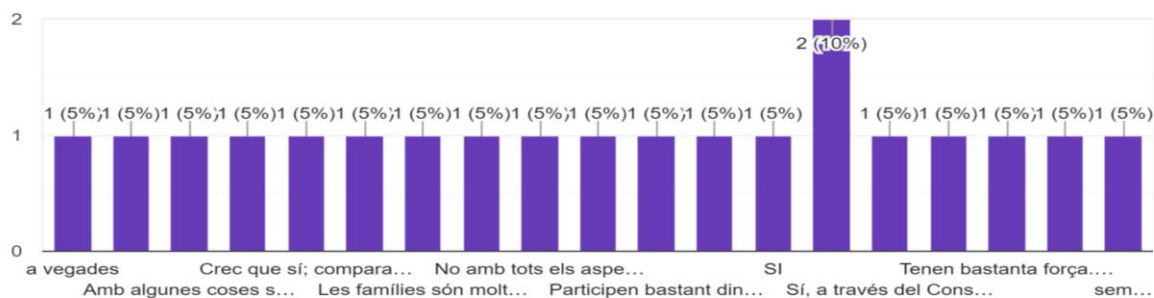
Si, fem una sortida al mercat de Sants on els alumnes fan un taller de cuina. També, fem una activitat de comerç a les escoles i anem al parc de trànsit.

sovint s'hi fan excursions

Comerç a les escoles

Quin rol tenen les famílies dins l'escola? Participen les famílies a l'hora de prendre decisions relacionades amb el centre?

20 responses

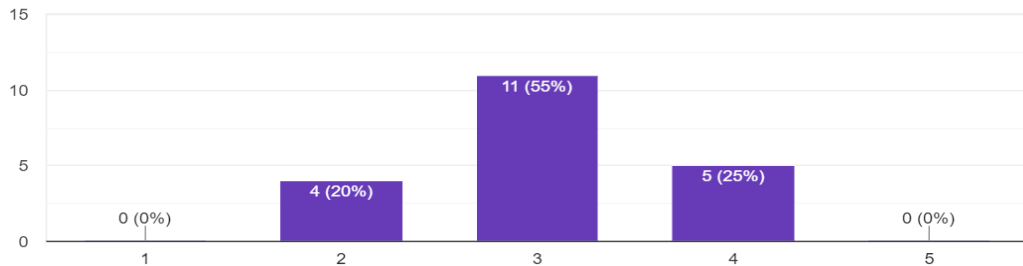

Reflexió final

A partir de les preguntes anteriors, com creus que s'està treballant l'Educació per la Justícia Global al centre?

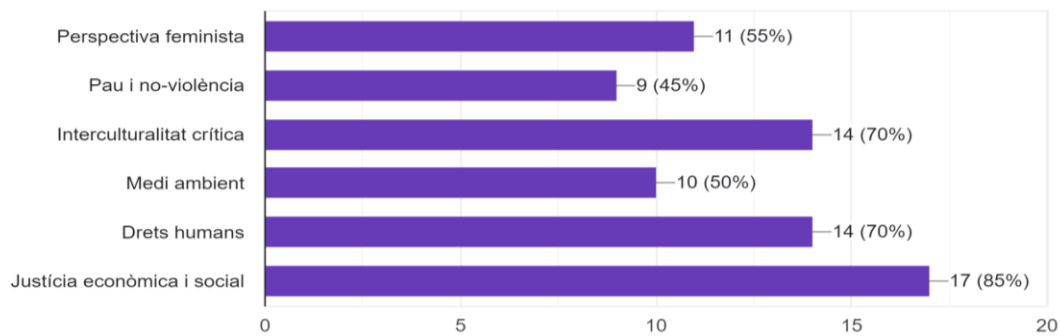

20 responses

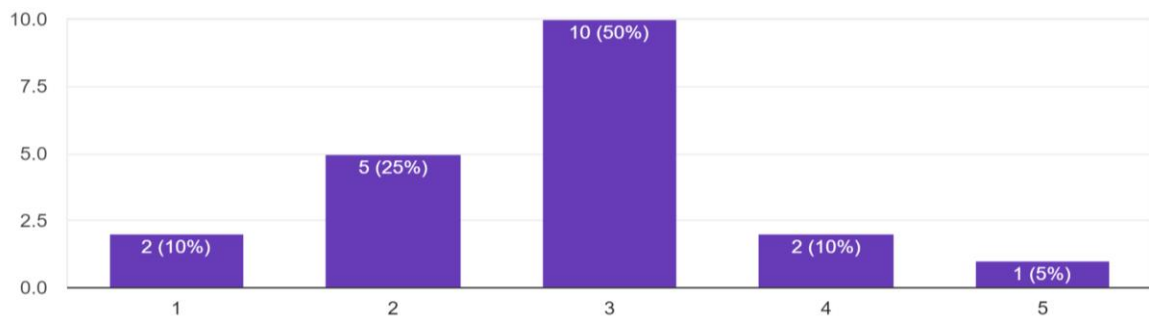
Quins eixos o àmbits consideres que es podrien treballar més?

20 responses

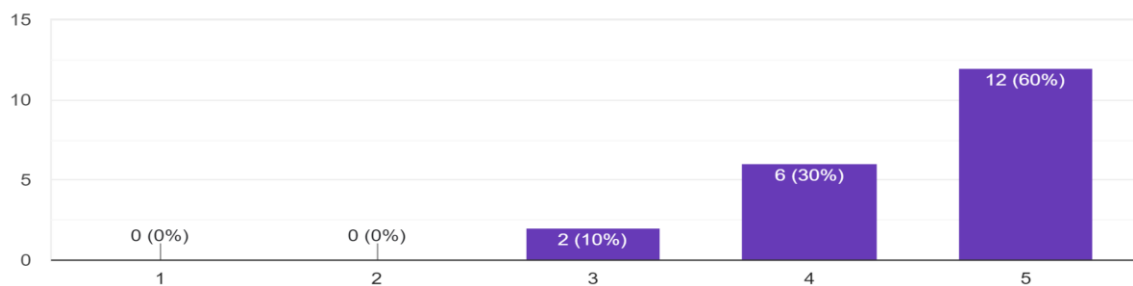
Creus que l'EpJG s'està treballant d'una manera transversal des de P3 a 6è i tant en l'educació formal com no formal (menjadors, extraescolars...)?

20 responses

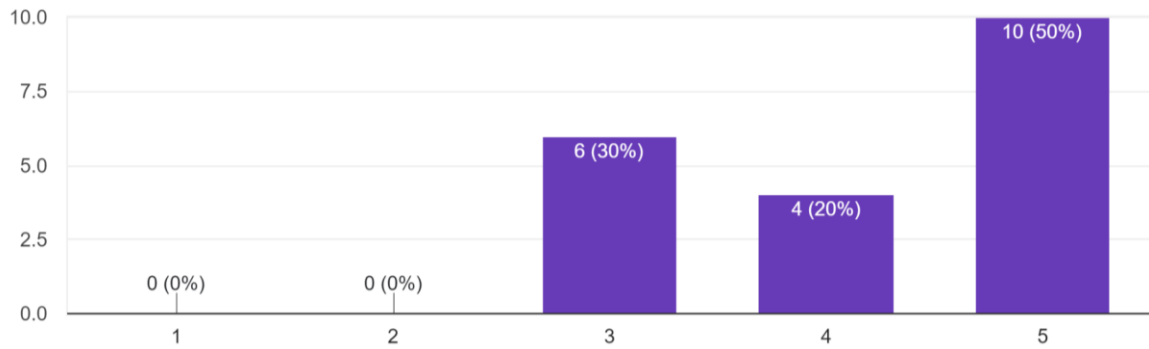
T'agradaria treballar més l'EpJG a l'escola?

20 responses

T'agradaria formar-te al respecte o creus que hi ha altres prioritats?

20 responses

Com podem fer de l'escola un espai amb una visió més transformadora i crítica?

20 responses

- Donant més prioritat a totes les activitats que s'enmarquen dins de l'EpJG.
- Plantejar projectes de EpJG que siguin transversals.
- Més sensibilització i formació del professorat.

Escoltant opinions i formant.nos

Troband més espais de reflexió entre totes les persones que formem l'escola.

Sent conscients que els nens i nenes són el nostre futur, per tant s'ha de donar cabuda a espais de reflexió per tal de prioritzar, què volem dins la societat del futur.

No ho sé...

Formant als docents perquè aprenguin com aplicar a aula tots aquests blocs que formen part de l'educació per la justícia global i realitzar tallers i sortides relacionades.

sobretot demanant opinió a tota la comunitat educativa, infants, famílies, mestres, monitors/es, conserges, etc.... i evaluant que és el que funciona i el que no per tal de millorar-ho

Vols afegir algun comentari?

7 responses

no

L'Afa cada any organitza almenys 1 xerrada/taller relacionada amb l'EpJG, aquest curs "Noves masculinitats"

Sovint tot es treballa en paral·lel (escola, menjador i extraescolars), crec que hi hauria d'haver molta més comunicació per tal de treballar tots cap a uns mateixos objectius, i tenir un projecte en comú.

😊 no, està molt bé rebre l'enquesta. No coneixia aquest terme i és interessant.

seria bo formar-nos sobre el tema

És un tema extremadament interessant i necessari, espero que el pròxim currículum permeti i afavoreixi aquest camí.